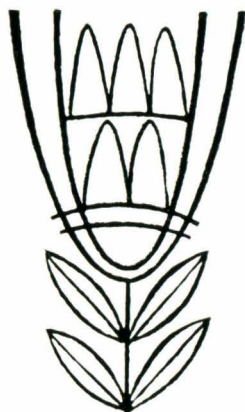

БОРИС ОЛЕКСАНДРІВ-ГРИБІНСЬКИЙ

ПОВОРІТ ПО СЛІДУ

ПОЕЗІЇ

BORYS OLEKSANDRIV-HRYBINSKY

RETRACING THE PATH

P O E M S

This book was published with the assistance
of a grant from the Ministry of Multiculturalism.

Published by Ukrainian Writers' Ass'n "Slovo"

Edmonton — Toronto, 1980

БОРИС ОЛЕКСАНДРІВ-ГРИБІНСЬКИЙ

Поворот по сліду

ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ

1939 — 1979

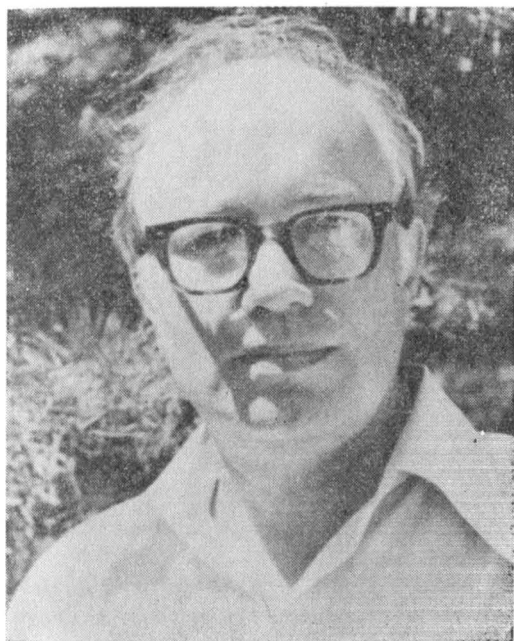
ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ "СЛОВО"

Едмонтон

1980

Торонто

**Мистецьке оформлення
М. Левицького**

T. Oerckardgill

ПРО АВТОРА

Книжки мають свою долю, каже відоме латинське прислів'я. Доля тієї книжки, що тепер перед очима читача, — особлива. Автор її підготував до друку і здав у друкарню. Уже й закінчений був друкарський набір та відданий авторові для остаточної коректи. Але вихід її у світ припинила раптом жаклива доля самого автора: Борис Олександрів загинув трагічно вдарений автомобілем на вулиці Торонта.

Борис Олександрів широко відомий серед української еміграції як визначний поет, прозаїк, перекладач і літературознавець. Та й не тільки серед еміграції. Численні відгуки про його творчість, що наспіли до нього з України під час короткотривалої "відлиги" 1960-их років, свідчать про те, що й у нашій батьківщині серед літературних кіл високо цінили Бориса Олександрова. Також і в неукраїнських колах знали його і шанували, особливо серед білоруської еміграції, бо ж покійний був у дружніх особистих взаєминах з поетами А. Салав'єм, М. Сядньовим та іншими й переклав на українську мову багато білоруських поезій.

А все ж, не зважаючи на таку популярність, життєпис Б. Олександрова мало відомий його читачам. І тому саме тепер слід подати тут принаймні основні дані його біографії.

Борис Олександрів (автонім Грибінський) народився 21 липня 1921 року в Ружині на Житомирщині. Початок війни застає його в Києві як студента філологічного факультету Київського педагогічного інституту. У час великого ісходу виїжджає на Захід і зупиняється в таборі переселенців у Зальцбурзі (Австрія). Там саме виходить його перша збірка поезій "Мої дні" (1946). Ця збірка відразу ж викликає прихильний відгук літературної критики. Ось тільки два, але чи не найавторитетніші, голоси цієї критики:

"Поезія Бориса Олександрова відзначається чудовою українською мовою і навіть у мелодійній українській поезії надзвичайною мелодійністю... Може, не буде перебільшенням сказати, що він є наймелодійнішим з наших поетів... Ті вірші так і просяться на музику". — Юрій Клен (журнал "Звено", ч. 3, 4, Інсбрук, 1946).

"Лірична обдарованість автора незаперечна. Він уміє схопити ледве відчутний настрій, він легко й плавно володіє канонічним післяромантичним віршем". — Гр. Шевчук (Ю. Шерех) (тижневик "Час", Фюрт, 1946).

1948 року Б. Олександрів переїжджає до Канади й поселяється в Торонто. Тут він одружується із Світланною Вакуловською — тепер відомою авторкою оповідань і віршів для дітей (псевдонім Світлана Кузьменко). У них двоє синів — Борис і Олександр. Поза заробітковою працею, Б. Олександрів посвячується культурній і громадській діяльності. Він стає засновником і головою торонтського відділу Об'єднання Українських Письменників "Слово", а згодом його обирають

у президію світової централі "Слова" в Нью-Йорку. У Канаді здобуває він також вищу освіту, закінчивши в 1962 році бібліотекарську школу Оттавського університету, а в 1968 році славістичний факультет того ж університету.

Та понад усе він віддається поезії. Творчі етапи на його поетичному шляху становлять появи таких окремих збірок його поезій: "Туга за сонцем" (1965), "Колокруг" (1972), "Камінний берег" (1975) і... "Поворот по сліду" (1980).

Поезії Б. Олександрова не належать до спонтанно-емоційних виявів поетичних настроїв чи вражень. Його творчість це глибоко пережита й передумана лірика, сповита спокійною мудрістю і зодягнута у філігранну форму поетичних картин, з дотриманням усіх норм поезики й літературної мови. Основним мотивом його поезій є туга за сонцем, тобто за батьківщиною. Поет знає, що він ніколи не повернеться на Україну, і саме тому він думкою завжди "на тій межі, якої не дійти".

Уже в перших поезіях Б. Олександрова кмітливе око Ю. Клена догледіло їхню надзвичайну мелодійність. І справді, до віршів Б. Олександрова склали музику такі композитори, як Г. Китастих, Ф. Евсевський, В. Годзяцький, Веселовський, В. Шуть, Р. Бородієвич, М. Недзвецький і ін. Кількість їх нараховується коло сімдесяти.

Крім поезій, Б. Олександрів писав прозові гумористично-сатиричні твори під псевдонімом Свирид Ломачка. Окремими виданнями вийшли дві збірки гуморесок: "Свирид Ломачка в Канаді" (1951) і "Любов до ближнього" (1961).

Б. Олександрів також відомий журналіст — він редактор і співредактор таких періодичних видань як “Промінь”, “Літаври”, “Нові дні” і головний редактор журналу “Молода Україна” (1952-1961). Він же довголітній постійний співробітник газети “Новий шлях” і журналу “Сучасність”. У 1960 році написав працю “Слово о полку Ігоревім”.

На окрему увагу заслуговує Олександрів-перекладач. Крім згаданих уже перекладів білоруських поезій, він переклав багато поетичних і прозових творів з англійської, французької, чеської, російської та інших мов. Окремим виданням вийшов його переклад А. Ахматової “Реквієм” (1973). Він один з трьох (поруч з І. Костецьким і В. Вовк) перекладачів великої антології нвебенських поетів “Поезія/Нвебен” (1972).

Вищеназваний творчий доробок Б. Олександрова обіймає здебільша тільки окремі книжкові видання. Алеж безліч його творів розсіяні по всій українській пресі — поезії, есеї, гуморески, фейлетони, нариси, рецензії, літературознавчі статті, а чимало їх іще й недруковані (згадати б тільки його численні доповіді на літературні теми). Усе це чекає свого майбутнього видавця.

1972 року у збірці “Колокруг” поет писав, наче в якійсь пророчій фатальній візії:

“Буде грудень, і мряка, і сніг,
І назавжди, назавжди самотньо”.

Життєвий колокруг Бориса Олександрова замкнувся трагічно у мрячний сніжний день 21 грудня 1979 року...

Мирон Левицький

З “МОЇХ ДНІВ”
ІЗ ДОРІГ І ПОЖАРИЩ

1941 — 1946

* *
*

В незнаний світ пливе мій вутлий човен,
А моря глиб за валом котить вал...
У сіті хвиль заплівся місяць повен,
То засія, то згасне, як опал...

Грай, море, грай! Ноти зелені гриви,
Благослови — на втіху чи на згин!
Десь в далині лишились рідні ниви,
А чужина гіржава, як полин...

1946.

ІМПРОВІЗАЦІЯ

Там, на заході, сонце вмирало,
(Хтось на обрії рани відкрив...)
І проміння його погасало
У вечірньому присмерну нив...

Йду в простори, сумний — і щасливий,
(Сонце вмерло під саваном хмар)
І вслухаюсь, як дихають ниви,
І радію, що в серці пожега!

Занінчилася оргія муни,
(Сонце вмерло, а промінь живий!)
В мене в серці хвилюються звуки
І співають, що я молодий!

Тихо ллється мелодія чиста...
(Насувається ніч весняна).
Заридай же ти, пісне вогниста,
Щоб до хмар долетіла луна!

Йду в простори і дихаю вільно...
(Десь зоря спалахнула на мить...)
Моє серце тривожне, свавільне,
Від солодкої туги — щемить...

НА ВОКЗАЛІ

— Прощай, прощай! — І тільки глухо чути
Вагонів стун

крізь морок туману...

О, ні, сумна,

ніколи не забути

Твоїх очей прозору глибину...

Прощай, зоря! Я погляд твій чудовий

Відчую знов

у теплім сяйві нив,

Як щастя сон...

Як захід пурпуровий,

Що у душі неспоній залишив...

1940.

Побивилась ясно — заснівали скрипки.

П. Тичина

Подивися щиро. — Може ми й не друзі?
Обійми востаннє. — І прощай навік...
Тільки вітер віє, гірко плаче в тузі
Та сумної чайки серце крає крик...

Знав я, чув душею: щастя, як химера —
Засіє ясно, — і умре в журбі...
Обійми ж востаннє... Очі — як озера.
Душу, муки серця — все тобі, тобі...

1941.

**
*

Прошуміли дощі, пролилися на ниви росю,
Стиглі краплі упали на дальній занурений шлях...
Твої очі були, наче небо, обмите грозою,
І синіла фіялка на трепетних юних грудях...

Шлях без краю лежав, пшениці простяглися навколо.
У душі пломеніла усмішною сонячна мить...
І хотілося вірити, що серце ніколи-ніколи
Не забуде тебе, не захоче повін розлюбить...

1941.

**
*

*О любви твоей, друг мой,
не раз я мечтал...*

С. Надсон

Про любов твою, друже, я мавив не раз,
І в задумі ночей, у тінистім саду,
Коли рбсяний рій то займався, то гас,
Я до тебе взивав...

І тебе, молоду,

Я кохав над усе!..

По алеях, один,

Я невтомно блунав без надії, без сна,
Вітер тугою пах... А здаля, з верховин,
Долітали пісні, і співуча весна
Нолихала мене...

Вже ранкова імла

Виповзала з долин і гасила зірки,
Час за часом минав... Але ти не прийшла,
Не збудила надій, і своєї руки
Не дала потиснуть...

А, бувало, колись

По алеях ясних ми ходили одні
І найкращі думи, що в душі береглись,
Ми ділили, як дар. І чудові пісні
Ти племала в душі...

Я пригадую гай,
Величавих берез нолонаду ясну,
Ти співала тоді... І заслухався гай,
Ніби пісню твою незрівнянну, сумну,
Він також розумів...

Але все те — пройшло,
Пролетіло, як дим, як ранковий туман,
І в задумі німій я схиляю чоло
Перед миром видінь...

І — душі своїй пан —
Ім усе віддаю: і безсоння ночей,
І затаєний біль недоспіваних дум,
І тривоги життя...

Бо ласкавих очей
Я не бачив давно... І несказаний сум
Мої груди пройма.

О, гаї золоті,
Величаво-німі надбужанські поля,
Ви — як зоряний сон. Як надії святі,
Як задумана синь і молитва моя...

**
*

Люто завиває
За вікном зима,
Серце огортає
Самота німа...

За стіною — поле,
Вітер, путь, дроти...
Доле моя, доле,
Де блунаєш ти?

1941.

ПІСЛЯ БОЮ

Багрянili поля... Десь на заході сонце померкло.
Неозорі ліси наливалися тінями вщерть.
Прислухалася ніч... І гармат насторожені жерла
Віщували грозу, невблаганну пророчили смерть...

Десь промчав буревій... Підіймалися хмари над степом.
Стоголосі громи відізвалися ще раз: "Прощай!"
І заплакала ніч... І під чорним роз'ятреним небом
Без надій засинав мій ноханий замучений край...

1943.

Ой, хрести серед поля, хрести,
І на пагорках квіти — не в'януть...
Вже ніколи синам не прийти,
Не побачити матір, нохану...

Там, де битва проносила жах,
Де тополям обпалено віти,
Тихо сплять на широних полях
України великої діти.

Не здолали... Звалила орда!
Налетіла, як вихор, як тучі...
Ні, не дармо та чайка рида,
Над розораним полем летючи...

Ой, хрести серед поля, хрести...
Зажурилося поле безкрає...
Тільки сонця вогонь золотий
На уквітчаних пагорках грає...

**
*

Я знов один. Шумливим, хмурим світом
Блукаю сам, а душу криє тьма...
Чи наші дні ноли назвемо літом,
Чи буде він зненавидна зима?

Синіє даль. Розлого хилить віти
Зелений клен у мене за вікном.
А близько — бій. Журитись, чи радіти? —
Не знаю сам... Похмурим, диким сном

Здається все. Червоні ріки плинуть,
А ми нленем і молимо богів.
О, доле, доле! Мушу тут загинуть,
Чи донесеш до нбвих берегів?..

1944.

**
*

М. Н.

І невже не прийду? І невже не побачу довіку
Променистих очей, не відчую ласкавих долонь?
Ти далека тепер... Але марю тобою — без ліну,
І таємна печаль вже сріблом доторкнулась до скронь...

І здається мені, що душа, мов заблунана птиця,
У тривозі німій без упину до тебе летить...
Хай тобі, в чужині, наша згублена юність присниться,
Молоді наші дні хоч у думці вернуться на мить...

1944.

* Музику до цього твору написав композитор Р. Бородієвич

ОСІНЬ

Відшуміла садами весна,
Тихі ночі — ласнаві і зірні...
Ти десь ходиш, одна і сумна,
Де нолишуться тіні вечірні...

Гасне вечора лин золотий,
І чоло твоє світле — в задумі...
О, якби мені, рідна, прийти
І розвіять гірні твої думи!

Теплі тіні блунають в саду...
Чуєш? Осінь замріяна дише...
Я по стежці знайомій іду,
Вітер золото кленів колише...

Десь пожарами міниться світ...
Лине думна до рідної хати:
Чи ти ходиш тепер до воріт,
Як бувало, мене виглядати?

Я прийду, одинона, прийду!
Плаче стужене серце від муни...
Буду в студінь, у чорну біду,
Зігрівати тремні твої руки.

І в огнями засіяну даль
Все перейдене нину з докором.
Щоб ніколи-ніколи печаль
Не вилася з ясным твоїм зором...

1944.

І коли по грозі ти до мене прийдеш, одинока,
З боротьбою в душі, з незагоєним смутком в очах, —
Я зустріну без слів... Бо в несміло притишених кронах
Зрозумію усе: і кохання, і кривду, і жах...

Буде планати ніч, мов хоронячи згублену мрію,
Невтишимі вітри будуть тужно ридати за сном —
Я на грудях моїх твої руни холодні зігрію,
До ласнавих долонь припаду посмутнілим чолом...

1944.

САМОТА

Я шунав самоти... Ноли квітнула юність весела
І раділи життям, і сміялися щастю брати,
Я споною шунав у далених задуманих селах,
У розлогих полях золотої шунав самоти...

Бо — люблю самоту... Грає небо спонійне і ясне,
Над просторами піль тільки трепетна чайна літа...
І так мирно нругом, коли сонце над обрієм гасне,
А навколо стоять, наливаються соком жита...

Та — боюсь самоти... Часом лихо підступне і чорне
До останніх святинь підіймає в погрозі ножа...
Я боюсь самоти, коли холодом душу огорне
І в печалі німій заригає самотня душа...

Я б не зніс самоти! Не кохав би вечірні заграви,
У далених полях не лелівав би тишу святу...
Ні, я б серце моє від безсилої муки скривавив,
У просторах чужих я б навіки прокляв самоту...

Січень 1945.

ДО...

Нащо болі забуті множить,
Вільну думку займати в бран?
Я не буду тебе тривожить,
До минулих торнатись ран...

Хай надворі і в серці лютий, —
Буду мужнім, хоч прийде згин.
Я так само, як ти, забутий,
І так само, як ти, один.

Може туниш, що долі зерна
Заглушила шорстка трава...
Наших весен ніщо не верне,
Хоч і думка про них — жива.

Встану, вийду в самотні ночі —
Безгоміння... Вітри і тьма.
Ех, пішов би десь світ за очі,
Тільки шнода — шляхів нема!..

Лютий 1945.

НА ЧУЖИХ ДОРОГАХ

Сестрі Галині

І чи довго, скажи, нам шукати загублену долю,
У сумній чужині чи діждати кінця наших лих?
Чи, зневаживши все і уста занусивши до болю,
Нам судилося вік по дорогах блунати чужих?

Розумію: не день. Почуваю: здригнуть наші лави...
Тан уперто й дарма ми шукали священних ножів!
На дорогах чужих я об камені ноги скривавив,
У безсиллі своїм я до всього тепер збайдужів...

Бо ніхто не приймє. І ніхто не зустріне привітом.
Попелища і кров... Тут би вовном до місяця вить!
Може в тому наш гріх, що ми краю бездольного діти,
Що насмілились ми над усе свою землю любити?

Самота. Гірнота. І на серці — нудьга полинева,
І незбулих надій на душі осідаюча муть...
Бо далеко поля, де цвіла наша юність вишнева,
А дороги чужі в нерозгадану далеч ведуть...

Лютий 1945.

НОНІ

Пружний помах розвіяних грив,
Непривітливий усміх зими...
Хтось на заході люльну нурих
І полями стелились дими...

Ех, і коні — нестримана мить,
Як у сні, пролітаєм ліси.
У обличчя нам вітер шумить,
Від натуги риплять полози...

Тільки сонце горить золоте,
І від нього — веселкою — сніг.
Ви нуди мене, коні, мчите? —
Вже нікуди немає доріг...

Лютий 1945.

ПІСНЯ

Де ж тої долі шукати?
Всюди пожари і кров...
Марно я з рідної хати
В буряну далеч пішов...

В тузі лишилася мила...
Боже, чи стріну колись?
Зоряні ночі тужила,
Кликала марно: вернись!

Всюди руїни і круни...
Як же, кохана, прийти?
О, зрозумій мої муни,
Мужньою будь і прости!

Никуть надламані крила,
Ні, не злетіти вже ввись!..
Може нам доля судила
Більше повін не зійтись?

Може під буряним небом
Станеш безрідною й ти...
Буду молитись за тебе,
Світлу любов берегти...

Лютий 1945.

МІСТО

Кривавий вихор вогняний
Промчав, — і місто в ранах.
І знову стяги Сатани
Тріпочуть на майданах...

І стане гадною вінам,
Незрозумілим змістом:
О, як у ноги ворогам
Упало горде місто?

Це нара дикої пори,
Чи, може, рід наш вимер?
І сумно дивиться з гори
Великий Володимир...

1944.

В НАВ'ЯРНІ

Уже за північ. Стихла річ,
Наганчик — ледве блима...
Холодним звірем біла ніч
І буря за дверима.

Ми довго-довго без нерма
Ішли, забувши втому.
О, пиймо, друже! Сіра тьма
Укрила шлях додому!

Настали знову хмурі дні,
Лютують хуги в борах.
Ми довго йшли, а вдалині
Гримів громами ворог.

Незмірно бариться весна
І сонце ясногруде.
О, пиймо, друже! Хто бо зна,
Що з нами завтра буде!

Давно не бачу рідних піль,
Де тепла тиша висне.
Але терплю, хоч ярий біль
Іноді серце тисне.

Прозорі склянки — повні вщерть,
Вино тане рум'яне!
О, пиймо, друже, поки смерть
Прийдé і в очі гляне!

У нашім краї — ворог злий,
Ні прав йому, ні суду...
Десь мила тужить... О, налий,
Нехай на мить забуду!

Та скоро — буряним дощем
Народня мста прорветься.
О, пиймо, друже, поки ще
У грудях серце б'ється!

...Уже за північ. Стихла річ,
Наганчин — ледве блима...
Холодним звірем біла ніч
І буря — за дверима..

Лютий 1944.

У вечірньому шумі садів
Одинокий, печальний сидів.
Похилилась його голова
І співав сумовиті слова...

Втóрив пісні задуманий бір.
І лилась вона далі, до гір,
Де, пасучи отару овець,
Тихо слухав її чужиніць.

І звучала та пісня: "Чужий!
О, чи знаєш ти край золотий,
Де жоржини, де спів солов'я?
Та країна — вітчизна моя..."

Я там сіяв, і жав, і орав,
Але зараз — неситий украв,
Розорив нашу землю внінець...
О, чи знаєш ти це, чужиніць?

Криє дні мої чорна пітьма,
Ні родини, ні друзів нема...
Тільки посох і клуночок мій,
І на сірих полях суховій...

Все, що тільки я мав і любив,
Лютий ворог украв, погубив...
Але знаю і жду: під кінець
Він заплатить за все, чужиніць!"

...У вечірньому шумі садів
Одинокий, печальний сидів,
Похилилась його голова
І співав сумовиті слова...

1944.

В ГОРАХ

Переходимо гори. На мить
Чимось теплим війнуло з долин,
Де притишено вітер шумить
У засніжених вітах ялин.

В'ється шлях перед нами крутий,
Поруч села завіяні сплять...
Я не знаю, чи довго ще йти,
Але стомлені ноги бсять.

Мокрий вітер нам очі сліпить —
І не йде, не приходить весна!
Сірі тучі закрили бланить,
У тривожних громах далина...

Лютий 1945.

СОНЕТ

А. С.

На схили гір лягла прозора тінь.
Тебе нема, і сумно гасне вечір...
Старий Дзвонар* підняв сніжисті плечі
І позира в таємну голубінь...

В моїх очах — ні скарги, ні молінь, —
Даремний жаль, безсило-марні речі.
Стирає час, під диний спів хуртечі,
Бланитну грань омріяних видінь...

І чужина безрадісна, сувора
Вбиває цвіт моїх рум'яних літ.
Тебе нема, і сумно гаснуть гори...

Але в думках — як дивний самоцвіт
Мені гориш... І в сірій чужині
Тебе зову, творю тобі пісні...

1945.

* "Grossglockner" назва гори в Каринтії (3,798 м.)

МОВ У БІЛОМУ СНІ...

Б. І.

Мов у білому сні,
Мої думи розмаяні...
Помарнованих сил
Нізащо не вернуть.
І пливуть мої дні,
То сумні, то осяяні,
Без керма і вітрил
Чужиною пливуть...

Вітер жалі несе
На шляхи мої збріві.
І від синіх яруг —
Сумовиті пісні...
Я закинув усе:
І надії, і пориви...
Тільки ти мені, друг,
Як зоря вдалині...

Рвали землю бої...
І, недолею пігнані,
Ми пішли у вогні,
У примари пожеж...
Бачу очі твої,
То сумні, то усміхнені,
І здається мені,
Що ти скоро прийдеш...

Гори в сяйві озер
І білястого крива.
Мріють сині верхи
Вдалині за вінном...
Друже-брате! Тепер
До коханого Києва
Всі дороги-шляхи
Поросли полином!..

— — — — —
Мов у білому сні,
Мої думи розмаяні.
Помарнованих сил
Нізащо не вернуть...
І пливуть мої дні,
То сумні, то осяяні,
Без керма і вітрил
Чужиною пливуть...

1945.

ЗАМІСТЬ СОНЕТА

Зрозумів: ти була не моя.
В серці блиснули промені лез...
Тільки лагідні віти берез
Шепотіли кохане ім'я...

І не міг розгадати: Чому?
Тихо чахнула осінь сумна,
І байдуже зі свого вінна
Я дивився у чорну пітьму...

Зрозумів: ти далена, мов сон...
Наче ясної зірки вогні
Ти майнула... І сумно мені
В сині шиби сіяв Оріон...

Загартованим лезом ножа
Холодила чоло моє ніч,
І здавалося: знову до віч
Зазираєш ти горда й чужа...

**
*

Чи кохаю? — не раз ти питала мене,
Чи пісень моїх жар не хвилева зірниця,
Що примарливо в небі на мить спалахне,
Одинокому серцю часами приснитись?

Я не знав того сам. Але вірив тобі,
Серед лиха і бур бачив сонце химерне.
Та не вернеться знову літа голубі,
Пережитого доля ніколи не верне...

Вне назни молоді я давно занехав,
Груди туга пройма, криє смуток довчасний...
Може й справді тебе я повік не кохав,
А кохав у тобі тільки вимисел власний?

Сумно, хмуρο кругом... І надій — не знайти,
Не прийде́ш, як колись, молода, довгожданна...
Ходить туга в садах, обриває листи,
Віє втомую осені далеч туманна...

1945.

* *
*

Припадав до землі стоголосий буран,
Попрощалися мовчки, щоб вмерти за Тебе...
Хижо блиснув огонь... І розораний лан
Глухо зойкнув луною до сірого неба...

Хтось явився, як помста, і зник у імлі,
До відрази наситивши спрагу криваву.
В'язли ноги у теплій, червоній землі,
Гомоніли вітри про геройство і славу...

Вихряними садами шумів листопад,
Від розпуки осінньої плакали стріхи...
І печальні вітри голосили не в лад,
У холодних просторах шукаючи втіхи...

Але той, хто хоробро чолó молоде
Ставив смерті назустріч, не впав надаремне.
Вічна правда вогнями безсмертя цвіте,
Нида в марево давнього сяйво таємне...

1945.

**
*

І піду по панелях бродить,
А в вікні, у готичнім вікні,
Хтось чекатиме, може, в цю мить,
Усміхнеться нежданно мені...

І зневіри таємної зло
Вип'є зразу, мов сонце росу...
Може усмішки тої тепло
Я крізь будні, як дар, пронесу...

1946.

* *
*

Ти підкралася знову до серця вужем,
Лиходійно таємна, несказана туго!
Стелить зоряні нилими небо чуже,
Неозорі тумани здіймає над лугом...

Я дивлюсь, на хитливий ступивши балькон,
Як останній багрець догоряє на хмарах...
Синій вечір приймає в ласнавий полон,
А з далекої сутіні кличе гітара...

О, не плач, моє серце! Крізь марево днів
Понеси мою тугу за грані і межі!
Знову чайкою рветься душа до степів,
Неспонійною думкою далі мерезить...

1946.

АКОРДИ

У далину задумано глядиш...

С. Гордимський

1.

Ти в далину задумано глядиш
І вплива повільно перед зором
Квітучий сад, і поле, і комиш
Над плесом вод, де мріють осоки...

Хай це була коротка світла мить,
Та чудо-сон розвіяти не можна...
Минає день, і зболено щемить
Твоя душа самотня і тривожна...

2.

Ти в ланцюги занута, рідна мово,
А над усім — недоля, лихо, тлін...
Та збережу гаряче вільне слово
І не піду в Каноссу на поклін...

Нехай і так. Минули дикі війни
І на землі хоч напис "рай" наклеї!..
Та хоч земля здавалася спонійна,
"А все ж тани"... — сназав був Галілей...

3.

І продзвенять крізь морон днів І мені
Мої пісні, у бурях долі нуті,
І може ти у звуках їх найдеш
Вогонь душі, відряду на розпутті...

Не споминай кривавих чорних тем:
З минулих літ мені усе знайоме!
Та все мине, і тільки серця щем
Ти понесеш, як згадку, в невідоме...

31. 12. 1945.

ВЕЧІРНЯ ПІСНЯ

Я за те полюбив твої очі ясні,
Що задуму степів прочитав у зіницях,
Що бездонну бланить, а не далі сумні
В їх побачив криницях.

Я за те полюбив твоє світле чоло,
Що на ньому — надхнення і думна спокійна,
Що його не захмарить ні кривда, ні зло,
Ні журба безнадійна.

Я за те полюбив твої тихі пісні,
Що в них чую любов — молоду, безнорисну...
Що ці звуки і вечір цей знову мені
Нагадали Вітчизну.

1946.

* Музику до цього твору написав композитор Ф. Євсєвськой.

ЗАМОК

Задумою віків холодні віють мури,
Минуле криючи в понурій тьмі бійниць,
Коли про славу тут співали трубадури,
А переможені схилялись мовчки ниць...

Тут у боях нувалась велич славна,
Що дзвоном-піснею пройшла в далекі дні...
Чи може й тут чужинна Ярославна
Нолись давно ридала на стіні?..

1946.

* *
*

Ти ніколи не будеш чужою, —
Ти для мене як сонце, як день.
Це для тебе, єдина, з журбою
Я збираю намисто пісень.

Та коли по гарматних розгулах
Ми повернемось в рідні сади,
Ти не згадуй мені про минуле,
Пережите в душі не буди.

1945.

З “ТУГИ ЗА СОНЦЕМ”
— КОЛИ СОНЦЕ ЯСНІЛО НЕ ЧАСТО

1945 — 1965

ІЙ

*Де ж знайти нам за Тебе кращу,
Серцем, повним Тобою вщерть?*

Є. Маланюк

Далена Ти, далена, овіяна грозою,
За синіми лісами, за горами у млі.
Ось так проходять рѳки нечутною стопою,
І кожен рѳк — утому карбує на чолі.

Далена Ти, далена, а все ж і досі сниться
І манить за собою Твоя рахманна тѳнь.
Бо тут — лише каміння, а там — ясна пшениця
І небо — неозора і мрійна голубѳнь.

А думна, думна шепче: "Тут готина й барокко,
Собори і музеї, і скарби давнини".
Я знаю. Тѳльки все це моє не тѳшить оно,
Бо серце — ой, ти серце! — летѳло б з чужини!

Далена Ти, далена, овіяна грозою,
За синіми лісами, за горами у млі.
Ось так проходять рѳки нечутною стопою,
І кожен рѳк — утому карбує на чолі.

Австрія, 1948.

ВІДХІД

(триптих)

1

Ми відійшли у присмерки доріг
І вітер нам розхрістувал шинелі,
А з висоти — розпалені шрапнелі,
Неначе зорі, падали до ніг...

І був такий іскристо-білий сніг.
Сумирно спали кинуті оселі,
І прилягти до срібної постелі
Я ледве-ледве думку перемиг.

Десь поміж зір сяяли добрі очі
І голоси роздзвінливі, пророчі
Мені давали силу знов і знов...

Ось у думках я бачу рідні лиця...
А з далнини забагрена столиця
Мені світила банями цернов.

2

Ще оглянувся раз біля ріни,
Щоб уостаннє глянути на місто,
І з верховини бачив, як зміїсто
Лизали небо жовті язики...

І зрозумів: не слава і вінки
Тебе чекають, пізній гуманісте;
Зумій життя новим налити змістом
І пережити буряні рони!

Ти подивися: пітьма все закрила,
Мов простягла над світом чорні крила
Зловіща птиця жаху і терпінь.

Невже доба нову готує кару?
І я відчув у проблісках пожегару
Чийось важну, криваво-димну тінь...

3

І знову путь. І знову битий шлях.
Шуміла даль, розбурхана і п'яна,
І від пожеж світилася багряна
Ріка у непорушних берегах.

І сіра тьма клубилася в полях,
Зловіща тьма, уперта, нездоланна,
І захід був, неначе довга рана,
Прорізана носою в небесах.

Куди ж іти? В які чужі поля?
Бесниди хмар над нами і за нами
Безкраїми горіли валунами

І дивне світло нидали здаля,
Неначе сяяли заграви дальніх свіч.
Так починалася червоно-чорна ніч...

1947.

ДРУГОВІ

Бути, чи не бути — ось питання...

В. Шекспір

Знову хмуре "бути, чи не бути?"
Не віщує втіхи небонрай...
Що ж мені? Долоню простягнути
І в зажурі мовити: "Прощай!?"

Так, не раз у чорні дні тривоги
Я це слово з болем вимовляв.
І тоді — курилися дороги,
Сірий дим з пожарищ надлітав...

Десь боїв гримучі перенати,
Рідний сад — у барвах пожару.
Пам'ятаю матір біля хати
І мою зажурену сестру...

Розважав... А серце нило: Мати!
Чи тебе по бурях віднайду?
Це ж ідуть, щоб знову розпинати,
"Визволяти" в крові і чаду...

А тепер — весна. До мого краю
Повертають знову журавлі.
Тільки я сіромою блунаю
По чужій нерадісній землі.

Чи вернусь? Чи знову буревієм
Час розіб'є ніч оцю глуху?
Все мовчить... Лиш тихо вітер віє
Та дроти сумують при шляху...

І на давнє: "бути, чи не бути?"
Тільки хмари стеляться на путь.
Та думки далеко, до Славути,
Журавлями синіми пливуть!

1944.

В'ЯНЕ ОСЕНІ ЦВІТ...

В'яне осені цвіт,
жовті нилими стелить під ноги.
На узгір'я німі
сива осінь спрямовує крок.
Десь у мареві літ
загубилися злотні дороги.
І в чужинній пітьмі
я даремно шунаю зірок...

Тихо промінь погас...
Тільки в пам'яті — вечора шати.
Тільки музика лун
у просторах ридає в журбі.
Може в буряний час
ти могла б мені зірною стати,
До загублених рун
показати шляхи голубі?

Але там, у ярах,
де шуміли заковані ріки,
Де серпанкова тінь
огортала узбіччя проваль —
Ми роздвоїли шлях,
і прощаючись, може, навіки,
У чужу далечінь
я поніс мою тугу і жаль.

І тепер, коли дні
в ясне золото осінь замає,
Крізь вечірній туман
я нераз тебе чую, повір,
Ні, то сниться мені,
бо насправді — нікого немає,
Тільки зрідна буран
тихолунно озветься з-за гір...

Тьмяно вечір погас...
На столі моїм — книги і квіти.
Знову музина лун
у просторах ридає в журбі.
Може в буряний час
ти могла б мені душу зігріти,
До загублених рун
показати шляхи голубі?..

МУЗИКА

(триптих)

1

Це буде так: вечірні тихі луни...
А вдалині — зелені хвилі, порт.
Ось: припадуть до нлявіш білі руни
І продзвенить розпукою акорд.

Це буде — біль. Зануті громовиці.
Пекучий жар у холоді пітьми.
І пролетять над морем чорні птиці,
Далечину меречачи крильми.

Це буде — жаль. Привабна тайна мрії.
Я не зірву повік її тенет!
Ось: піднялись, мов крила, темні вії
І на стіні — знайомий силует..

2

Осипаються віти клена,
Гасне день за вікном.
А ти граєш мені Шопена —
Безгоміння кругом...

Наче птиці, спадають руки
На блискучий, на білий ряд.
І налиті журбою звуки
Ронять луни у тихий сад.

Ніби чую слова печалі,
Що пливуть з висоти...
Сині-сині безкраї далі,
Небо, вечір — і ти.

3

Тихо-тихо урвала... Кінець!
І душа зацімліла, мов кремінь.
На столі догорів наганець
І змікнулася хвилиною темінь.

Одинока прийшла до вікна
І в далекому гомоні дзвонів
Приглядалася довго, сумна,
Як у сутині вечір холонув.

Десь мереживо ткала зоря,
Наче звабою тайни манила.
А далеко-далеко — моря,
І на обріях — білі вітрила...

**
*

В морон ночі вривалися дужі потвори
І в закурені далі летіли — на скон.
Ми відходили... Дихали кров'ю простори
І стелили сніжинками темний перон...

І здавалося: планали чорні колеса,
І кресали рубінові блиски до віч.
Вилітали з-за обрію димні експреси
І пенельними зміями рвалися в ніч...

А ті очі глибокі, мов сині озерця,
Все питалися: Ждати? З яких же доріг?
І той погляд печаллю пропів мені серце,
Наче іскорни-сльози, що впали на сніг.

І тепер — надаремне з малого віконця
Твої думи, мов птиці, за гори, за ліс...
Бо дороги мої — ніби хащі без сонця,
Ніби очі погаслі — без сяйва, без сліз...

1946.

* *
*

Відреклася, забула, чи ждеш —
Чорні дні прозираєш, мов хащу?
Чи, можливо, ще й досі кленеш
Мою душу хитку і пропащу?

Не гнівися, що вперто мовчу —
Ти зорею просвічуєш гадку.
І за тебе я часто тремчу,
Як сліпець, що ступає на нладку

Як сліпець, що готовий знайти
Власну згубу у тому тремтінні,
Що хотів би то тебе прийти
Через бурі і сльоти осінні.

1946.

НА МОСТУ

Тут — переливи темної ріни
І вечерова тиша супокою.
І знов нудись пливуть мої думки,
Немов огні над чорною водою.

Десь у туманах — пальми золоті,
Гаряче небо приспаного сходу.
А тут — сніжинки тануть на пальті
І чисті краплі падають у воду.

Уже погасли ниви голубі,
Над берегами — прохолодь і тиша.
А п'яний вітер грає на трубі,
Широковіті ясені колише.

1948.

**
*

З. М.

Це не втіха — себе заставити
Побороти чуття.
Не радій. І не вчись лунавити
На світанну життя.

Не старечим нумирам вірити,
А стреміти до зір.
Почуття на терезах міряти —
Шнода труда. Повір!

Від неволі в пустому франтину
Не шунай забуття.
Той блажен, хто несе романтику
Крізь тумани життя.

І коли у житті нестертою
Хочеш ясно пройти —
Будь такою, як я, одвертою
На шляху до мети.

ЗАЛИШЕНА

Марно, залишена, гаряче молишся,
Руки тремтячі звела над загравою.
— От і добилися... І доборолися —
Все заливає червоною лавою...

Все огортає димами, як вовною,
Сірою вовною, темними хмарами.
— І притінила рукою безкровною
Очі старечі, налиті пожарами...

Матінно! Образе горя народнього!
Он над тобою вже круки багрянії!..
— От і діждалися гніву Господнього,
Лютого дня, що в Святому Писанії...

Вдарило, блиснуло, зойкнуло крицею
Щось по яругах луною розночене.
Впала у жито підбитою птицею,
В жито неношене, жито столочене...

Гаснула далеч, на зорі покришена,
Небо вечірнє убралось хмарами.
Так і пригадую: в полі залишена,
В житі рудому, одна, між пожарами...

1954.

ОСІННЄ

Стоять граби прозоро-жовті...

М. Рильський

Ми зустрілися в місті чужому тоді,
Коли небо мережила просинь,
Коли холодом зірним у тихій воді
За яругами хлюпала осінь.

То була золотінь, червінково-ясна,
Синя далеч, переткана млою...
Але в тузі німій золота чужина
Не здавалась мені золотою.

І коли нарінав я на долю круту,
Що мене на розпутті забула, —
Ти нераз, як зоря, крізь мою самоту
Переходила ніжна і чула.

І хоча ти зросла на чужих берегах,
У просторах суворого світу, —
В тебе стільки довіри у ясних очах,
Зрозуміння, тепла і привіту!

В тебе стільни в очах непромовлених слів,
Що в зіницях, яріючих жаром,
Я б навіки свою самоту спопелив,
Запаливши жертовним пожегом.

І п'янна недовіра порушених тем —
Мов засвічені в серці віконця,
Мов задумані клени, налиті вогнем,
Золоті і ясніші від сонця...

Ну от і все. Спалив твої листи
І засмутивсь, відчувши ніби втому.
Мов не дими, а так немов би ти
Десь відпливла у далеч невідому...

Спали мої... І будем знову ми,
Як мандрівці, що стрілися на мості.
Нехай пливуть твої й мої дими
І, може, десь зйдуться в високості..

ДРУЖИНІ

Ти моя молода, золота.
Не пройти мені й кроку самому...
Десь під вітром шумують жита,
Ніби кличуть до хати, додому.

Десь на обріях — квіти цвітуть,
Огнезорі, червоні і сині..
Я без тебе не вирушу в путь,
Я без тебе — луна у пустині.

Скільки юних, проіснених снів,
Скільки марень розбито на бруку!
Я від горя цілком приземнів,
Я віддав тобі серце і руку.

Пелюстнами звиваються дні...
Але ти в моїм серці — промінна.
Бо я знаю, що ти — при мені
Бо я знаю, що ти — незамінна.

КОЛИСНОВА

Борискові

Спи, мій малесенький, спи.
Ниви окутані сном.
Срібною стенною,
Ніби мережною,
Місяць пливе за вікном...

Десь за морями — земля,
Житом засіяний лан.
Стелиться хвилями,
Долами, схилами,
Легкий ранковий туман...

Там небосхили ясні —
Неба і золота гра...
Плинуть між кручами
Цвітом квітучими
Води Славути-Дніпра...

Тільки — в неволі той край,
Щастя не бачене там.
Люди засмучені,
Рідні розлучені —
Виростеш — знатимеш сам.

Виростеш, хлопчину мій,
В цій неозорій землі.
Край той загублений,
Серцем полюблений
Буде ясніти в імлі.

Буде він казка і сон,
Буде він синій розмай,
Поки з безбожої
Сили ворожої
Звільнимо батьківський край!

Спи ж, маленя, засинай...
Поки ще нвола рука —
Хай нарооному
В світі жорстокому
Буде дорога легна!

1954.

* Музику до цього твору написав композитор Григорій Китаєвий.

**
*

*У нашому саду ще стоїть красень-
каштан, а більше вже нічого немає...*

(З листа сестри)

Каштан лишився в нашому дворі.
Ні хати вже немає, ані плоту.
Та ще лишилась стежечка по воду,
Яку носив я з річки у відрі...

Вже не співають півні на зорі.
Немає їх... Лиш жаби на погоду
Так само квакають з левади біля броду,
Там, де сусід наш ставив ятері..

Спустів наш сад... Старих родючих слив
Давно нема. Хтось, мабуть, їх палив
У лютий рік, як вдарили морози,

Лише каштан дрімав під вітру свист...
О сестро, сестро, втішся, витри сльози,
Пришли мені з каштана того лист...

ЛЕСИКОВІ

Мій маленький синон! В довгі ночі без сну
Не спічну, не вгамую тривожного серця.
Ніби бачу крізь темінь голівку ясну
І розумні твої оченята-озерця.

Спи, маленький! Нехай цілу ніч голубі
І рожеві цвітуть над тобою зірниці...
Місяць пряжу пряде... Що там сниться тобі:
Твої цяці нумедні, собачки і ниці?

Дні пливуть, дні летять срібнокрилим човном,
Байдаком, що на ньому гуляв Гамалія.
Все пройде, промине недовершеним сном,
Тільки ти, мій маленький — і дійсність, і мрія!

Тільки ти — нагорода за згублені дні,
Що спливли, мов потони в розбурхану річку,
Спи спокійно, закрий оченята ясні.
Щира втіхо моя, мій малий чоловічку!

1961.

*Адресовані людям вірші —
Найщиріший у світі лист.*

Ліна Костенко

І. Качуровському

Хороший друже мій, самотнику печальний!
З пристанища матросів і повій,
З Дон-Суду темного лунає голос твій,
Як арфи дзвін — манорний і ридальний.

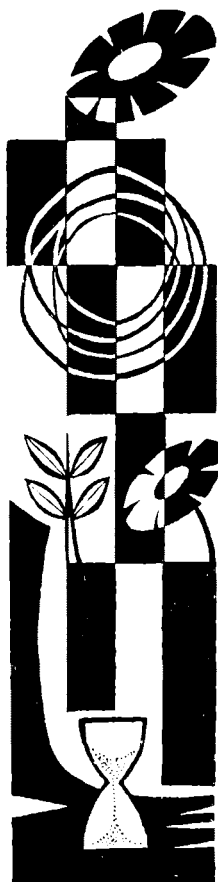
І, мов крізь дим, я бачу берег дальний,
Зелених трав розгорнутий сувій,
Маленьку пасіну... Крилаті сонми мрій
Тут виплевав soltero ідеальний!

О, чужино! Безкрая чужино!
У небі чорному ванні велині зорі
Вночі тремтять, стікають за вікно

І, спливши, губляться, мов іскорки прозорі...
І кожну ніч збирає їх поет,
І ножен день — октава чи сонет.

З “КОЛОКРУГА”
— ВІЧНОЗМІННОГО КОЛА ІЛЮЗІЙ

1968 — 1971

ЧАС

День зачах у мареві смернання.
Впала в море крапля. Тишина.
В безвісті космічного єднання
Ти одна —

одна —

одна —

одна...

Ти одна, людино. І печальний
Колокруг — і душ одвічний щем.
Тихо віє вітер проминальний
Яснооким нам, що проминем...

11. III. 1969.

ЧЕКАННЯ

А мій батько усе ченає,
Може станеться щось нежданне,
Неймовірне, але жаданне —
А мій батько усе ченає.

Він читає старі газети,
Бо газети приходять пізно.
Десь там грози гуркочуть грізно —
Він читає старі газети.

Що там, як там у ріднім краю?
Кажуть, літо було суворе,
Мабуть, буде ще більше горе —
Що там, як там у ріднім краю?

Батько має років багато,
Не вертатись йому додому.
Прикро бути отан самому —
Батько має років багато.

Сниться рідна земля старому,
Ясні води і тихі зорі.
Плачуть очі померклі в горі —
Сниться рідна земля старому.

І мій батько усе ченає,
Все читає старі газети.
Мчать у темінь страшну ранети —
А мій батько усе ченає...

3. X. 1969.

НОВОРІЧНЕ

Образ Гойї — смутний на стіні,
Простеляється п'ятьма габою.
Що я винний, що снишся мені
Що ти винна, що я не з тобою?

Темні штори спустили давно,
Тільки блимає вогник на розі.
Подивися в замерзле вікно —
Ні сліда, ні душі на дорозі.

І журби не притишує хміль,
Тільки в скронях вистукує гулко.
Та про тебе шумить заметіль
По лунних опустілих завулках.

З Новим Роком! — вітання тобі,
З новим щастям! — нехай і без щастя...
Лише Гойя поник у журбі
І його звеселити не вдається.

Я один. Я полин. Ні душі,
Тільки тіні та зорі довічні.
Тільки сніг. І папір. І вірші —
Непотрібні вірші новорічні.

КАМІНЬ

Каменя один приділ — лежати!

Вітрові один закон — лети!

Б. Плужник

Астрономти привезли з місяця каміння,
що лежало там непорушно мільярди ро-
ків. З газет.

А тепер і формул не знайдете,
Інші люди, помисли і дні.
Легко помилитися, поете,
Правила вживаючи земні.

З безвісті, що зорями гойдає,
З темної лункої висоти,
З місяця, де вітру не буває —
Каменю залежаний — лети!

22. 7. 1969.

**
*

*Людино, глянь на світ і зрозумій, що
ми манюсенькі-манюсенькі, і роковані на по-
талу чомусь страшному і незбагненному. І
нехай чуття твого сства і мого стане
чуттям згоди між нами, бо за ту кривду,
що ми з'явилися на світ, ніхто не пожаліє
нас і не буде покутувати, крім нас самих.*

Т. Осьмачка

Коли гнів спалахне
і гарячі поширить зіниці, —
Говори, говори... Я мовчу.
Говори, говори.
Пролетять поміж нами
у вугіль оперені птиці
Із протоптаних трав —
догори, догори, догори...

Ти заплачеш, я знаю,
ти гірко, невітшно заплачеш.
Упадуть твої сльози —
І що з них ростиме — куніль?
Я піду, відійду... І усе ти
інакше побачиш.
Тільки лишиться щем.
Тільки лишиться смуток і біль.

Буде знову трава.

Будуть зорі, і води, і квіти.

Тан, як завжди було.

Тільки нас провихрить нолокруг.

Ми сивіємо вне. Але все ж ми з тобою —
як діти.

Нерозумні, сліпі,

Серед темних проваль і яруг.

Повертається час.

І незгоєні спомини будить.

Чорні птиці летять.

Чорні птиці знялись догори.

Це звуглілі слова.

Але хто нас з тобою розсудить?

Хто і що? І за що?

Говори, говори, говори...

4. V. 1968.

ЯК СКЛАДАТИ ВІРШІ

*Как делать стихи.**В. Маяковский*

Як складати вірші? — запитало біляве хлоп'я.
Як складати вірші? — запитало дівча яснооке.
Як складати вірші? — теж когось запитав би і я,
Тільки знають про це буйні вітри і небо високє.

Можна "делать стихи", безнастанно гнобити папір,
Групувати слова і низати рядок до рядочка —
Але мертві слова нічийх не торкатимуть лір,
Тільки будуть густі, як на вітрі понинута бочка.

Вірш з'являється сам — наче біле вітрило майне,
Кришталева зоря, що високо над водами сяє.
Але вірш не прийде, коли серце поета нудне,
Шкода зібраних слів — бо тоді його просто немає.

Ніби є і нема. Ніби був — і розтанув у млі.
О, спішіть по сліду, між неони, перони і авта.
Чи догнати його на старій, велелюдній землі?
Він зорею горить у широних очах астронавта.

Ні, він є на землі. Хай ракети прострілюють світ —
Ось він кружить отут, поміж нами, під нами, над нами,
Тільки б мати ключі до його невловимих орбіт
І душевну глибіню, що відлунює рими і гами.

Як складати вірші — запитайте вночі вітерця.
Як творити пісні — запитайте звичайну сопілну.
Як любити життя — запитайте гарячі серця.
Кучеряву хмарину, що он зачепилась за гілну...

НАЙКРАЩИЙ ВІРШ

Це був жарт, нероззваний жарт
(Признаюся тепер в душі).
У студентській газеті "Гарт"
Я побачив її вірші.

Під Шевченка, під Лесю... Тан.
Під Сосюру. Гаї, маї...
Червоніли уста, наче ман,
Усміхалися очі її.

Я сказав, що, мовляв, незгірш —
(Часом ліпші ідуть в ноші),
Що сама вона — кращий вірш,
Ніж можливі її вірші.

Дивна муза, нану, твоя,
Не повірю її журбі.
Хай вже пишуть тані, як я,
Їм гризотно, а що тобі?

Це був жарт, нероззваний жарт.
Гнівом погляд її пашів.
Але більше в газеті "Гарт"
Я не бачив її віршів.

Походжала тана сумна...
Та снінчилося все незгірш,
Бо, між іншим, тепер вона —
Мій найкращий, любий вірш.

**

Сині зорі — і небо без дна.
І спізнілі гадки — на розвагу.
Принеси мені нелих вина,
Щоб згасити цей смуток і спрагу.

Принеси і постав — і пройди,
Чи лишися, та тільки — ні слова.
Облітають осінні сади,
Рахманіє зоря вечерова.

Що було, те було. І дарма
Розважати, страждати, гадати.
Поміж нами густішає тьма,
Затирає і вчинки, і дати.

Десь у темряві б'ють дзигарі,
Відчисляють віки по годині.
Самота. Тільки стріли зорі
Прошивають листи тополіні.

Принеси мені нелих вина.
Як поволі яріє крайнеба!
Ми одні. Я один. Ти одна.
І крім тебе нікого не треба.

28. 8. 1969.

ЛИСТОНОША

Цей провулок глухим нутом
Упирається в огорожу.
Я до тебе прийду з листом,
Бо інакше прийти не можу.

Принесу цей тонкий пакунок
Подзвоню. І буду чекати.
Чий майне за вікном силует,
Хто прийде, щоб листа прийняти?

Може ти, може він, може брат...
Чи випадну збагнеш химеру?
Я б віддав тобі серця шмат
Замість цього шматка паперу.

Пломеніє у грудях жар,
Так і жди — спалахне свавільно...
Та я тільки простий поштар,
Поштареві цього не вільно.

Ходить хмарою твій чоловік,
Його погляд важкий бентежить.
Він і в сні не стуляє повік,
За тобою ревниво стежить.

Цей провулон глухим нутром
Упирається в огорожу.
Я до тебе прийду з листом,
Бо інакше прийти не можу.

Я до тебе прийду з листом.
Буде в ньому червона нвітка.
Ти здивуєшся: звідки, хто?
Листоноша не знає, звідки...

МУДРЕЦЬ

Р. Маланчукові

“Мовчання — золото” — сназав янийсь мудрець.
Який мудрець — не можу пригадати,
Але боюсь, що думку цю сказати
Він міг також із ліні, хай їй грець!

Нолись він був прудний, як горобець.
Шугав, літав, учив голоти зграю
 (“Я знаю, що нічого я не знаю”),
А потім — трісь! — урвавсь його терпець.

І він замовн. Мовляв, яка різниця
Чи шпак, чи гран — чи інша Божа птиця,
“Мовчання — золото” — віднині мій девіз.

І без вагань у бочку він поліз,
І там забув про друзів, про листи.
Чи цей філософ, друже мій, не ти?

Ні, весь я не умру...

Горацій

Найгірше — це загинути безслідно.
От жив... помер... у яму... і кінець.
Прожив свій вік солідно чи негідно —
Він все одно згаса, мов наганець.

І байдуже — самотньо чи з почотом,
В квітках чи так в останню вийдеш путь.
Все промине. Майне коловоротом
І хуртовини слід твій заметуть...

Але коли зорею вогневою
Ти проіскрив життя своє земне,
Коли твій голос чуйною луною
Торнав серця — то він не промине.

Він перейде років глухі загати,
Минулих днів понуро-чорну тінь,
Щоб знов і знов дзвеніти і звучати
Крізь вітровійну сизу далечінь.

Найгірше — це загинути безслідно,
Ввійти у глину, вогну і руду...
Але в житті життя відбивши гідно,
Ти не помреш — вернешся по сліду!

29. III. 1970.

ПОЕТ НА СОЛОВКАХ

*...пригадаю Дніпро і вмеру.**Є. Плужник*

Ще день-два, може три — і ось тут закопають мене,
У одвічнім снігу, в цій холодній північній пустелі.
Рідний край, дальній спомин, востаннє в очах спалахне
І розіб'ється вщент, як літан, налетівши на скелі.

Знаю: смерти проваль неспромога ніде обійти —
Темні ями очиць від колиски чатують і стежать.
Та по волі чийй крізь хуртечі я мусів пройти,
Щоб померти отут? Мої кості сюди не належать!

Білі ночі пливуть, як привиддя з полярної тьми,
І північна зоря холодіє на вістрях багнетів.
Дніпре, батьку наш Дніпре, до вічного неба грими,
Чорне море збуди — Біле море ховає поетів!

Замерзають слова, відпадають крижано в сніги,
Замерзає душа — в цій пустелі нема порятунку.
І прощально горять крізь туман золоті береги,
Сині хвилі Дніпра, що у серці видзвонюють лунно...

1933

Матерям

Це остання хлібина, остання...
Очі горем налиті вщерть.
Батько й діти не їли зрання.
Це остання хлібина, остання...
Після неї — голодна смерть.

Плаче й крає, мов соломинку.
Пильно дивиться дівтора:
— Тату, їжте ось цю шнуринку,
Майте жалю до нас краплинку —
Умирати вне вам пора...

Взяв шнуринку дідусь і плаче.
І стареча рука тремтить...
Сиве оно, сліпе, незряче,
Але серце його козаچه,
Б'ється рівно і хоче жити...

Стали кожному крихти в горлі,
Спазми в горлі. Немає слів.
А над хатою — кленіт орлій,
А на вигоні — трупи чорні,
Там, де саваном сніг білів...

**
*

От піду, побреду по сліду,
Груди — вітрові, ноги — босі.
По хвилястій стежині піду,
Де чербець, і ромашки, і роси.

Де невтомно лящать цвіркуни,
Де волошки, як очі ранку.
Де чиїсь недомарені сни
Колосками шумлять до світанку.

Подивлюсь на сади, на село,
На луги, де латаття й квіти.
Сон, чи привид? Було — не було?
Буде серце моє щеміти...

СТАРИЙ

Я вже дуже старий. Мої очі вже чітко не бачать.
У померлих зіницях димить, догоряє мій вік.
Десь не дуже здаля наді мною вже вброни крячуть,
Але я ще живий. Але я ще цілий чоловік.

Прошуміла весна. Продзвеніло цикадами літо.
Пахне прілістю осінь і в'яне пожовкла трава.
Чи прожив я свій вік, а чи був він примарою, мітом?
Хоче сонця й тепла посивіла моя голова.

Кануть спокій, повага і мудрість приходять з літами
І вирівнюють все: був ти воїн, поет, чи жебран.
Пізня мудрість ота! Якби вчасно була вона з нами,
Свою путь життьову я пройшов би напевно не так.

Тихо падає лист. Ледве-ледве я шум його ловлю.
Це летять мої дні. І не буде для них вороття.
Розказав би своє... Та до кого, до кого промовлю,
Коли кожен спішить, коли в кожного — власне життя?

Буде знову зима. Забілють засніжені віти.
Буде кості мої холодити морозна імла...
Буде прикро мені. Бо й старі потребують, як діти,
Трохи лагідних днів. Трохи справжньої ласки й тепла.

Я вже дуже старий. Мої очі вже чітко не бачать.
У померлих зіницях димить, догоряє мій вік.
Десь не дуже здаля наді мною вже вброни крячуть,
Але я ще живий. Але я ще цілий чоловік.

12. VII. 1968.

**
*

Часом це відступає, мов хвиля від темної кручі.
Ти відходиш у хвилі — і потім вертаєшся знов,
Ударяєш прибоєм у сни мої темні, дрімучі,
І вогонь блискавиць неспокійну пронизує кров.

І тоді мої сни, мої зважені думи — пропащі.
Їх непевні разни у раптовому вирі гублю,
І бреду через ніч, через вітер і сльоти і хащі,
Через вирваний біль — щоб лише не сказати: люблю!

28. VII. 1970.

Б. Чеханівський

Ваш лист, хороша Женю, нагадав
Далені дні завзяття і невтоми.
І знову в пам'яті, як марево, постав
Ясний, дзвінний, замріяний Житомир —
Чудове місто, де я побував
На перехрестях юности моєї.
Де я блунав, шунав, фантазував
І не збувався певности тієї,
Що все — найкраще в кращому з світів,
Що вічно буде юність буревійна.
А Тетерів ласкаво воркотів
І нам не снилися ніякі дині війни.
Ваш лист — як ластівка з утрачених сторін,
Як вогник пам'яті із того боку греблі.
І ще такий, як серця дальній дзвін,
Як голос Ваш, як Ваші руки теплі,
Коли в своїх я вперше їх тримав,
А очі сяяли, розіскрені і чорні...
Ваш лист, хороша Женю, нагадав
Далені дні, минулі й неповторні.

СПОМИН ПРО ГОЛУБИНІЙ ГОМІН

Говори, моя горлице, говором
Із підгірного Гориня. Грай
Прогоптованим голосом, гомоном
Голубиних розгуляних зграй.

Говори у години голублені
В гомінливому гаю, в гурті,
Де гудуть, у гущавині згублені,
Голонорі грабини густі...

Говори, гомони мені гостею,
Гірнуваті гадни мої грій.
Хай загублену згоду погостимо
В голубиній гряді голубій.

Той сонет, про який ти питаєш, давно потонув
І розмоклий папір проковтнули вже риби зубасті.
Наші зустрічі стали тепер і трудні, і нечасті.
Той сонет, про який ти питаєш, давно потонув.

Грає сонячний промінь на тихій вечірній воді
І стає глибочінь золотисто-рожева, не синя.
Відміняється все — тільки ти неодмінна рабиня.
Грає сонячний промінь на тихій вечірній воді.

Як минає життя в колокружнім твоїм вітряку!
В божевільні отій, де ти шиєш, переш і прасуєш.
Де ти ніби німа. Де ти ніби живеш і не чуєш.
Як минає життя в колокружнім твоїм вітряку.

Ну, прасуй. Випікай свою долю повільним вогнем.
Буду я німувати, я теж, як і ти, приречений.
Б'ється крилами в шиби, мов нається, вітер шалений.
Ну, прасуй. Випікай свою долю повільним вогнем.

Той сонет, про який ти питаєш, давно потонув
І розмоклий папір проковтнули вже риби зубасті.
Наші зустрічі стали тепер і трудні, і нечасті
Той сонет, про який ти питаєш, давно потонув.

РОЗМОВА З ПАНОТЦЕМ ПРО КОХАННЯ

Ви найте мені "Не пожадай".
Ласнавий отче, легко Вам назати.
А що, коли я вимучився вкрай,
А іншої не хоче серце знати?

А що, коли крізь ночі темний чад,
Крізь нетрі снів, як злива срібнотнанна,
Лише одна, принада із принад,
Вона приходить, палко пожаданна?

Ласнавий отче! Мрій не зводить сон.
Яні слова гойдає ночі барна!
І що янби, шануючи закон,
Та був замовн закоханий Петрарна?

От би рушити в мандри, в хороші, у дальні краї,
Там, де води криштальні, де свіжістю віють гаї.

Залишити бетони, перони, дороги, мости —
По траві-мураві, по піску золотому брести...

Всі клопоти їдні відігнати від себе, як дим,
Уявити себе як вітрило прудним, молодим.

Наче птиця, чи олень, що вбрід переходить ріку.
Уявити себе понад морем, на білім піску...

Все це легко і просто було б уявити мені,
Та не легко здійснити, сумна моя доленько, ні.

Так, як місячні блиски непевні на темній воді,
Так і я від колиски петляю свій шлях у біді.

В полі, в лісі, в роботі, у святі — нуди не підіу —
Все, як привид лунавий, снується мені по сліду.

Як стоногий павун, що невидимо сіті снує,
Так і лихо моє відідхнути мені не дає.

Так і будні мої — із крутою навалою справ.
Мабуть, долю мою хтось лунавому в карти програв!

ПРОЩАННЯ З КНЯЗЕМ

(На смерть Євгена Маланюка, 16 лютого 1968 р.)

Обірвалася нить. Зупинилося серце козаچه.
Тільки хмари і синь. І та сама гірна чужина.
А за милями миль, там, де степ вітровіями плаче,
Набриває земля. Починається рання весна.

І гримить далина. Отривається з криги Синюха,
Виринається в степ, де легенди і скитські боги.
Припливає з висот, із незвіданих меж виднокруга,
Невпокорена тінь, щоб на рідні лягти береги...

Дні, вогні, переходи, походи, ісходи,
Сонцярі пожари — і серце поета, борця.
Із піднятим чолом, наче князь, він проходив негоди
Із пером і мечем — неухильно твердий до нінця.

Завершилася путь. Наче пісня — сувора і славна.
Відпливає поет — залишає хвалу і хулу.
І затужить, заплаче за ним Ярославна,
Україна заплаче на древнім козацьнім валу...

ІЛЮЗОРНЕ

Мій прадід, нажуть, був садівником
В поміщиці Браницької. До світа
Підводивсь рано, спати йшов смерном,
Виводячи у люди мого діда.

Мій дід, підрісши, квітів не пленав,
А шпали й рейки клав на залізниці.
За сина дбав, і батько мій зростав,
Нових надій леліючи зірниці.

На схилі літ мій батько зрозумів,
Що час іде і все з дороги горне.
Що прадід, дід і сам він щось хотів,
Для чого справння назва — ілюзорне.

Однак і я, за предками услід,
З надією на сина поглядаю.
Іди, мовляв, у кращий, ліпший світ,
Іди, твори. Хоча я добре знаю,

Як марно мало здійсниться в житті.
Які ми всі малі і неспроможні.
Куди не йди — зминаються путі,
Куди не глянь — ілюзії порожні.

28. 4. 1971.

БАНДУРИСТ

Г. Китастому

Сивина — на скронях. Довгі брови — хмурі.
Рукавом широким тінний гриф обняв.
Вихором пробігли пальці по бандурі
І нежданно-тихо, сумно заспівав...

Половіли трави. Золотіло поле.
Колихала пісню синя висота.
Він виводив тужно: "Доле моя, доле,
Не вернути знову молоді літа!"

Не вернути, батьку. Правда — не вернути.
Все — красу і силу — темний час бере.
Тільки пісня вічна. Тільки пісні — бути,
Тільки наша дума з нами не помре.

11. X. 1971.

* Музику до цього твору написав композитор В. Годзя-
пський.

РЕФЛЕКСІЇ В ОСІННЄ НАДВЕЧІР'Я,
ПІСЛЯ ГОСТИНИ В ДРУГА

Л. Гусакові

Ну, гаразд. Пора уже й відходити —
Синє небо охрою горить.
Снільки ж дні-жалі свої скоробити,
За роками давніми тужить?

Промінці хитнулися за вербами,
Золоті, мінливі... Ну, прощай!
Володій розхитаними нервами
І пиши, пиши — не забувай!

І сумного вечора світильники
Потонули, згасли в темноті...
Ми з тобою — наче ті вітрильники,
Що вночі згубилися в путі.

Що тепер в чужій спинились гавані,
Без керма прибившись, без мети.
І хоча вітрила ще не зламані —
Їм нема куди уже пливти...

І в грудях заснимліло, забилося,
Щось застлало очі, мов туман...
Скільки ж, скільки? Скільки нас лишилося,
Чуданів, останніх могікан?

Тих, кому степи широні маряться,
Тих, які спалили назавжди
Власну юнь — а час летить, не бариться,
На швидні приймає поїзди....

Хай летить. Не вперше нам відходити.
Шлях широний, стьожною біжить.
Зайво нам жалі свої скоробити,
За ділами давніми тужить.

КРЕДО

Верю светлым осенним улыбкам.

А. Блок

Крізь падіння, і зльоти, й поразки,
Крізь невіру, і святість, і гріх —
Я шукав незбагненої назки,
До якої немає доріг.

І непевний, вагальний, понурий —
Не меткий на шляху до мети —
Я щораз натинався на мури,
Де здавалося легко пройти.

Та в запеклій, гіркій непокорі,
Наче в схрещеній твердості лез —
Вірю в сонце, і води, і зорі,
У світанки на вітах берез.

7. X. 1969.

БЕРЕЗЕНЬ

Ще одна заметіль — але сонячні стріли прорвались.
Білу шапку покори снідає пробуджений сад.
Так війнуло весною, що знову мені пригадались
Наші верби над ставом — і плеса левад...

Це вже березень, березень — сніг осідає цунристий
І брунатний хідник від веселого сонця прочах...
І новий небосхил — по-весняному світлий і чистий —
У зіницях твоїх, у твоїх прояснілих очах...

НА СМЕРТЬ АВТОМЕХАНІКА

Вчора він поправляв мені авто
І сміявся, увесь у мазуті.
А сьогодні його прим'яло —
Впали балки, в залізо нуті.

Прилетів амбулянс, вхопили...
Амбулянсові що? Не вперше.
Знавісніло сирени вили...
“Як механін? Живий? Не вмер ще?”

Розступіться. Розходьтесь, люди.
Подивіться в газеті завтра.
Більш механіка тут не буде —
Не привозьте в направу авта.

Не привозьте. Кінець направи.
Січень пісню зловіщу грає.
Дуже просто. Коротка справа:
Був механін — і от немає.

17. І. 1971.

НА СМЕРТЬ ПОЕТА

Чия вина? Ти жив не знати як.
Коротав дні бездольні і самотні.
І щось писав, незбагнений диван,
І щось горлав до темної безодні...

Твоя вина. Чи ти б, скажім, не міг
Так як оті, які за себе дбають?
Не дбав. Не міг. І ось, згорнувши сніг,
У мерзлоті діру тобі довбають...

Моя вина. Моя гірна печаль.
Усіх вина — але й вини немає.
Замкнувся круг. І тільки пізній жаль,
Як чорна шаль, над білим світом має...

21. I. 1971.

НАД МОРЕМ

Дружині

Береги твоїх мрій
Замикаються — вунчі, темніші.
Ударяє прибій
В прибережні базальтові ніші.

Ти над морем сидиш,
Босі ноги торкаються хвилі.
Мов осінній комиш,
Твої плечі печально похилі.

Не журись, примиристь —
Ще в житті нам багато не вдасться.
І тепер, і колись —
Що ми ближче, то далі від щастя.

Запах моря гіркий
Несподіваних бризків навала.
Певно я не таний,
Як мене ти у мріях бажала.

Нитку-думу сную:
Ну, а море, а хвилі, а бризки?
Кожен долю свою
І недолю приймає з нолиски.

Не стикатись ні з ним —
Це як хвилям не битися з молотом.
Добре бути гнучним,
Та не добре стелитися долом.

Ти над морем сидиш,
Босі ноги торнаються хвилі.
Мов осінній комиш.
Твої плечі печально похилі.

Це дарма, це дарма:
Колокругу спинити не можна.
Кожна доля — сама,
Як стеблина під бурею, кожна.

Жалем серця не край,
Простягни мені руку з-над моря.
Менше горе віддай —
Не бери собі більшого горя.

Ходить осінь у лузі...

П. Тичина

Все це прийде хутчій, ніж здається.
Одсіє, осиплеться день.
Сумно промінь носий відіб'ється
На брунатній корі черешень;

Позолотою бризне по полю
На осіннє потемрене тло
І погасне. І чітко до болю
Ти відчуєш, що все відійшло;

І ця осінь, ненликана, рання,
Ця журлива притишеність рік —
Мов примарні човни сподівання,
Що хитнулись — і зникли навик...

10. X. 1969.

СПОМИН

Довгі вії. Ліхтар за плечима.
Ренлямові вогні голубі.
Ти мене просвердлила очима,
Посміхнулась — і зникла в юрбі.

Промайнула. І більше ніколи
Не зоріли ні очі, ні сміх.
Тільки спомини душу кололи,
Неспокійні і звабні, як гріх.

Тільки синю, зірчасту фіранку
Колихали вітрильники снів.
І не знати, навіщо до ранну
Проти неба ліхтар паленів.

І не знати, навіщо до стінни,
Ніби зляканий, тягся ліхтар.
А холодні, срібlistі сніжинки
Умирали, спадаючи з хмар.

24. X. 1971.

НЕМОЖЛИВІСТЬ

Ти постунала в темне вікно.
Хмурий вечір. І вітер. І злива.
Я тебе вже не бачив давно.
Ти постунала в мокре вікно.
Ти? Чи справді це ти? Неможливо.

Що ж, заходь. От година лиха,
Ця година, так довго жаданна!
Що ж тепер? Не боїшся гріха?
То заходь. Ця хатина суха,
Королево моя довгожданна!

Мокрі вії. І носи. І плащ.
І в понорі похилені плечі.
А в очах — ніби сміх, ніби плач...
"Може я не до речі, пробач..."
Ти до речі, до речі, до речі!

"Знаєш, сталося... Прогнав чоловік,
І тепер мимоволі я вільна..."
Дві сльозини з-під темних повік.
(Ну й нікчема він, твій чоловік!)
Але втіха згасала повільно...

Мов сновиддя на фоні вікна,
Де гойдалася смуга ліхтарна.
От і сталося... Невже це вона?
(Щось у серці спускалось до дна)
Квола, мокра — і ніби й негарна...

На потемрені шиби дивлюсь
І малюються рами, мов ґрати.
Може я від журби захлинусь,
Але як же сказати? — Боюсь! —
Те, що треба, що треба сказати!

Ну і вечір! Сльота і сльота,
Вітровії, і темінь, і злива.
Ти немов би і та, і не та...
(Як нещадно минають літа!)
А здається — любив... Неможливо!

26. I. 1972.

ЯК СКАЗАТИ ТОБІ...

А у тебе вже зморшки,
 помітніші зморшки щодень
Біля синіх очей, що для мене
 всміхались роками.
Як сказати тобі, що уже —
 від зеніту наш день,
Що вже мало пісень, і що довшають
 тіні за нами?

Як сказати тобі, що ти знаєш,
 єдина, й сама,
Що ти знаєш сама, і слова —
 надонучливі кліші.
Тільки зрідка в очах промайне
 в тебе туга німа
На хвилинку, на мить — і тоді вони
 ще ласкавіші.

Як сказати тобі, що для тебе я
 трави стелю,
В пісні золото ллю, наші будні
 прикрашую в шати?
Як сказати тобі, що тебе я
 незмінно люблю,
Як сказати тобі, що не треба
 нічого назати?

20. I. 1970.

СПІЗНІЛЕ

За життя — ти чимало мені докучала.
Многомовних зідхань, дорікань неперейдений ліс,
Нерозвіяний чад... І одначе, коли ти вмирала —
Сонце меркло в очах, розпливалися зорі від сліз.

За життя — ще й нераз — я твої відсторонював руни,
Потонулий в собі, чи задивлений в дальню мету,
Недосяжну зорю... А тепер, у хвилину розлуки,
Що б я дав, що б я дав, щоб затримати їх теплоту!

За життя — я не знав, не питав, чи мене ти любила.
Що було, те було. Вирувало, як море між скель...
А тепер ти ідеш. О, якби ж то, якби моя сила —
Я б тебе не пустив, я замкнув би останній щабель!

12. III. 1970.

ЕМІГРАНТ

Я вернувся до тебе, вітчизно моя...

М. Орест

Вже зима, вже зима.

Ні стеблини нема на лану.

Тихо падає сніг,
покриває мою сивину...

Як давно, як давно —

босоногим хлоп'ям серед нив —

Ось по цих доріжках,
по зеленому лузі ходив!

А тепер — скільки літ! —

із-за моря вернувся сюди,

Молодих моїх днів
пошунати зниклі сліди.

Все інакше тепер —
стали іншими села й поля,
Але обрії ті ж —
віє тугою рідна земля.

І в притихлих полях —
все ті самі сухі полині,
Гірно пахнуть здаля,
мов нагадують юність мені.

І тан само згори —
на ґринджолах-саннах дітвора,
І бабусі в хустнах,
що з водою ідуть до двора.

Вне зима, вне зима...
І ставок під снігами зачах.
Буду мовчки іти
по сріблистих оцях нилимах.

Буду сльози ронить,
буде вітер сніжинки мести.
Молодих моїх днів
не знайти, не знайти, не знайти...

29. XII. 1971.

З ШПИТАЛЬНИХ ВІРШІВ

1.

*Світе єдиний!**Є. Плужник*

Якщо одного дня ти не прийдеш
До друга, матері, до дівчини чи жінки, —
Якщо тяжких повін не розімкнеш
На сонця блиск, на прозелень барвінку, —
Якщо в очах не гратиме ромэн,
Ні неба даль, ні нив широкі гони, —
Ти відійшов. Якийсь страшний човен
Тебе несе по хвилях Ахерону.

Ти відійшов. Але — лишився світ
І в світі тім лишились інші люди.
Лишився гай, і сонце серед віт,
І неба синь, і хмар широкі груди.
Лишилось все більш-менш як і було,
Зі сміхом, горем, щастям і бідую.
Добро і лихо. Лагідність і зло.
І навіть, може, смуток за тобою...

14. X. 1971.

2.

Не те що біль, чи жаль, або тривога,
Чи непотрібні марення вві сні, —
А просто так, замкнулася дорога,
І ось — лежи в палатній тишині.

Лежи, нудьгуй і думай тужні думи.
Он і сусід гірні думки снує...
Вінно. Плякат. Малюнок Монтесуми.
Лежи, мовчи — у кожного своє.

3.

Чи підеш ти занурена в путь,
Як мене за село понесуть,
За село, де темніють хрести?

О, ніколи не плакала ти!
Не заплачеш ти, люба, й тепер,
Тільки снаниш, зідхнувши, "Помер!"

Щось ласкаве майне у очах.
Пролетить над могилою птах
І поволі поверне за гай.

Не ченай, не ченай, не ченай!
І не йди, опечалена, в путь,
Як мене за село понесуть...

Що було — те розвіється в пил,
Розпливеться у димі надил.
Подивися — темнішає гай.

Прощавай, назавжди прощавай.
Побажай мені зоряну путь,
Як мене через ніч повезуть...

* Музику до цього твору написав композитор Р. Бороді-
евич.

4.

(Вночі, коли у шпиталі не спиться...)

Синє небо.
Золочений гай.
Червільновий осінній розмай.
Засинай...
Засинай...
Засинай...
У розгойданий сон западай.
Промайнуть у степах
Криниці.
Станеш ясен
На темнім лиці.
Журавлі
І тополі в полях...
Десь у мареві стелиться шлях.
Синє небо,
Осінній розмай.
Засинай...
Засинай...
Засинай...

12. X. 1971.

5.

Дружині

За все, за все, за все тобі я вдячний.
І ось тепер — з шпитального вікна —
Дивлюсь на світ, на шлях осінньо-мрячний,
І думаю, і бачу: ти одна —

Ось там спішиш в ранковій прохолоді,
В гудках машин, з турботою в очах,
І смуткові своєму нанеш "годі",
Що десь в душі, на самім дні, зачах.

За все, за все, за все тобі я вдячний.
Все якось бачиться тепер мені ясніш.
І тільки б міг — відразу б, необачний,
Я б поспішив назустріч, босоніж...

Марії Гошуляк

Маріє-горлице! На мури мовчазні
Ось знову тінь твоя знайома впала.
Я часто думаю, що в ці ненадли дні
Ти так якби мені сестрою стала.

Що я тобі? Знайомий, та й усе!
Ну, може друг. Могла б і не ходити...
Чудних людей потік життя несе,
Але зза них і варт на світі жити!

Жовтень 1971.

Toronto General Hospital.

**
*

За минулим сльози не проллю.
Хай відходить, пенуче, як сірна.
І на пізніє твоє "не люблю"
Посміхнуся вибачливо-гірко.

Бо даремно, ступивши на грань,
Доколяти перейденим площам.
У житті не минути прощань —
Нечеканих прощань з найдорожчим.

Не допоможе невжитий нвитон,
Не допоможе, що серцем я чистий, —
До веселих, до синіх затон,
Вже я знаю, мені не доплисти.

Не ступати на стьожки доріг,
Що у мареві куряться злотньо.
Буде грудень, і мряна, і сніг,
І назавжди, назавжди самотньо.

20. XII. 1971.

З “КАМІННОГО БЕРЕГА”

— ДЕ ІЛЮЗІЇ БУЛО ВЖЕ МАЛО

1972 — 1975

ПРИСВЯТА

Прочитай мої вірші сама
на намінному березі.
Прочитай їх у серпні,
коли тиха й прозора вода.
Коли хвильки малі
йдуть на берег в безкрайому шерезі.
Прочитай мої вірші
у ранньому вересні,
Як прийде самота...
Прочитай їх тоді, коли вогники
світлої осені
Ледь займуться на кленах, коли стане ясніша трава.
Коли тьмяно жовтітимуть ниви
притихлі, покошені,
Коли будуть займатися й танути в просині
Мої тихі слова...

5. 3. 1973

ПЕРЕТВОРЕННЯ

Чим ти будеш по смерті: лозою, травою, мурашкою?
Ти не зникнеш цілком, ти напевно у щось перейдеш.
Прилетиш навесні голубою співучою пташкою
Із далених світів, із якихось чужих узбереж...

Я не зникну танож. Я прийду, завірюхою віючи,
Білобровий дідусь, на ножусі приносячи сніг.
А надійде весна — з мене стане срібليсто-сивіючий,
Перегірний полин, що росте на узбіччі доріг...

8. XII. 1972.

НА БУДДІЙСЬКОМУ ЦВИНТАРІ

Два японці стояли, узявшись за руки, і планали
Над відкритою ямою. Хтось у японців помер.
День був дивно простий. Десь над вітами вброни крянали,
Підійшов дідуган і, зідхаючи, сльози утер.

І в уяві спливли: Каманура, Кіото, кімоно,
Літуни-каміназе, що знали і славу, і жах,
Не роняючи сліз... Щось священник читав монотонно.
День був дивно простий. І японці стояли в сльозах...

1973.

Ось я тут — чи ти чуеш мою присутність
Ось я тут — за травою, за лугом, за тінями хвощ.
Б'ється серце моє, щоб твою пробудити нечутність
І сказати тобі, щоб ти вийшла у темінь, у дощ.

І сказати тобі, під рясного дощу крапотіння,
Під листів шелестіння, що ти лиш єдина, одна.
Що ти — мука моя. Що ти назна остання, осіння.
Нолокружна глибінь, у яну поринаю до дна...

**
*

Може б так відізватися речитативом,
Ледь віршовою прозою — нащо ті філігранні рядни?
Довго ти видавалась мені незбагненною назкою, видивом,
Голубою зірницею, що мої просвітляла роки.

Та проходили дні, розливались малими потоками,
Розпливалася радість у повені лих.
Ти нудись відійшла, пробудивши прощальними кроками
Сторожку тишину — але ярий мій жаль не затих...

І не знати чому. І немає нізвідни відгону:
Ні з гаїв, ні з лісів, ні з осінньо притишених піль.
Щоб поглинути все — не лишити ні сліду, ні спомину —
Як пустельний самум, наближається ніч звідусіль.

Наближається ніч. Чи про це ти, єдина, подумала?
Наближається жаль — невтишимий, колючий, гіркий...
Може б ти повернулась, прийшла, передумала?
Я такий, як і був... Чи, можливо, тепер не такий?

ХУДОЖНИК

When we remember we are all mad,
the mysteries disappear and life
stands explained.

Mark Twain

В нього очі ясні, в нього скроні — сивіючі,
Модний шалин узорний і синій берет.
Слався вечір за вікнами, мрякою віючі.
Хто він: фраєр чи маляр, актор чи поет?

Грає в склянці вино і легенько нлубочиться
Синій дим цигарновий... Така дивина:
От пора б уже йти, а прощатись не хочеться,
І яріє розмова, як племінь вина...

— Я художник. — Слова його стали огірчені.

— Я художник. Живу самотою, один.

Ось отам за дверима, в маленькій комірчині,
Все добро моє: фарби, полотна картин...

Все, повірите, з неї... — І вогники-промені

У криницях-зіницях затьмарила мла...

— Все це з неї, з одної, звичайно. Та що мені:

От, як хвиля морська, надійшла — і пішла...

Тільки спомин — це все, чим душа моя живиться,

І стужавілий жаль, що не тане ніяк.

Он з підлоги, зі стін, звідусіль вона дивиться

І мов каже мені: недотепа! чудак!

Так, неначе сміється — жорстока, тиранлива,

І її не відносить ронів течія.

Хоч була вона що? Тільки злуда оманлива,

Що здавалась моя — а була не моя...

Грає в склянці вино і легенько нлубочиться

Синій дим цигарновий... Така дивина:

От пора б уже йти, а прощатись не хочеться,

І яріє розмова, як племінь вина...

СКРИПАЛЬ

Він торкнувся до струн —

І здригнулися струни, збудилися,
Срібним дзвоном торкнули вечірню емаль.
Голубими крильми у лунному захмар'ї забилися
Про весну,
про любов,
про печаль...

Про дитячі назни, що в блакитних туманах згубилися,
Уві сні, в далині, у чийсь неповторній весні.
Про квітчасті луги, що в ранковому сонці курилися,
Про блакить на озерному дні...

Він торкнувся до струн —

і озвалися струни відгомоном
Заворожених скель, зацімплених чайних ячань.
Дально-лагідним дзвоном, у серці захованим спомином
Запізнілих прохань і прощань..

*Щастя на землі, видно, нема — є лише
прагнення до щастя, ідеал, який ми ство-
рюємо в своїй уяві...*

Шолом Алейхем, «Блукаючі зорі».

Що мені із твоїх срібнодзвінних слів,
Із ласкавих очей, де відбилася просинь?
На далених лісах вже багрець догорів, —
Це вже осінь, кохана —

осінь...

Що мені з цього неба, таного широкого,
Що на ньому хмарини, мов ті кораблі,
Коли я вже не той — вже нема юнана кароокого,
Коли щастя пройшло — чи його й не було взагалі?

З. ХІ. 1972.

“ВИЗВОЛЕНА” ДІВЧИНА

Дещо в неї таке, як в моєї коханої:
Гарні коси, і брови, і сунні покрій.
Тільки от — неприємно від усмішки п'яної,
Від зухвалих очей і фарбованих вій.

Дрібно стегна дрижать у кільчастому п'ясоку.
Ніби танець, а от — лихоманна тряска.
Що ж це, дівчино? Хто розказав тобі казочку,
Що життя — лише гра, що дозволено все?

Сниглись гобо між бубнами і саксофонами
Щось нервозне, стервозне, як рев ішана.
Он, з кретином, ти зникла вже десь за колонами...
І чому воно так? І чому ти така?

В неї ноги — струнні, в неї шия — мов точена.
Жовті вікна і ніч, і в дощах вітражі.
Не повернеться юність її проволочена,
Тільки буде прогаром чадіти в душі.

Буде сумно і тоскно. І жодною масною
Не закрий зневіри пізніша пора.
Що ж це, дівчино? Хто обдурив тебе казкою.
Що дозволено все, що життя — лише гра?

СТАРИЙ АРТИСТ

Так, я знав. Тільки серце моє не годилося
І в дочасному смутну тривожно пекло.
Це вже я відспівав. Моє свято скінчилося.
Слава... Почесті... Лаври... Невже це було?

Мерехтить листопад. І біліє нескінчений,
Довго писаний лист... Я старий Магеллан,
Що доплив до кінця. І, журбою увінчаний,
Темні ночі внидаю в червоний ватран...

Мертвий місяць лисніє холодною ляμποю,
Скупю, злякано світить мені з висоти...
Так хотілось би ще раз майнути над рампою
У наснадах світел — і під грім відійти!

28. X. 1972.

ПОКАЖУ ТЕБЕ, ДІВЧИНО, СИНОВІ...

Ой, які в тебе очі бурштинові,
Повні сяйва, промінні, мов світ!
Покажу тебе, дівчино, синові —
Хай приглянеться пильно, як слід.

Голос — повен сріблистої струнності,
Афродіти ясної — чоло.
За моєї буремної юности
Я не бачив таких — не було.

Не було. Чи були? Не пригадую.
Може ти — неповторна, одна.
І звивається думка досадою,
Що на сиронях моїх — сивина...

Чорні брови, а губи — малинові.
Степовий, неупокорений рід.
Покажу тебе, дівчино, синові —
Хай приглянеться пильно, як слід.

24. I. 1974.

ПІСНЯ КОСМОНАВТА

Прямо — чорне-чорне небо. Зорі яскраві, але не струмують, не мерехтять. І сонце не земне — без ореолу, неначе впаяне в чорний оксамит. Надзвичайна картина. Чи страшила вона мене? Ні. Але от так залишитися самому... Добре, що поряд був друг...».

О. Леонов, космонавт.

Вирушаю в дорогу дальню —
Порошина в носмічнім морі...
Заспівай мені ту печальну —
Про тополі і тихі зорі.

Заспівай про сади і луни,
Про червоні і сині нвіти.
Може в чорну пітьму розлуни
Буде легше мені летіти.

Ніч проколе лунна ранета
І розтане в пливній емалі.
Заіскриться моя планета
Десь позаду, все далі й далі...

Земле, рідна моя землице,
Як же мертво у цій безодні!
Лине, лине сталева птиця,
Я — і птиця. Тані самотні!

1973.

**
*

Не боліти за марні згуби,
Не двоїти свої страждання.
Треба вміти, стиснувши зуби,
Умирати ледь-ледь зарання.

Без тривоги скидати пута
Цього світу. Хай тонуть лотом,
Щоб жорстона, костиста, люта
Не сміялась беззубим ротом,

Не раділа з твого безсилля.
Тож як сонце заблисне ранне, —
Посміхнися через зусилля,
Це зусилля твоє — останнє.

19. I. 1973.

НАД МОГИЛОЮ БАТЬКА

Батьку мій!

Спи спокійно в чужій землі.
Я прийшов помолитися тут біля тебе.
Може птиця сюди принесе на крилі
Пошум теплого вітру з-під рідного неба...

Не судилось тобі

дочекатись ясніших годин.
Тільки тіні цвинтарні — і сум тополиний...
Був ти дуже старий. Але був ти один,
В цілм світі один — і навіки єдиний...

Березень 1973.

БАЛЯДА ПРО ПОЕТА,
ЩО ПОТРАПИВ У АРГЕНТИНУ

Бо дні минулого — барвисті мотилі.

А. Міцкевич.

А орнестра гриміла, дзвеніла, виводила щось без упину.
Все кружляло у парах — тільки я не кружляв.
Я розназував Вам про поета, який заблукав в Аргентину,
Був поет одинокий — ні брата, ні друга не мав.

Та жила недалеко, як от це трапляється в назці,
Хоч була це не назна — гарна жінка жила.
Був у неї і муж — щось таке в непроникливій масці —
І, журбою упившись, вона до поета прийшла.

Жив поет у хатині, рясними дощами оббитій,
Дерев'яній хатині, що погрузла в піску.
Він зрадів невимовно. Ну, де ж її тут посадити,
Цю омріяну гостю, нежданну таку?

Небо темне, південне, золотими зірками цвяховане,
Золотими зірками були йому очі її.
Веселново займалося в серці чуття його, довго тамоване,
Світлотіні хитні простягали їм руки свої...

А орнестра гриміла, дзвеніла, виводила щось без упину.
Над затоною зляканий місяць зачах.
Я розказував Вам про поета, який заблукав в Аргентину,
І з цікавістю стежив за блиском у Ваших очах.

І коли я замовн, Ви відразу ж спитали: "А далі"?
— Далі? Що ж? Все змінилось. По всьому сліди замело...
І додав, завагавшись, в раптовім напливі печалі:
— Може все це я вигадав? Може цього й не було?..

За вінном сиза хвиля вдаряла у берег, відходила,
Ніч спадала до хвилі й пила досхочу.
А орнестра гриміла, дзвеніла, щось тужне виводила...
Я дивився на Вас і нічого не чув.

Тільки місяць, поблідлий, щось креслив по хвилях
стилетом.

Мов записував назку — чи правду гірку.
І хотілось мені бути Богом забутим поетом
В Аргентині, в хатині, на сонцем нагрітім піску...

Серпень 1973.

РОЗВЕДЕНА

Це не сплю уже ніч і сама не вчислю яку.
От — не спиться. Так гірко, хоч плач, хоч кричи.
Сядь отут біля мене у цьому бездушному Бюіну,
Сядь отут... і мовчи.

Темне місто відсвічує шибами-більмами.
По-осінньому вогно лисніє асфальт.
Що слова її? Камінь. Вилунює біль самий
Цей надтріснутий альт.

Темінь монра, густа. Цигарками-жаринами світимо.
Лячно фари тремтять на рефлекторних знаках узбіч.
— Монне б ти хоч сказала, нуди це ми їдемо?
— Все одно, аби в ніч!

Все одно, все одно! Повен смутку цей вечір промарений.
Безнадія пливна, безнадія слизьна, мов змія.
І не знати, хто з двох нас лютіше покараний:
Може він...
Може я...

НАПИС НА ЛІТОГРАФІЇ,
ПОДАРОВАНИЙ А. та М. Г-ам

Дозвольте Вам подарувати Ренуара.
Це, правда, копія — та все ж це Ренуар.
Поглянете — і смутку темна хмара
Розвіється, і радісний пожеж
На Вас війне з оцих мінливих тонів,
Граційних ліній — сяйво, світло, жар!
З прекрасних лиць нокеток і піжонів.
О, Ренуар, грайливий Ренуар!

Липень 1973.

ПІЗНО...

І вони посварились.

От так, ні з-за чого, властиво,
Як сварились раніш — і незмінно мирились раніш.
І, сядучи слізьми, вона вийшла у темінь, у зливу.
Щоб ходити самій по панелях чужих роздоріж.

А коли надійшла, за годину-часину прозрівши,
Не його кленучи, а спотворену долю гірну, —
Відімкнула замок — і схопилась за груди, узрівши
Його тіло німе, що звисало згори на шнурну...

1973.

СКАРГА

Я згоден, Господи. Я грішний. Все це так.
І мушу я каратися, як треба.
Та все ж втямки не йде мені ніяк,
Що більші грішники часом ідуть до неба;

Що повно грішників блунає по землі,
Що їх діла гнівити б мали Бога, —
І все ж вони — здорові та цілі,
І без тернів їм стелиться дорога!

А я? Поглянь: я грішник-горобець,
Коли як слід масштаби порівняти.
Чому ж мені, малому, під кінець
За дрібноту каратись і страждати?

Ти мудрий, Господи. Ти знаєш, в чім тут суть,
А я, сліпий, дарма шунаю рацій.
Снажи мені, Всевладний, як же бути,
Вділи мені точніших інформацій!

7. XI. 1972.

НА ПЛЯЖІ

В тебе сонце в очах, у волоссі,
В тебе легкий, танцюючий крон.
Ти пройшла — та сліди твої босі
В золотий затаглися пісон.

Море блисками-бризнами грає,
Нескінченно міняє пейзаж.
Тільки хлюпне — і зразу змиває,
І піщаний вигладжує пляж.

Раз-у-раз, без кінця, безупину,
Щоб на хвилю пісон не просох.
А ти прутином креслиш хатину,
Де з тобою ми житимем вдвох...

7. VII. 1973.

**
*

Оноре де Бальзак, автор «Утрачених ілюзій» та численних інших творів, на схилі віку одружився з графинею Ганською, власницею маєтку в с. Верхівня, на Житомирщині. Одруження з цією жінкою було його довголітньою мрією. Однак, коли ця мрія нарешті здійснилася, Бальзак прожив усього-навсього півроку. З біографії.

От, звідусіль мені замкнувся світ.
Ні просвітну — як в за́ворож циганську.
Я ждатиму тебе п'ятнадцять, двадцять літ,
Так, як Бальзан ченав графиню Ганську.

Байдужий час. Кружляють вітряки
Хвилин-годин, в кружінні розігнавшись.
Я ждатиму-чекатиму рони
І от — умру, нарешті доченавшись...

А може все повернеться й не так
У дальші дні, в новій життєвій смузі?
...Снептично посміхається Бальзан
Зі сторінок "Утрачених ілюзій".

НЕ НАРІКАЙ!

Людина єсьм. Мене гнітуть слаботи...

П. Грабовський

Я нарікаю сам. На це, на те, на інше.
Людина єсьм. Розшарпаний украй.
Але в скількох буває значно гірше?
Не нарікай,
Терпи —
Не нарікай!

Воно було б, можливо, справедливо
На цій землі для всіх створити рай.
Та бачиш сам — це зовсім неможливо.
Не нарікай,
Кріпись —
Не нарікай!

Щасливим бути кожен з нас хотів би.
Та щастя де? В собі його шунай!
Якби знайшов — душею просвітлів би.
Отонь пильнуй,
Шунай —
Не нарікай!

Коли втомивсь — відгонь завчасну втому.
Коли лихий — невинних не карай.
І раз-у-раз нажи собі самому:
Не нарікай,
Дружок —
Не нарікай!

З. Х. 1972.

СИН

Бачу я в ньому веселе, наївне чудацтво.

Бачу я в ньому своє відшуміле юнацтво.

Бачу я в ньому свою невгамовану вдачу.

Бачу я, бачу...

Знаю, що зрілість завершить шуміння зелене.

Знаю, що мусить він взяти щось добре —

як теж і недобре — від мене.

Знаю, що в світі ніщо не щезає до краю.

Знаю я, знаю...

Сину мій любий, життя не проходить безхмарно.

Сину-дитино, старайся прожити не марно.

В щасті чи горі — в собі не принижуй людину.

Сину мій, сину...

22. XII. 1972.

ПОЧАТОК ОСЕНІ

Починається з "не". Починається з того, що ти невесела
сьогодні.

Непривітна янась, не така, як давніше була.
Починається з вересня, коли краплі важкі і холодні
Б'ють в закурені шиби, коли налягає імла
На каснади дахів — і стає безупинною сльотність.

Наближається вечір. Темніє на кленах кора,
Чути жаль у словах, видно в погляді в тебе турботність.
Низько стеляться хмари. Надходить невітшна пора.
Починається осінь.

І дощ...

І самотність..

**
*

*Кожна людська смерть збіднює мене, бо я
належу до лю д с т в а.*

*Тому ніколи не виходь питати, по кому дзвонить
дзвін; він дзвонить по то бі.*

John Donne

Залишились по ньому годинник, перо, камізелька.
Залишились газети в безладді, в кутках, на столі,
І картатий жанет, на якому прорвалась петелька.
От і все. От і все. І його вже нема на землі...

Спорожніла кімната. Безсило звисає фіранка,
І герань на вікні, перелита підливами вщерть.
Тут проходили дні. Тут проходили ночі і ранки —
Непотрібне життя. Та для кого потрібна ця смерть?

Зеленіють поля. Рожевіють осяяні хмари.
На дорогах землі — нескінченні сліди підошов...
Кружить мати земля, віє вітер у сині флояри,
Тільки він зацікавив. Тільки він у не час відійшов...

Увиначаються очі — і ночі, як темні безодні.
І остання теплінь з-під останньо закритих повік.
От і все. От і все. І навіщо ці руки холодні,
Ці безкровні уста? І невже це назавжди, навік?

30. IV. 1974.

**
*

Журбою стали довгі дні мої.

Ф. Петрарка

На шумних зборищах, на торжищах Ідей,
Де все сплелось нормально-ненормально —
Гріна моя відмінність від людей,
Гірний мій світ, обкрадений безжально.

Хто, як, чому, навіщо це вчинив?
Диявол, Бог, чи нелюди, чи люди?
Мій світ відзвучений, і щоб б я не робив —
Ні Моцарта, ні Брамса не почути.

Бринять світи, вилунюють світи,
Хвилюються роздзвінною рікою.
Та не мені цей гомін золотий.
Я — наче хрест під кручею крутою.

Он, правда, є для мене ще зоря,
Мільйони зір — яна мінлива злотність!
Яна далінь! Гойдаються моря,
Темніє ніч — і глибшає самотність...

15. VII. 1973.

КАЗКА ПРО КОЗАКА САГАЙДУ
ТА ПРО ЙОГО КОХАНУ

*Ой мати, мати,
Серце не зважає.*

Нар. пісня

Як вона ще була молода,
То були в неї носи, мов з льону.
І веселий козак Сагайда
Не зумів оминати полону.

По лугах, по ярах, по борах,
У чоботях, у шапці мисливця,
Виглядав, бо кохав її — страх!
І вона понохала вродливця.

Палахтіли над ними зірки...
(О довічна, нескінчена темо!)
І їх доля, крізь довгі рони,
Провела їх разом — та окремо.

І ставала красуня не та,
І надземне робилося тлінне.
Сивиною війнули літа,
Тільки серце любило, незмінне.

Пропливала у ріках вода
Через ниви, і луни, і села.
І веселий козак Сагайда
Якось дивно ставав невеселим.

Все далене ввижалось сном,
Мов рахунок без чисел і суми.
І спроквола їдним тютюном
Він прогірклі прокурював думи...

Час-володар усе перетер.
І не можна без жалю снзати,
Що красуні (бабуні тепер)
Наступила пора помирати.

— Ой ти, смерте іршава, руда!
— Ой рятуй мене, матінно-ненько!
І згадався козак Сагайда,
Не старий, але той молоденький...

— Приведіть ви мені Сагайду!
— Приведіть його, поки не пізно!
І онука, в опалім саду,
До старого метнулася слізною:

— Ой дідуню, дідуню — біда!
— Ой дідуню — скоріше зі мною!
Але мовчки нутив Сагайда,
Тільки злегна повівши бровою...

От і назці нінець — без кінця,
Бо для неї кінця і не треба.
Стільни є тих казон, що оця —
Як пилина під безміром неба.

8. I. 1975.

ЗНАХІДКА

Тіло князя зітліло давно,
Але кості в рудім саркофагу
І в полив'янім збанку вино
Залишились. Прогонити спрагу

Мертвий князь уже, звісно, не міг,
Але збанок поклали — з шоломом,
І воловий посріблений ріг,
Що у битвах вилунював громом.

Чи над ним голосила жона,
Чи дочка, чи коханка — не знати,
Але витязів темна стіна
Окольчужена стала на чати.

"Вже з тобою нам, князю, не йти
У походи, у виправи ранні..."
І яріли під сонцем щити
У незайманих трав колиханні.

Спалахнули списи на плотах,
Тесани загреміли залізно...
Підняли на смаглявих руках
І на кручу протупали грізно.

Тіло нязя зітліло давно,
Але кості лишились донині.
І старе потемніле вино
У камінній, рудій домовині.

Чорна смуга між дугами брів
Ніби запис — про січу шалену.
Хто він був? Запитайте борів,
Запитайте вітрів Бористену...

1. VI. 1974.

**
*

*Нам радощів немішаних зажити
В земному існуванні не дано.*

М. Орест

Поводься так, неначе все як слід:
Здобутки, втрати, радощі, печалі —
Збирай в одно, в душі на самий спід
Згортай, складай — надалі і подалі.

Сьогодні жар, а завтра — тільки дим.
Сьогодні лід, а завтра — тільки води.
Віщує небо місяцем рудим
Теплінь і дощ, погоди і негоди.

Чому і як — нам знати не дано.
Сплелось все в химернім візерунку.
Рони чи дні — хіба не все одно? —
Вони дрібні в останньому рахунку.

Живеш — гаразд. Помреш — загине слід.
Чи, може, десь знайдеться проминально?
Поводься так, неначе все як слід.
Поводься так, неначе все нормально.

30. I. 1973.

КАЗКА

(Не для дітей, але й не для занадто дорослих)

Чи була в тебе казка?

Л. Первомайський

Там, де золото й просинь
Онтарійського літа,
Серед иленів і сосен
Я ховався від світа.

Не за стіни чи мури,
Та від люду подалі.
Був я повен занури,
Був я повен печалі.

Та прийшла вона, гарна,
Зором сіючи втіху,
Наче днина безхмарна,
Повна жартів і сміху.

Повна злагоди наче.
І усміхнено просить:
— Ну, доволі, козаче,
Понурився — і досить.

Що ті феї, лілеї?
Стисни серце у грудну!
Звів я очі на неї,
Очі сповнені смутку.

О, налино над мостом,
О, вечірня знемого!
Тан, для тебе це просто,
А для мене — самого?

Що лишилось для мене?
Тільки темні поноси,
Тільки літо студене,
Тільки трави і роси.

Тільки зморені зорі
У висоній безодні,
У небесній оборі,
Але зорі — холодні.

Подивися: темніє...
Але в просмину неба
Щось далено яріє —
Чи не спомин про тебе?...

— — — — —
Подивилась повільно,
Чую легіт журливий:
— Ти якийсь боневільний,
Ти якийсь неможливий!

Щоб цю хмару нагнало?
Як же можна вернути
Те, що впало-пропало
І чому вже не бути?

Не вернути, не вдасться!
Та й, сказавши по-правді,
Те омріяне щастя —
Чи було воно справді?

Чи у замкнені двері
Розженешся? Не дужо.
І чи всі ці химери
Ти не вигадав, друже?

— — — — —
Потемніли озера...
Впало сонце — ян рана...
Може справді химера?
Може справді омана?

Тільни ж серце... Несила,
Не вгамую шалене.
І чому ти ходила
В сині ночі до мене?

— — — — —
Не шуміли ялини,
Небо тінями грало,
Гасли грона калини,
Все навколо мовчало...

На тремкі осонокори
Впала ночі загида.
І була в її зорі
Не занура — досада...

— — — — —
Ні, пuste дорікати
Смутном, вечером злотнім...
Та ж мені не звикати —
Буду знову самотнім.

Буду знову ченати
В ночі, в присмерни темні.
Буду знову блукати
В люті зливи буремні.

Поки стану в знеможі,
Поки в тузі схилюся,
Поки десь на дорозі
Упаду — не зведуся.

І признаю: поразка!
І затихну в зідханні.
І тоді моя казна
Стане дзвоном останнім...

1973.

ПЕТРАРКА

(1304 — 1374)

Він пережив її на цілих двадцять сім,
На двадцять сім печаллю критих років.
І в самоті, у затишку німім,
Він чув луну її останніх кронів
По авіньйонських плитах нам'яних,
Роздзвіння слів, малі уривки речень,
І в храмі, між унівчаних святих,
Тремні слова прохань і заперечень.
Канон. Закон. Заназана межа.
Тривожний сон у ранньому розсвітті...
О, чарівна, єдина і чужа,
Для мене ти — одна на цілім світі!

Одна, одна... Осяяним чолом,
Очима, голосом, поставою — назавше!
І так умер, в сутані, за столом,
На книгу віршів голову поклавши.

Липень 1974.

ЛИСТ ДО ДОМУ

Цей край, либонь, екзотина для вас,
Історія, де все, що ледве знане,
Ввижається з додатками прикрас:
Плаї, бої, бізони, індіяни...

Це все було. Колись було — давно,
В часи тепер помітно посивілі.
Ось гляну у закурене вікно:
Базальт. Асфальт. Біжать автомобілі...

Там, де колись оперений ватаг
Кричав, гасав, збирав загін шалений, —
Тепер стоїть бетонний хмаросяг,
Мов стріли, націляючи антени.

Екзотини тепер уже нема,
Екссон, бетон та інше — тому доназ.
Розігнана, чи вимерла сама?
Лиш де-не-де знайти її — на показ.

Який твердий, який бездушний час!
Тут — гаманця, а там — червоних стягів.
Лиш небо тут таке ж, як там, у вас,
Хоч там, звичайно, менше хмаросягів.

Вам, певна річ, хотілось би сюди,
В цей інший світ — побути, відіхнути.
А я б — туди. Цілющої води
З Дніпра, з Дністра долонею черпнути.

Як пояснить? Ніян не пояснить.
Чому, кому? Не жаль і не докори —
Усе як слід. А тільки серце снить
Про сон-траву, про сиві осонори,

Що десь були, що десь росли — давно,
В зелені дні, як вихор відшумілі...
Згасає день. Темнішає вікно.
Базальт. Асфальт. Біжать автомобілі...

15. ІІ. 1974.

**
*

А скільки мрій було зеленою весною!

М. Рильський

Чи був лихий? Чи, може, був нечесний?
Чи не любив? Чи звабив — і забув?
Чи міг би я у ті зелені весни
Не бути таним, яким я з Вами був?

Думни, думни... Сріблісті альбатроси,
Дзвінні слова і серця тихий щем...
І синя ніч. І Ваші теплі носи,
Тані пропахлі вітром і дощем...

Це все було. Як дальній рокіт грому,
Як сонця гра над степом весняним...
І ось тепер, на намені рудому,
Це все, як сон, як літа легкий дим,

Що тане, тоне, губиться поволі,
Кудись пливе без цілі і мети.
Ну, що ж — пливи. Знай на виднонолі,
На тій межі, якої не дійти...

2. XI. 1974.

АПОЛОГІЯ

Ця нинішня вийшла знов така сумна,
Що за сторінною гортаючи сторінку,
Я наче п'ю терпкий остій вина,
Накріплого на руті чи барвінку.

Та що зроблю? Таке моє перо,
Тані мої сонети і сонати.
Бо радість — мов позичене добро,
Що ледве взяв, як треба віддавати.

І я віддав. І десь нудись до зір,
Чи до людей, до іншої роботи,
Вона пішла. І знову на папір
Мої терпкі, гіркі лягають ноти.

Ну, ось вони. Собі чи не собі
Ці тінями люстровані озерця?
Прийміть і їх. Є радість і в журбі.
І в смутку є тепло людського серця.

З “ЧУЖИХ ПІСЕНЬ”

— У ВІДГОМОНІ ВЛАСНОМУ

(переклади)

Є СВІТЛІ РОЗУМИ, Є ДУШІ ОСЯЙНІ.
ЛУНА ЇХ ГОЛОСІВ — ПРОРЕЧИСТА ОСАННА.

М. З е р о в

ДЛЯ БЕРЕГІВ ОТЧИЗНИ-МРІЇ...

(З Ол. Пушкіна)

Для берегів отчизни-мрії
Ти залишала мій поріг.
В час розставання, без надії,
Я сліз утримати не міг.

Мої темні, холодні руки
Тебе тяглися не пускати.
Хвилини трепетні розлуки
Я так молив не припиняти!

Але любовного єднання
Раптово ти скінчила рай.
Із краю хмурого вигнання
Ти звала в інший, кращий край.

Ти говорила: в час єднання
Під небом, сяючим вогнем,
У тіні лип жагу кохання
Ми знову, друже, віднайдем.

Але — о Боже! — там, де води
Відбили небо чистим дном,
На лоні пишної природи
Заснула ти останнім сном.

Твоя краса — любови трунок,
Закрита в урні гробовій.
А з нею — й зустрічі цілунок,
Та жду його — бо він же мій!

АПЕЛЛЕС

(З Ол. Пушкіна)

Раз оглядав картину шевчик бравий
І в чоботі помилку показав.
Узявши пензля, майстер те поправив
— Ось, — пиховито шевчик проказав:
— Обличчя це криве янесь неначе,
А груди мов би дивляться на світ...
Та Аpellес промовив нетерпляче:
— Суди, браток, не вище від чобіт.

ПОЕТОВІ

(З. Ол. Пушкіна)

Поете! Не зважай на відголос народний:
Захоплених визнань пройде хвилиний дим.
Почуєш дурня суд і сміх юрби холодний,
Але до того будь байдуним і чужим.

Ти цар. Живи один. З чуттями серця згодний,
У брами вічного іди шляхом твердим.
Зорею світла ціль ясніє перед ним —
І нагород не жди за подвиг благородний...

Вони в самім тобі. Чужим гаднам не вір,
Суворіше за всіх оціниш ти свій твір.
Чи ти вдоволений? Чи ждеш людської слави?

Вдоволений? То хай юрба собі шумить
І на олтар плює, де твій огонь горить,
І марно гудить трон твій величавий...

1945.

П А Р У С

(З М. Лермонтова)

Біліє парус одиниий
В незмірній моря ширині...
Чому він кинув рідний спокій
І що шунає в чужині?

Шумує вітер, хвиля грає
І щогла хилиться гнучка...
О, ні, він щастя не шунає
І не від щастя утіка!

Під ним глибінь ясніш лазурі,
Над ним проміння теплий рій...
А він, бунтарний, просить бурі,
Неначе в бурях — супоній...

ОСІНЬ

(З Ол. К. Толстого)

Осінь. Осипається весь наш тихий сад,
Листя, мов мальоване — листя, листопад...
І немов замріяні, в тишині долин,
Червоніють, в'янучи, китиці налин.

Радісно і боляче... В серці сум заліг.
Мовчки твої рученьки грію у своїх.
В очі тобі зорячи, тихо сльози ллю,
Не умію вимовить, як тебе люблю...

1944.

НА ШУМНОМУ БАЛІ...

(З Ол. К. Толстого)

*Коханій Світлані цей
переклад присвячую.*

1949.

На шумному балі, нежданно,
Де жарти лунали і сміх,
Тебе я побачив, наданна,
І довго забути не міг...

Бо очі дивилися журно,
А голос так дивно бринів,
Як гомін даленої сурми,
Як моря вечірнього спів.

Той вечір у думці не гасне,
Хоч був він короткий, як мить.
А сміх твій і ніжний і ясний
Ще й досі у серці бринить...

В години самотливі ночі
Лише б я на хвилю приліг, —
Я бачу зажурені очі,
Я чую твій голос і сміх.

І сумно я так засинаю,
Та мрії не збудує ніяк.
Невже я і справді кохаю?
А серце підназує: "Тан"!

З ДРЕВНЬОЄГИПЕТСЬКИХ ПАПІРУСІВ

(За Анною Ахматовою)

ФРАГМЕНТ

(Остракони Леїр ель Медині 1078, 1079)

Уночі я проходив повз хату її,
Я постунав — ніхто не озвався на стуніт.
Гарна ніч, щоб стояти на варті.
О засув, я б хотів відчинити тебе!

Брамо! Ти — моя доля,
Мій добрий дух.
За тобою, по той бін, заріжуть бина —
Це офіра твоїй непорушності,
брамо!

На заріз приведуть
Круторого велетня — жертву для брами.
А малого бина — це для тебе,

замбні

Жирну гусну — для вас, завіси!
Жир — він буде, либонь, для ключа!

Кращі кусні бина —
Підмайстрам головного теслі,
Щоб він засув зробив із тростини,
А двері з соломи.

Хай приходить Брат, ноли хоче,
Він застане відчинений дім,
Знайде постіль, укриту тонким полотном,
А в постелі — прекрасну дівчину.

І та дівчина скаже мені:
“Дім належить володарю міста”.

ПЛАЧ ІЗИДИ ПО ОЗІРІСОВІ

(Папірус Бремнер-Рінд 6, 27-7, 16)

Я — жінка, я найкраща своєму мужеві,
Твоя дружина, сестра твоя,
Прийди до мене скоріше!
Бо я хочу, я прагну побачить тебе,
Я давно вже не бачила твого лиця —
Тьма навколо нас, тьма — хоч і Ра в небесах.

Небо збилось з землею і тінь залягла.
Моє серце горить від тяжкої розлуки.
Моє серце горить, бо стіною чомусь відділивсь ти від
мене,
Хоч не міг ти знайти в мені зла, не було в мені зла.

Городи наші знищено, сплутано наші дороги.
Я шукаю тебе, бо я прагну тебе побачити.
Я у місті, в якому нема захисної стіни.
Я так хочу твоєї любови до мене.
О прийди! Не лишайсь там один!
Не лишайся далено від мене!

Подивись, син твій Гор жене Сета до місця страти.
Я сховалася в б́ерезі й сина сховала твого́, щоб помстити
за тебе.

Бо недобре так бути далено від тебе
І нестерпно для плоті твоєї.

ОТРУЄНИЙ

(З Н. Гумільова)

Ти цілком, ти цілком сполотніла,
А зіниці — криниці без дна.
Ти немов би заплакати хотіла,
Наливаючи в нелих вина.

Одвернулась, провинною чувшись...
Що я знаю, те знаю давно.
Та я вип'ю — і вип'ю всміхнувшись
Все налите для мене вино.

А тоді, ноли світло погасне
І примари придуть звідусіль,
Ті примари, що стемнюють ясне,
Я почую страшний його хміль,

І прийду, і промовлю: Єдина,
Я незвіданих сповнений сил.
Мені снилася далеч рівнинна
І цілком золотий небосхил.

Я із раю, співучого раю,
Ніби бачу проміння ясне,
І я радий — не плач бо! — я знаю,
Що це ти отруїла мене...

ІЗ САЯТ-НОВИ

(з вірменського)

Скільки хвилі морські забирають піснів з узбережжя!
Та в піснях береги. Не маліє піщане безмежжя.

Скільки щирих пісень сивий час пронесе у нікуди!
Будуть інші співці, будуть інші їх слухати люди.

Коли згину я — знаю, що світ мої співи забуде.
Та для тебе, нохана, нового співця вже не буде.

Коли згину я — знаю, що світ не помітить утрати.
Тільки ти пригадаєш пісні, із якими цвіла ти.

Дивна доля людська — і її зрозуміти несила.
Я втішав твоє серце — а ти мене смутку навчила.

В АСПАЗІЇ

(З Я. Полонського)

Гість:

Що б вони значили, сплети узорні ті?
 Дім твій сьогодні, мов храм:
 Поміж колонами звої відгорнуті,
 Легко нурить тиміям.
 Цитра настроєна, звитки принесені,
 Зіллям притрушено піл.
 В темних рабинь твоїх носи розчесані,
 Амфори ставлять на стіл.
 Ти ж одинона, чомусь опечалена,
 Дивишся мовчки на шлях...

Аспазія:

Площа видніє там, сонцем опалена,
 Вся в оливкових гаях...
 Шум її стих, і лункою безмежністю
 Віє з онілля — і знов
 Серце мое огортає бентежністю
 Радість, тривога, любов.
 Буйного міста веселість притуплена.
 Це ж і Перикл мене вчить:
 Тільки його замовнає улюблена,
 Значить — все місто мовчить!
 Що це? Знов крини і похід нескінчений —
 Друг між народом іде...
 Але й в лавровому листі, увінчаний,
 Знов він до мене прийде!

КЛЕОПАТРА

(З Горация)

Вона вибрала ріднісний вид умирання:
Не втікала, як жінка, під страхом меча,
 Не спішила по морю,
Залишивши Єгипет для інших, чужих берегів,

А, вдивляючись в свій мерехтливий палац,
Посміхнувшись спокійно, приклала змію
 До відкритого тіла,
Аж поки отрута не ввійшла в її вени цілном,

І до згуби запекла, твердіша, ніж завжди,
Так померла. Хтось інший, можливо б, признав
 Цей тріумф лібурнійців,
Прийняв би ганьбу... Тільки ні, не вона, Клеопатра.

ОВІДІЄВА ПОРАДА КОХАНЦЯМ

(З книги *Ars Amatoria*)

Грай свою роллю, коханцю. Умовляй її. Хай повірить.
 Що ти гинеш з кохання. Роби що завгодно,
 Але грай переконливо. Це ж бо не трудно:
 Кожна жінка вважає себе за принадну.
 Навіть тій, що потворна, мов гріх — навіть тій
 Миле власне обличчя. Пильнуйся, однак —
 Той, хто грає в любов, часто справді кінчає любов'ю.
 Часто робиться тим, кого тільки лунаво вдавав.

Книга I, рядки 611-616.

Перш за все треба вірити. Будь переконаний твердо.
 Що нема недоступної жінки на світі, —
 Досить тільки розставити сіті й вона
 Забіжить в них сама. Скорше птиці не схочуть співати.
 Цвіркуни цвіркотати, гончі пси Менелеса
 З переляку втечуть од вівці, аніж жінка
 Не піддасться на звабу твоїх умовлянь.
 Навіть "тан", що, здавалося, вимовить "ні",
 Скаже тан. Жінка крадені любить цілунки,

Любить їх і мужчина. Одначе, в мужчин
Почуття — на поверхні, їх видно відразу,
А жінки виявляють їх більше приховано.

Книга I, рядки 269-276.

Пам'ятай, з кожним днем наблинається старість.
Май це в гадці, ні хвиляни життя не марнуй.
Розважайсь, поки можеш, поки ти в повноті своїх сил,
Бо роки відпливають, мов ріки, чиї хвилі не можна
спинити,
Ні вернути назад. Все візьми, що дає тобі юність,
Бо вона пролітає без стриму, і кожна чергова хвилина
Не така вне, як та, що пройшла...

Книга III, рядки 59-66.

З "ОЛЕКСАНДРІЙСЬКИХ ПІСЕНЬ"

(За М. Кузміном)

Нас було чотири сестри, чотири сестри нас було.
Всі ми чотири любили, і всі мали інші "тому, що":
Одна любила тому, що тан батько і мати веліли.
Друга любила тому, що любовник її був багатий,
Третя любила тому, що він був славетний художник,
А я любила тому, що я полюбила.

Нас було чотири сестри, чотири сестри нас було.
Всі ми чотири бажали, і всі мали різні бажання:
Одна бажала виховувати дітей і варити нашу,
Друга бажала одягати щодня нову сукню,
Третя бажала, щоб про неї всі говорили,
А я бажала любити і бути любимою.

Нас було чотири сестри, чотири сестри нас було.
Всі чотири ми розлюбили, та всі мали різні причини:
Одна розлюбила тому, що чоловік її вмер,
Друга розлюбила тому, що любовник її зубожів,
Третя розлюбила тому, що художник її покинув,
А я розлюбила тому, що розлюбила.

Нас було чотири сестри, чотири сестри нас було.
А може нас було не чотири, а п'ять?

**
*

(З Ол. Блока)

Вона прийшла з морозу.
Розчервоніла.
Наповнила кімнату
Ароматом повітря й парфумів,
Дзвінким голосом
І зовсім неуважливою до занять
Балананиною.

Вона негайно скинула на підлогу
Грубий зошит художнього журналу.
І відразу ж стало здаватись,
Що в моїй великій кімнаті
Тан мало місця.

Це було янось трохи досадно
І недоречно.
Врешті, вона захотіла,
Щоб я вголос читав їй "Манбета".

Ледве дійшовши до пухирів землі,
Про які я не можу читати без хвилювання,
Я помітив, що вона теж хвилюється
Й пильно дивиться у вікно.
Виявилось, що великий рябий ніт
Чіпко тягнеться по краю даху.
Підкрадаючись до голубів, що цілуються.
Я розсердився більш за все на те,
Що цілувалися не ми, а голуби
І що минули часи Паольо і Франчесни.

ЗІРКА ВЕНЕРА

(З М. Багдановича)

Quand luira cette etoile un jour,
 La plus belle et la plus lointaine,
 Dites-lui qu'elle eut mon amour,
 O derniers de la race humaine.

Sully Prudhomme

Зірка Венера зійшла над горою
 Спомин далекий мені принесла:
 Це ж і тоді, як зустрівся з тобою,
 Зірка Венера зійшла.

З того часу я почав углядатись
 В небо високі і зірку шунав.
 Тихим коханням до тебе займатись
 З того часу я почав.

Певно вже доля недобра до нас!
 Але від'їхати час мене кличе.
 Щиро кохав я тебе, чарівнице,
 Але від'їхати час.

Буду в далекому краю журитись,
 В серці любов затаївши свою.
 Кожної ночі на зірну дивитись.
 Буду в далекім краю.

Часом на неї поглянь у розстанні,
 В ній ми зілємо надії чекань...
 Щоб на хвилинку воскресло кохання.
 Часом на неї поглянь...

* *
*

(З Ів. Буніна)

Це було в лихоліття, що тисло шалено.
Дні в розлуці текли, я, мов мертвий, блунав:
Я коня в надвечір'я сідлав,
На безлюдді підносячи ногу в стреміно.

На горі мене темрява поля стрічала.
Десь у невидь, до сходу, летів я конем —
І пустельністю ніч огортала мене
І, схиливши колосся, мовчала.

І, мовчанню понірний, я тихо схилявся
На луку головою. Й без думки глядів
На притоптаний пил і в душі холодів,
І в холодній журбі забувався.

НІЧ

(З Ів. Буніна)

Ніч іде — і темніє
Падолисту багрець...
Прохолодою віє
По полях вітерець.

День був довгий, томливий...
Чайка ночі пливе
В синій місячній зливі
І до спокою зве.

Тихо срібне весельце
Їй позначає путь...
Спи-засни, моє серце!
Відпочинь... І забудь.

УРИВОК

(З Ів. Буніна)

З вікна я бачу хмар важні вали,
Холодні, білосніжні, як зимою,
І ясність неба, вогно-голубого.
Осінній південь світлий, і на північ
Відходять хмари. Клени золоті
І молоді березки біля ганку
Цяткують небо листям негустим,
І кришталем на них блищать льодинки.
Що, танучи, спадають. А за домом
Бушує вітер... Двері на балкон
Уже давно заліплені на зиму,
Подвійні рами, знов нагріто печі —
Все вберігає ветхий дім від хуги,
А по саду снимлить-гуляє вітер
І, листя замітаючи в алеях,
Гуде в старих березах... Ясний день.
Не холодно — та сніг вже недалеко.

Я часто згадую південну нашу осінь...
Тепер на Чорнім морі невгамовно
Вирують бурі: тьманий блиск від сонця,
Скелястий берег, з'ярений прибій
І на хребтах валів сліпуча піна...
Ти пам'ятаєш, берег огорнувся
Її білястим поясом легким?
Бувало, ми мчимо до хвиль зі скелі,
Понадто вітер ловимо. Він радо
Разить бадьорістю і вогкістю води;
Зриває бризки з шумного прибою,
Вологим пилом сіється в повітрі
І сніжних чайок носить в вишині.
Ми в шумі хвиль гукаємо йому,
Він валить з ніг і заглушає голос,
А нам і легко й весело, мов птахам...
Все це нам сном ввижається тепер.

КАЗНА ПРО РУСАЛКУ І П'ЯНИЦЬ

(З Пабля Неруди)

Ці панове були в кімнаті,
Як вона увійшла, цілковито нага.
Вони дружньо пили і плювали на неї.
А вона не могла зрозуміти. Вона
Щойно вийшла з ріни й заблукала між хат.
Ці плювки попадали на тіло її,
Покривали гидотою злотньо-ясні її груди.
Та русалка не планала,
Бо русалки не вміють плакати
І була вона гола тому,
Що нічого не знала про одяг.
Тож вони припікали її сигаретами,
Паленим корном,
Заливаючись реготом, котячись аж по підлозі таверни.
А вона лиш мовчала, не вмівши мовити.
Тільки очі її мерехтіли якоюсь любов'ю.
Її руни були наче з двох однорідних топазів,
А уста її — з світла коралів.

Враз вона відійшла — крізь ті двері.
І у річці вона стала чистою знов,
Заяснівши, як білений камінь у дощ.

Не зирнувши назад, вона знов попливла
Уперед — у ніщо, у ніколи.

ПОЯСНЕННЯ ЛЮБОВИ

(З Карла Сандборга)

Є межа, де любов починається, і межа,
де любові кінець.

Є поєднання рук, що вневажнює
всі словники.

Є очей такий погляд пенучий, як нутро Бетлеємської печі,
як зелене палахкотіння ацетиленового пальника.

Є окремі ласкаві звертання, повнозначні
як вигин ріки Міссісіпі.

Руки, очі, звертання — з них робить любов
побоєвища й праці місця.

Є такі черевини, які узуває любов, щоб прихід її
був містерія.

Є сигнали тривоги, їх любов посиляє — і коштів
не рахує ніхто, щойно потім, нолись.

Є поняття любов — на всіх мовах —
та чи є де мудріше, ніж це:

Є межа, де любов починається, і межа,
де любові кінець — і любов не питає нічого.

СНІГОПАД

(З М. Сядньова)

Попрощався з тобою, здавалося, гордо і сміло.
У порожніх завулках крутила снігами зима.
Я до тебе не йшов — хоч і серце боліло.
Я тривожно чекав, що мене ти покличеш сама.

Цілий тиждень буран придорожні хитав осонори,
Кожен день я рушав — і з дороги вертався назад.
Але стихли вітри. І відкрилися сині простори,
І з пів-ночі почався повільний, м'який снігопад.

А на ранок далінь простяглася широка і біла,
У ясному промінні зникала сріблиста імла.
Чистоти доторкнутись нога нічия не посміла,
Тільки стежна одна до порога твого пролягла.

ЖИТТЯ

(З М. Сядньова)

Добре жити в світі безтурботним
І нудних не мати всяких справ.
Вийти в поле, знаходитись, потім
Прилягти у тиші теплих трав.

Сонцю ледь примруженії очі
Підставляти й чуть його тепло.
І тоді і думати не хочеш,
Що земне від серця одпливло.

Тішишся, що ниви пахнуть медом
І що сонце гріє все тепліш.
Мимоволі робишся поетом,
Сам собою напливає вірш...

У думках колишеться мінливо
Спогадів далених срібна нить...
Безтурботним бути неможливо,
Неможливо на землі не жити.

ЗАЖУРЕНА МАТИ

(З А. Салав'я)

Відірвали, схопили, кудись повели...
Льодовіючі хмари. І відгуни грому.
Чи живе на далекій землі?
І чи прийде додому?

І ночами, і днями — з видна до темна
Чорний жах у сваволі невинних лякає.
І зажурена ходить вона —
Плаче, сина шукає.

А по сонячній нитці із темних висот
Опускається, напле, стінає росина.
— Як знайти? Чи зустріти його?
Де зневолили сина?

— Замолчать! — ...І на щоки струмочки лягли
Сліз гарячих... Про муни — ніде і нікому.
Чи живе на далекій землі?
І чи прийде додому?

І здається століттям хвилина одна.
Без кінця над просторами вітер шугає...
У свавіллі кривавім вона
Плаче, сина шукає...

ТРИ ПОЕЗІЇ

(З Р. Гамзатова)

1.

Ти, часе, не пишайся без пуття,
Вважаючи людей своєю тінню.
Є серед них тані, чиє життя
Дає снагу всьому твою світінню.

Героям, геніям, чий творчий дух не вмер,
Ім поклонись, у вічності розквітлим.
Світився ти і світишся тепер
Не власним, але їх великим світлом.

2.

Навіть ті, для кого, може, міра
П'ять хвилин ще зріти білий світ —
Метушаться, просто лізуть з шкіри,
Тан, якби їм жити сотні літ.

А ген-ген важні, стовічні гори,
В сяєві холодних верховин,
Заніміли, гідні і суворі,
Тан, якби їм жити п'ять хвилин.

3.

Три заповітні пісні є в людей:
Одна з них та, яку щаслива мати
У блиску дня чи в теміні ночей
Співає над колискою маляти.

А друга — також пісня матерів.
Риденнями, що тяжко з болю рвуться,
Вона звучить над трунами синів.
А третя пісня — всі, що застаються.

ЮВІЛЕЙНЕ

(З Гашіда Апсарі)

Двадцять восьмого липня зоря спалахнула над нами.
Двадцять восьмого липня ударило в синій тимпан.
І тоді ти прийшла, обвила мою шию руками,
І ми впали в крутіж, у блакитно-рожевий туман.

З того часу донині я ходжу у цьому тумані,
У п'янному підсонні, де наша любов розцвіта.
І ясніють мені, і зорять твої очі кохані,
І крізь вітер шепочуть твої пелюсткові уста.

Я ченав тебе довго в таємній журбі, в неспокійі,
Та сумні горизонти зминала сивіюча мла.
Я хотів лиш тебе. Я хотів неодмінно такої.
А тебе не було. О, чому ти так пізно прийшла?

Підійди. Обійми. Поклади мені руки на плечі.
Буде любо в саду, хоч у ньому й нема солов'я.
Хай кружляє земля, хай шумить у скаженій хуртечі —
Ми сьогодні удвох.

Ти моя,

ти моя,

ти моя!

ВІДЛУННЯ

(З Л. Мартинова)

Що це сталося таке зі мною?
Розмовляю лише з тобою,
А слова мої дивним чином
Повторяються за стіною
Відгомінням лунним, невпинним,
І відразу звучать на кручах,
Над гаями, на дальніх скелях
І повсюди серед живучих.
Знаєш, добре тане звучання!
Віддаль шкода яна? Ні трохи —
Ні для сміху, ні для зідхання.
Дивовижно гучне лунання!
Очевидно, тана епоха.

ЛЮБОВ

(З Л. Мартинова)

Ти жива,
Ти нива!
Не здолав тебе жар ані лава,
Не покрили привалом перейдених літ валуни.
Ти жива,
Як трава,
Що не мала зів'янути права.
Будеш ти і в снігах
Зеленіти, ясна, восени.

На могилі моїй
Ти зійдеш, як немерннуча слава.
Як не стане мене —
Ти яснитимеш в розсипі зір.
Говори не слова,
На питання кивай величаво —
Посміхнись і нивни,
Щоб замовкнув пустий поговір.

Ти жива,
Не слова —
Ти принада моя і розрада,
Кожна мить на землі —
Це твоя перемога зневір!

ТІЛЬКИ ЗАВТРА

(З Алена Гранбуа)

Дивний шепіт невпинний — о дощ
О самотність
О пальців безсилля
Що бентежно тремтять
Неозорі шляхи
І ця плинність води
Це життя що втінає від мене
Це життя що живить
Десять тисяч істот
Побіч мене
О мої золоті вечори

Завтра прийде одвічна ніч
Нагота моїх твердих костей
Глухота моя й очі сліпі
— Острови моїх архіпелагів
Непроглядна ковтне глибина

Неозорий світанок
Огортає мене як море
Що ховає фігуру нурця
О грізна і жорстока певність
Я зіщулююсь наче у матірнім лоні
У магічним теплі
З-перед розсвіту

Я відштовхую смерть до завтра
Я рішуче нану їй ні
У безмежному зойку
У широких даремних жестах
Вщент мій крушиться світ
Я не вичерпав — ні
Несказанного чару годин
Не збагнув ще як слід
Пурпурово-жасного серця
Цих тривожних смеркань
Невідомої музики
Я ще не чув

Я не слухав іще
Дзвінколюдо тремтячого звуку
Міст у тіні в снігах у сні
Я не бачив іще
Всіх мінливих облич
Всіх тривожних людей
І всіх тих що ступають фланельними кроками
Мов навколо порожніх кімнат
Ідучи до земних перехресть

Я нічого не бачив
Я нічого не спробував
Я нічим не страждав
А вже він — ось він скаче на мене мов чорна пантера

Але завтра знайду я ті перли
Що приносить вона в рожевій
Вогній мушлі руки
Я знайду діамант
Її мов би відсутньої усмішки
Мальви-зорі її грудей
Ніч продовжену
В трепетній тіні
Її темного руна

О я завтра плистиму
На загублених цих кораблях
Наставляючи їхні червоні вітрила
На незнані моря
З нею поруч при бронзі моєї правиці
Мов з наметною згубно-ясних самоцвітів

Завтра я переможу
І ніч і сльоту
Адже смерть
Це холодна дрібничка
Що не має ніякого значення
Завтра я простягну їй
Але завтра лиш
Завтра
Мої руки
Налиті безмірною ніжністю

ВЕСІЛЛЯ

(З Алена Грєбує)

Ось ми струнні
Струнні й нагі й прямі
Обоє поринаємо униз
В морську глибіню
Її волосся довге
Над головами в нас
Пливе як звиток звинних зміїв
І ми розпростані прямі
Приковані в приступнях і зап'ястях
Поеднані прилитими устами
Пов'язані і спаяні тілами
Снандуємо серцевий перебіг.

Ми ринемо ми ринемо в глибінь
У прірву моря
Проходимо крізь яруси нефритні
Повільно в регулярнім ритмі
Якісь рибини поблизу кружляють
У златно-наламутній борозні
І водорості хиляться висоні
Під подихом невидимо-зеленим
Великого звіщання

Ми поринаєм чисті і прямі
У тінь пратіні
Світла спалахують і гаснуть
В шаленій швидкості
І електричні вісті
Тріщать як фоєрверни навнруги
Секрети остаточні
Підступно прошивають нас
Крізь рани фосфоричні
І наше потопання зневажає
Закони атмосфер
І наше потопання не зважає
На кров червону в серці ще живім

Ми котимося котимося вниз
Вона і я
В тягнених сновиддях моря
Прозорі велетні
У вічності великому сіянні
Квіти місячні тягнуться
В'ються навколо нас

Ми тримаємось рівно
Наші ступні стремлять у глибінь
Як нурця сторч ногами
Розірвавши примарні світанни
Вічність стежить за нами
Як пожадливий вовк

Часом прова галери
Із фантомами щоглами рун
Часом зблідлі хвилинні сонця
Прошивають тіла медуз
Ми спускаємось в глиб вінів
Ми спускаємось в глиб незміреного моря
Ми заковуєм кільця міцніше
В ланцюгу невблаганної долі

О ще темряви
Ще темноти побільше
Тут надміру червоних спрутів
Тут надміру занадто тьмяних анемонів
Залишімо пенельний день
Залишімо цикли ненависти
Залишімо богів меча
Десть вгорі там вітрила втрачені
У розгромі сузір'
У останніх пісках берегів
Що спустіли
По мертвих богах

Затверділі й слизькі як мерці
Моє тіло завмерло до неї притулене
Наші очі закриті немов би навіки
Ті рук моїх рук вне нема

Ми спускаємось вниз наче лот
У назнові печери моря
Ми досягнемо скоро
До лож досконалої тіні
О цей чорний тотальний кришталъ
Вічні очі
Це намарне тремтіння днів
Земні знаки на небі
Ми спускаємось в царство смерти
Ми спускаємось в царство народження.

МОЯ ШКОЛА

(З Сільвена Гарно)

Мої четверо друзів — королі-ледацюги.
Наче масни-щити, непроглядні їх чола.
Вони сплять ополудні, безжурні драбуги,
На краю хідників, на лавках біля школи.

Наче вперті ноти, хитрі мешканці трубні,
Бачать скрізь вони джунглі, не хирі садочки.
Їх загострені нігті дрібчуть у бубни
І весь смітник їм вторить — від бочки до бочки.

Їх обшарпані замки — на зламах замістя.
Ані шибки у вікнах; та білі лілеї
Там у кожному фонтані срібляться вчистю,
Коли пажі проходять, а з ними їх феї.

І ви бачите: сначуть уже по дворищі
Жваві діти сусідські, легкі, як бальони.
Але завтра здощіє; в їх чорні очиці
Під упертими чолами, в стрішнях із льону,

Давні впливуть замки, і велетні, й слуги,
В барнаролах кружлятимуть, в танцях, у парах,
А між ними й вони — королі-ледацюги,
Що у затінку сплять біля школи на лавах.

Г Р А

(З Сільвена Гарно)

На другий берег я поплив,
Шунаючи забав.
Знайшов я там гніздо дроздів.
Що в тінях в'яз ховав.

Вздовж берега я далі йшов,
Збирав дзвінку жорству.
Чотири джерела знайшов
І знов затіяв гру.

Я лозам носи заплітав,
Я груз у болотах.
І, певно, риbam серед трав
Я був болотний птах.

Ледь світ, чотири журавлі
Мене манили в ряд —
Тані смішні в ранковій млі...
Та годі, час назад.

Я заблунав. Та крилаті
Гон-ген на берегах —
Дванадцять їх було в ключі —
Мені вказали шлях.

Про все це я сказав рідні —
Юрбі кузинних краль.
Та не повірили мені.
Шнода, звичайно. Жаль.

Ріднею хваляться вони,
Та їм дивак не люб.
І та дівчина... Восени
Ми мали взяти шлюб.

Гаразд. Піду в болотний край,
Почну там гру без мені.
Хто не боїться — приставай,
Нещасних буде менш.

УКРАЇНЦІ

(З Сільвена Гарно)

Це українці, що живуть отут.
Напроти — ліс. Трамвай їх розділяє.
Уранці випав дощ. І хто не порівняє
Оцих домів розтягнутий редут,
То бачить, що вони подібні, як близнята.
Один до одного. Цю вулицю я знаю.
Я знаю теж, що там, де наша хата,
Приємніші сади, а трави не до нраю
Обстрижені — бо ми напроти їх.
Я знаю, дощ похлюпав стіни вранці,
Жиди-сусіди вмили скло вітрин
І вірять в чистоту свою коханці.
— Увечері йдучи, голодний і один,
Я слухав сміх вдоволених родин.

Уранці випав дощ, але хідник прочах,
Лишаються лиш плями попід листям,
Калюжі, де недопалки вдяглися
У траур. Пролетів турботний птах
Із соломинною. Газети вогно сплять.
Видніє крізь вікно занурена картина.
Я знаю: це негарно підглядать,
Та чую я, коли іду під тином,
Зухвалий сміх, легкий, як ластівки...
Уранці випав дощ, і кроки — постаяни.
На бочках смітників озер відбилися блищі,
Прочитані листи тут нинуту на згин.
Сюди, промерзлі, в ніч прийдуть вдовиці-ниці
Почути мурнання вдоволених родин.

БІДНИЙ ФРАНСУА

(З Сільвена Гарно)

Ідучи без мети крізь міські вітерці,
Подруживши з котями й старими місцями,
Вже три тижні топчу я оці вулиці,
Занаблуками лунно вистуюю гами.
Як колись я любив пружну зелень стебла,
Молоко, що парує, левади з гаями!
І були в мене друзі — і Жанна була,
Що, бувало, й сміється і плаче без тям.
О, селянські дівчата — і сльози і сміх!
Ви пили мої вина, смакуючи їжу.
А тепер моє ложе — сланцевий поріг,
Бо у парну лавки пофарбовані свіжо.

У старих передмістях у вікнах — вогні.
Синій місяць зіп'явся котом на штахети.
А на сходах — ноханці. Немов навісні,
Заворожено мимрять любовні куплети.
Я водив Франсуазу на берег ріни
Вечорами, давно — ми кохалися п'янно.
Буйна липа хилила над нами гілки,
Ясні зорі у небі бриніли до ранку.
Але нині — не те, Франсуазо. Я йду.
Ні питва вне у мене, ні хати, ні їжі.
Цілу ніч я блукатиму в темнім саду,
Бо у ньому лавки пофарбовані свіжо.

Го! Безумна графине у царстві руїн!
Ти багата — а чорних котів тобі страшно.
Чи ти знаєш відкіль я? З китайських сторін.
Я привіз тобі брошки, що світяться ясно.
Але нині я все це продав лихварям
І купив два міцні конопляні нанати.
Я тебе задушу і повішуся сам,
Будуть ноги мої із ліхтарні звисати,
Наче овочі зрілі — на скруті доріг.
Але нині я знов, Франсуазо, без їжі
І я знов покладусь на камінний поріг,
Бо у парку лавни пофарбовані свіжо.

РІЧКА

(З Сільвена Ґарно)

Щоб стара оця річка сріблилася знову ясніш,
Ми укинемо в неї зірки із металу,
Що світитимуть в ночах зеленим відтінком норалу,
Навіватимуть втопленим сні, щоб було їм на дні веселіш.

Я піску золотого насиплю в потемрену глиб,
Гомонітиму з нею, неначе з білявкою тою.
Тобі, крале, ясніти і плавати тільки нагою,
Хвиля збудить для тебе стада пломеніючих риб.

ЗРАДА СОНЦЯ

(З Рональда Дебре)

Білі лебеді, мертві, у мене ленать на колінах,
О, дозвольте погладити пір'я їх шовк шелестний,
Відтворити хоч жестом їх горду, зів'ялу граційність,
Без вагань приголубити лагідні стебла їх ший.

Звідніля цей удар, що так знівечив ваше підкрилля,
Ця цвинтарна галузна, що впала на сніжний завій,
Ця зіяюча рана, що ваші потьмарила очі —
Чорні привиди ночі, розпачливі ночі без мрій...

О, ця злудлива тінь, що лягла на м'яку вашу білість,
Ця зрадлива порожність, що з'єднує два береги,
Дві ворожі стихії. Це наші розтрошені мрії,
Наша туга любови, що більше не має снаги.

Ваше пір'я священне врочисто погойдують хвилі,
Небо стелить вам килим, напоєний тугою вщерть.
Ваше царство знялось поза нашу жалобу і сльози,
Поза наше дитинство і смерть.

Але сонця жорстоного в'янучий віхоть
Змів красу вашу горду в конаючу ніч.
І прибідло-заянаний мачушин місяць,
Темний вітер, що бився і віяв до віч —
Ваше озеро випив, краплину по краплі,
Поглибивши безодню у вас під крильми...

І коліна мої у прощальній молитві
Перед вами вклякають сами.

ОДА РІЧЦІ СВЯТОГО ЛАВРЕНТІЯ

(З Гасьєна Ляпуєнта)

Я нажу вам про те, що росте і цвіте в моїм краю,
Я не раз прислухався до пісні ріки.
Я вчував її холод і тугу безкраю,
Як над нею дринали холодні, самотні гілки.

Я зробив собі прилад з цих пружних гілок,
У болоті накреслив абетку відразу.
Я ночами з тваринами спав бін-у-бін
І я з сонцем вставав, пронидаючись разом.

О, нехай загориться в устах моїх день!
В моїм подиху — іскор снага полум'яна,
Мої руки шорстні, як уста від пісень,
І долоні мої паленіють, як рана.

Я оспівую те, що займається й зріє в людині,
Бачу, стежу, дивуюсь — торкаюсь до Божих творінь.
Я очима душі оглядаю несказане диво —
На обличчі моему гойдається світло і тінь.

Це обличчя — це спогад, це пам'ять про кожну годину.
Я підводжусь, спітнаюсь і падаю знов.
Це той біль, що вперед пориває людину
І що живить любов.

Всесвіт буде зі мною завжди —
Я співаю хвалу людині.
Славлю сонце і обрії сині.

Але що я дістав, що зберіг від землі,
Від великого моря, що хвилі бурунить?
Теплий подих — мов дотин жіночих грудей,
В чоловічому голосі — музики луни.
Море нидає в небо свої кораблі
І пожежі пропалюють тропи на кручах.
У дитячому серці землі
Зріє спомин живучий.

День — він завжди в очах вироста.
Я шунаю людської брами
Я сьогодні шукаю моста — мін двома берегами.

Ця земля — ось в моїх руках,
Я зігрію її диханням,
Я зроблю з неї птиць, щоб ширяли в вітрах,
Я зроблю з неї хліб наданий
І квітни, щоб ночами цвіли в темноті,
І намети — притулон в нбчах,
І абетку, щоб нам просвітляла путі,
Зроблю пісню з лицем дівочим.
Он хтось викреслив з ночі багрянець світанку,
У руках моїх пружно підноситься збанок —
Сонце грає у серці мелодію ранну...

Л И С Т

(З Антоні Гекта)

Я хотів би вгадати,
Що в вас нині в думках; припускаю,
Що напевно не я.
Але кронус піднявся, і жайворон — як гамувати
Оцю кров, яна знає, що знає,
Що говорить до себе всю ніч, наче море, що грає й сія.

І говорить, звичайно, про вас.
На світанку, коли океан ловить в невід поранні вогні,
Сонце ставить хитливі ступні
На цю зливу люстер — кров теплішає враз,
Йде крізь ночі арабські свої,
Ваше ім'я вторить десь у серці, в темній глибині.

Ви, звичайно, неназвані бути повинні.
Та гаразд, хай вам буде відомо, я вдіяв, що міг,
Тан, як певно зробили і ви.
Інші зв'язані з нами, тендітні й невинні,
Ті, що їхні імена... Чи згадувать їх?
Непотрібно... Єдина, цей шепіт жорстви,

Цей дзернальний, освітлений сплав...
Пам'ятаєте, янось моїм хлопчанам
Ви принесли дві пташки, вовняних дроздів.
Вчора старший знайшов їх — і вас пригадав.
Повернулись в минуле дороги рокам
Виром хвилі — я став, не знаходячи слів.

Більш не маю про що повісти.
Мої будні звичайні, роблю, що в спромозі,
Так немов би впокорений знов.
Тільки це негаразд — проти серця зболілого йти,
Проти хвилі пливати, і в ненадій тривозі
Не зважати на власну бентежно пульсуючу кров.

Я ДО ТЕБЕ

(З Аластера Ріда)

Літо геть збронзовіло, а з ним
відійшли наші мандри в околицях.
Подивімось як справи тепер.
Он хатина скрапає в маронксьнім дощі.
Млин, як привид, в зеленій французькій рівнині.
Береги опустіли — сама лише рінь.
Та одначе в садах, в перехрестях стежок,
ми спимо, сперечаємось, сваримось, миримось знов,
догоджуючи серцю.

А тепер, коли море темніє на зиму,
я далеко, і ти далеко
(рідний дім іще далі, ніж ми),
напиши мені довгий лист,
ніби з дому.

Напиши про засніжену ніч
і про те, як би вдвох ми сиділи при вогнищі,
чули псів завивання у сні, чули гуски
сичання в stodолі, чули тупіт нопит до двора.
Розклади як виріє вода, і як трави
стелять носи в ріну.
Напиши про погоду.

Може
лист через воду,
щось як це, але ліпше,
нам приблизив би дому
зі світу.

Напиши, я приїду.

РЕКВІЄМ

(З Анни Ахматової)

*Ні, не під чужинним небозводом
Не в краях безпеки і вигод, —
Я була тоді з моїм народом,
Там, де був, на лихо, мій народ.*

1961

ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ

У страшні рони ежовщини я провела сімнадцять місяців у тюремних чергах у Ленінграді. Одного разу хтось "розпізнав" мене. Тоді жінка з голубими губами, що стояла за мною, і яна, звичайно, ніколи не чула мого імені, опам'яталася від властивого нам усім заціпеніння і спитала мене на вухо (там усі говорили пошепки):

— А ось це ви можете описати?

І я сказала:

— Можу.

Тоді щось на зразок посмішки промайнуло по тому, що нолись було її обличчям.

1 квітня 1957 року.

Ленінград.

ПРИСВЯТА

Від такого горя гнутья гори,
У річках тужавіє вода.
Та міцні тюрми глухі затвори,
А за ними "наторннанські нори"
І несласана біда.

Десь для когось — вітер над полями,
 Десь для когось — вечора привіт...
 А для нас незмінно все те саме,
 Ті ж замки, скриготні до нестями,
 Гуркотіння нованих чобіт.
 Підіймались рано на світанні,
 По столиці стерзаній брели.
 Там стрічались, мертво-бездиханні,
 Кволе сонце і Нева в тумані,
 А надія жевріла з імлі.
 Вирок... І слізьми його поллято,
 Від усіх відділена, сумна,
 Мов життя із серця з болем взято,
 Мов за лютий гріх її залято,
 Але йде... Хитається... Одна...
 Де тепер випадном дані друзі
 Двох моїх осатанілих літ?
 Що їм чується у злій сибірській хузі,
 Що ввижається у місячному крузі?
 Їм я шлю прощальний свій привіт.
 Березень 1940.

ВСТУП

Це творилось, ноли посміхався
 Тільки мертвий, з добою не в лад.
 І, як зайвий причіпон, гойдався
 Біля тюрем своїх Ленінград.
 І коли, ошалілі від муни,
 Вже тяглись приречених полни,
 І надірвану пісню розлуки
 Паровозні співали гудни.
 Зорі смерти стояли над нами,

І невинна стеналася Русь
Під кривавих чобіт наблуками
І під шинами чорних марусь.

1

Забирали тебе на світанну.
Я слідом, як на виносі, йшла.
В хаті планали діти до ранку,
На покутті свіча опливла.
На губах твоїх холод ікони,
Смертний піт на чолі. Не вмолишь!
Буду я, як стрілецької жони,
Під кремлівськими венами вить.

1935.

2

Тихо плине тихий Дон,
Вплив місяць. Тиша. Сон.

В ясній шапці набакрінь
Бачить жовтий місяць тінь.

Бачить жінку край вікна,
Бачить: жінка ця одна.

Муж в могилі, син в тюрмі —
Помоліться в цій пітьмі.

3

Ні, це не я, це хтось інший страждає.
Я б отак не могла, те що сталося,

Нехай чорні полотна покриють,
І нехай заберуть ліхтарі...
Ніч.

4

Поназати б тобі, насмішниці,
Завжди любленій у гурті,
Царсьносільській веселій грішниці,
Що чекає тебе в житті —
Як трьохсота, із передачею,
Під Хрестами протопчеш слід,
І своєю сльозою горячою
Новорічний палитимеш лід.
Там тюремна тополя хитається,
І ні звуку — а скільки там
Неповинних людей кінчається...

5

Сімнадцять місяців. Заліг
Цей час, як лютий змій,
Впадала натові до ніг,
Ти син і розпач мій.
Все переплуталось навін,
І вже не розбереш
Тепер, хто звір, хто чоловік,
І де, за що помреш.
І тільки мертвих квітів пил,
І дзвін надильний з-над могил
З глухого пустиря.
І в очі дивиться мені,

І смертно злі віщує дні
Ця вогняна зоря.

1939.

6

Швидко тижні пролітали,
Як це сталося, чому,
Що в твою, синок, тюрму
Білі ночі заглядали,
Нині знов вони глядять
З яструбиним жаром в зорі.
Щось про хрест на носогорі
І про смерть твою твердять.

1939.

7

ВИРОК

І упало брилою це слово,
Каменем скотилося на грудь.
Що ж, до нього я була готова,
Проживу і витерплю що-будь.

Я тепер багато маю діла:
Треба пам'ять вбити до кінця.
Треба, щоб душа закам'яніла,
Треба знову вчитися життя, —

А не то... Гарячих днів навала,
Ніби свято за вікном моїм.
Я давно в душі передчувала
Ясний день і опустілий дім.

1939. Літо.

8

ДО СМЕРТИ

Ти прийдеш все одно — з'явися вже мені!
Я жду тебе — від горя бездихання.
Мій дім відчинений, і згашені вогні —
Приходь, тана проста і понадана.
Так, прибери який завгодно вид,
Влети з отруєним снарядам,
Чи з гирною прийди, скрадливо, як бандит,
Чи задуши тифозним чадом.
Чи назною останній вал прибий,
Що всім тана до змудження знайома, —
Щоб я побачила верх шапки голубий
І зблідлого зі страху управдома.
Це байдуже тепер. Клубиться Єнісей,
Над ним полярна зірна сяє.
І синій блиск улюблених очей
Запона жаху застилає.

19 серпня 1939.
Фонтанний Дім.

9

А божевільня вже крилом
Душі закрило половину,
Вогненним впоює вином,
У чорну зваблює долину.

І я відчула, що снує
Воно в душі моїй норіння,
Ноли я слухала своє
Якесь не власне маячіння.

І не сховаєш ти того,
 Що десь у пам'яті, в бажанні
 (Як не випрошуй ти його
 І як не знічуйся в бажанні):

Ні сина чужо-диний зір —
 Непогамоване страждання,
 Ні день, коли упав топір,
 Ні час тюремного прощання.

Ні прохолоду рідних рук,
 Ні лип тінисті колонади,
 Ані далекій легкий звук —
 Слова останньої розради.

4 травня 1940.
 Фонтанний Дім.

10

РОЗП'ЯТТЯ

*«Не ридай мене, Мати,
 во гробу сущу».*

I

Хор ангелів великий час прославив,
 І небеса розтоплено вогнем.
 Отцю сказав: "Пощо мене залишив!"
 А Матері: "О, не ридай мене..."

II

Магдалина билась і ридала,
 Ученик любимий пам'янів.

А туди, де тінь її стояла,
Так ніхто і глянуть не посмів.

1940-1943.

ЕПІЛОГ

I

Вже знаю я дочасних зморщон пропис,
І з-під повік тривоги наганці.
Як сторінок стужавілих клинопис
Гірку печать нарбує на лиці,
Як нучері з продимлених і темних
Ось так стають зненацька срібляні,
І радість тухне в поглядах доземних,
І сміх вібує з острахом на дні.
І я молюсь не за свою безпеку,
Але за всіх, хто там стояв зі мною,
У лютий холод і в липневу спену
Під мертвою, червоною стіною.

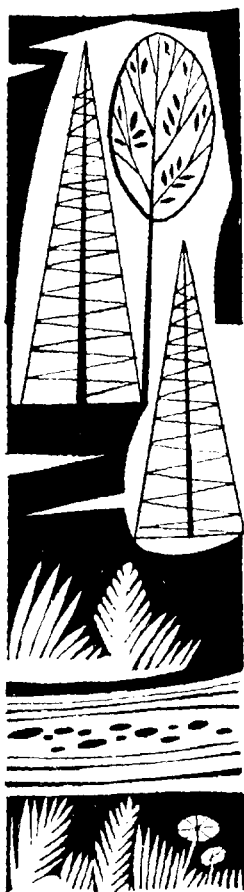
II

І знов поминальний наблизився час.
Я бачу, я чую, я слухаю вас:
І ту, що мов привид, пропала в імлі,
І ту, що своєї не топче землі,
І ту, що вродлива, зазнавши біди,
Сназала: "Ян в хату, приходжу сюди".
Хотілось би всіх поіменно назвать,
Та забрано список, і ніде спитать.

Для них я наткала шорстних килимів
Із бідних, у них же підслуханих слів.
Для них я ніде не спіткнуся в путі.
Про них не забуду в ніякій біді,
А в разі заткнуть мій замучений рот,
З якого кричить стомільйонний народ,
Нехай і вони поминають мене
У свято померлих, у свято сумне.
А в разі колись, у віддалені дні,
Спорудити пам'ятник схочуть мені,
То маєте згоду на це торжество,
Та тільки умова — не ставте його
Ні там біля моря, де рідна земля,
В душі моїй море хвилює здаля,
Ні в царському саді, де віття рясне,
Де тінь неприкаяна кличе мене,
А тут, де стояла я триста годин,
А тут, де мене прирінали на згин.
Бо навіть і в смерті блаженній боюсь
Забути про гурноти чорних марусь,
Забути, як хляпала брама у двір
І вила бабуса, як ранений звір.
І хай з непорушних у бронзі повін
Ян сльози, стінає розтанулий сніг,
І голуб тюремний нленоче в імлі,
І тихо пливуть по Неві кораблі.

Березень 1940.

З ПОЕЗІЙ ПОЗА ЗБІРКАМИ

*Із неповажних віршів*ХУДОЖНИКОВІ,
ЩО МАЛЮЄ МАКАБРИЧНІ КАРТИНИ

Чи знаєте ви, де зимують рани?
Ось тут вони зимують, в цій воді.
І мерзнуть так, що плачуть, неборани,
І сльози нападуть по рачій бороді...

І думаєш, наївшися зі смаком
Червоних ранів, срючених з біди:
Який це жах — отак лежати раном
На вогняному дні сковороди!

ДРУГОВІ, НЕ СТРИМАНОМУ НА ЯЗИК

Ну, добре, миримось! Іще одну налий.
Ось дивною тебе здивую вістю.
Коли я злий, то не тому, що злий, —
Це доброта мене проймає злістю.

Подумай сам, яний ти молодіць:
Нуди не йдеш — торочиш небилиці.
І що було б, якби я під кінець
Із доброти не втяв тебе по пиці?

Отож! Велике діло доброта.
На ній усе — як хата на помості.
Та все ж снажу: янась вона пуста,
Коли у ній на дні немає злості...

БОРОДАТОМУ
СТУДЕНТОВІ У ПОДЕРТИХ ШТАНАХ

Я б зняв і дав йому свої штани,
Але ж барбос, не схоче одягнути.
Нашив собі іззаду галуни,
А спереду — шаманські атрибути.

Воно, звичайно, справа не в штанах,
Не в бороді також, звичайно, справа.
Якби ж він був філософ чи монах,
А то ніщо — така собі роззява.

ОДА ПСАМ

Снільки їх
Із носами вогкими,
Із вухами —
Ось так чи так!
В мене в серці
Дитинство тьохнає,
Ноли бачу, бува,
Собак.

Часто жертвував я
Штаниною,
Хліб носив їм —
І молоно.
Не ставав я до псини
Спиною:
— Хочеш хліба?
Бери, Рябко!

Довелося сусідці
Охнути
Від дитячих моїх
Химер.
Побавнав я комусь там
Здохнути,
Коли песик його
Помер.

Не лише в прямоті
Дитячій,
Я нану й в сивині
Своїй:
Слава псам —
У подобі псячій!
Гетьте, пси —
В машині людській!

Коли дивлюсь на Ваші я уста —
Фантазії з'являються... Не знати
Звідніль вони. Ця забавна — пуста,
Жену її, бо знаю: треба гнати!

Коли дивлюсь на Ваші я уста,
Червоні, аж криваві, як стигмати —
Так хочеться спитати: Ви — свята?
Та знаю я, що краще не питати...

**
*

Собака перебіг мені дорогу.
Я спохмурнів: чому він перебіг?
А пес гайнув, спинивсь, піднявши ногу,
І понропив цукристо-білий сніг...

Що ж, пес як пес — нема йому законів,
Терзань, вагань, пустого каяття...
А я — людина, повна забобонів,
І через це трудне моє життя.
То мушу так, то мушу знов інакше.
То треба це, то знову треба те.
Обов'язки, обов'язки — аякже!
Їх довгу сіть життя мені плете...

А іншим — ні. От звірі, птахи, діти —
Нечесані, невмиті, босоніж...
А що, якби зненацька здичавіти?
Чи не було б і легше, і простіш?

НА ПОЛЮВАННІ

Вже юшни рибної до нєсхочу наїлись,
Перцівну випито —

і знову навмання.

Пора, пора! Десь, може, причаїлись
Нещасна начечка, чи глупе зайченя.

Вогнем його!

Вогнем!

Колючим шротом!

В темній жадобі цілиться стрілець.

І вже біжить воно,

мале,

з кривавим ротом,

В смертельнім жаху, в прірву, навпростець!

Нам не збагнуть твердих мисливських рацій,

Але, напевно, сутність їх тана,

Щоб, скинувши намул цивілізацій,

Звільнить в собі натуру хижана.

ПРОВОКАТИВНЕ

Я питаю Вас: де Ви їздите?
Я питаю Вас: де Ви ходите?
Під якими сонцями, зірками,
Що до мене вже не заходите?

А Ви найте, аж ворночете:
"Все збираюсь, та дня не визначу!"
Говоріть, говоріть, що хочете —
Не повірю я Вам, не вибачу.

Щось у Вас уне там забулося,
Поламалося — не направити.
От, сказати б мені: "Минулося!" —
Та й не треба було б лунавити...

ОКСАНА

Як святкування в приятеля йшло?
Не знаю; там Оксани не було.

А як гостина в Н? Від щастя все гуло?
Я був з Оксаною; не знаю, як було.

ДОБРЕ!

Добре то́му, кому не минула тридцятна,
В кого погляд іскристий і голос дзвінкий.
Добре тому, кого не роз'ятрює згадка
Про загублені весни, хто спомин гірний

Про несхоплене щастя не топить у склянці,
Хто з собою не мусить ставати на прю.
Добре то́му, хто вчасно підводиться вранці
І, бадьорий, стрічає раннову зорю.

Добре то́му, хто в студінь в натоплений хаті
Має книги і нвіти, і світло, і тінь.
Добре хлопцеві, дівчині, юнці, маляті,
Для яких голубіє дзвінка голубінь.

Добре всюди і скрізь: серед кленів і бунів,
Серед хащів і лунів, і нвітів, і птиць.
Добре дідові, бабі, що мають онуків,
Щоб комусь наказати своїх небилиць.

Добре всім — навіть добре дурному кротові,
Що, сховавшись у нору, без сонечка спить.
Добре білці-вивірці, а надто — нотові,
Що під сонцем, на лаві, про щось мурнотить.

Добре, добре! Перо моє нині хоробре,
Веселіше від сотень затуплених пер.
Добре, добре! А в разі, як щось і не добре,
То про це — не тепер, то про це — не тепер!

**
*

Ноли дружина зрадила Гюб
Він затягнув у студії фіранну,
Згасив огонь, не знаючи чого,
І тан сидів, задуманий, до ранку.

А вранці встав, одяг новий нрават
Зі шпилькою, з блиснучим діямантом,
Циліндер, фрак — І, наче на парад,
Кудись пішов розкішно-пишним франтом.

І став неначе інший чоловік:
Блукав, гуляв — чи вечір, чи світанок.
І наже нам біограф, що за рік
Він мав найменше сотні дві ноханок.

Мораль із цього випадку тана:
Журба чи жаль, гризоти чи клопоти —
Не піддавайсь! Життя — це та ріка,
Що має нечekanні повороти...

АРТИСТКА

Ти — граційна, весела, гомка
На рожевому тлі нуліс.
І смієшся, така хороша,
В ореолі білявих ніс.

Але, нажуть, коли ти вдома,
Коли змиєш сценічний грим —
Нарікання, зідхання, втома...
Все здається тобі нудним:

Чоловік, і робота, й діти,
І ця хата, немов тюрма.
Так хотіла б нудись летіти,
Але шкода, що крил нема!

О, веселе/сумне створіння
Із непевних твоїх узвиш!
Що — на сцені — твоє горіння,
Коли вдома — лише чадиш?

Хай живе театральна штука,
Та пильнуйся, бо скажуть — злізь!
Найтрудніша в житті наука
Бути гомкою — всюди, скрізь!

22. VI. 1977.

БАЛЯДА ПРО ВІРНІСТЬ

(майже)

Яна уважлива, заохана яна!
Коли він вдома — кроку не відходить,
Речами гоними життя йому солодить,
Ласкава, запобіглива, метка!

І як йому дісталася тана?

Але ченай. Ось він рушає з дому,
Турботи, справи... Довга, дальня путь.
"Цих кілька днів не скоро проминуть
Без вірної дружиноньки, самому",

Мірнує він, з очей женучи втому.

Та ось він знов приїхав, ні — примчав!
І вне в обіймах вірної дружини.
"Яна я рада, ждала щохвилини!"
А місяченько сявав і мовчав...

О, він би дещо інше розказав!

15. VIII. 1979.

СЛАВА

*О, славо злая!**Т. Шевченко*

Слава

довго до мене не йшла.

Слава —

довго мене обминала.

Я ченав, а вона —

ніби мла

У ранковому сонці

знинала...

Але дзвін її в серці —

не тих.

БАЛЯДА ПРО МОЮ СМЕРТЬ

Доводиться в роки непевні ці
Тематику порушити дотичну.
Коли помру, хотів би на лиці
Я мати посмішну легенько-сарнастичну.

Не те, щоб я таний вже був сарнаст:
На цьому світі був я радше лірин.
Але, земний скидаючи баяст,
Я б не хотів попасти в панегірик.

Не скромність я розігрую тепер
(Хто, друзі, з нас таний вже справді скромний?)
А просто так. Снажимо, я помер.
Скликає збори провід наш невтомний —

Нанадсьне "Слово". Нане Боднарчун:
Помер Борис. І янось так раптово...
Тут співчуття від ОДУМ-у і СУН,
Та основне зробити має "СЛОВО".

Хтось, може б, з нас некролог написав?
З десяток слів, отак лише, загально...
Мовчить Снорупський. Тиша серед лав,
І кожен дивиться не прямо — унікально...

Тоді нехай Стефанин, голова,
Сам голова — солідніше неначе.
У нього все такі міцні слова,
Що, прочитавши, кожен з нас заплаче...

А хто б труні не жалував рамен?
Ну, хто ж: Самчун! Маленьку цю турботу
Вже візьме він. Та, може, ще Ромен —
Вони тепер не ходять на роботу!

Отан, немов би добре все пішло,
Хоч смерть моя була, звичайно, клопіт.
Янась дурна, невчасна, мов на зло,
Янась тана, мов непсько взутий чобіт.

От, хоч би квіти. В насі — порожня.
Понійний що? Йому легенько — мертвий.
А ти ходи, збавляючи пів дня.
Шунай, проси — збирай йому пожертви.

Ну, та й промову, хто його там знав,
Хай би повів: лети, мовляв, лелеко!
Он Начуровський певно б щось сказав,
Чи Маланчук, та де вони — далеко!

Чи без промови? Просто отан-о?
Негарно це. І знову вийшла сутич.
— Найрадше, — відізвалася Гурно, —
Про нього розповів би Яр Славутич.

Ще ген коли, на з'їзді, він хотів
Мечем-квачем долати всякі схизми.
Тепер би він задармо прилетів,
Над ямою сказати про "русизми"!

А може б те... А може б тее, так...
Одну з пісень, такий романсик мрійний,
Над гробом проспівав би Гошуляк?
— Та Гошуляк, відомо ж, ненадійний!

— А як помер? — спитала Ніна Мриц, —
Отак помер — не сплакнув і не скрикнув?
— Та, нажуть, лікар взяв поганий шприц
І щось немов не те йому заштриннув.

— Ні, — раптом Ліда мовила Палій, —
Коли він їв шматок цибулі й сала,
Його вкусив такий пірчастий змій,
Один із тих, що я про них писала!

— Ну, все це вигадки, звичайний забобон,
Щось кажучи, потрібно тее знати.

— Та ж він помер, — довірився Мирон.* —
Лише на те, щоб всім нам докучати!

— Усе не так! — сказала Ольга Мак.

— А як? — Ніяк. Сьогодні в мене нежить.
За тиждень знатиму, до чого що і як.
Хай на льоду наш приятель полежить...

**
*

Тане почувши, хто б ото вмирав?
Без приписів, без пляну, без домови?
Подумав я і сам собі сказав:

— До смерті я, виходить, не готовий!

15. X. 1975.

* Мирон Левицький.

ІЗ РОЗДУМІВ І СПОСТЕРЕЖЕНЬ

МРІЯ

Скоро хмара закриє півнеба,
Та в глухій, у нездоланій млі,
Буду в думці вертатись до тебе,
До затон, де вітри й кораблі.

Де призивно видзвонюють троти,
Де між дюнами губиться крон.
Там, де пальми розпластані носи
Опускають на білий пісон.

Буду йти і зоріти — без цілі,
Недотяга, журливець, злидар.
Проминати сади нерозцвілі,
Що притихли під звалою хмар.

Буде чути вслухатися днина —
За морями, за блисками криг.
Ти — жива, незамінна, єдина,
Чи у мріях принесена з книг?

**
*

Ти волієш ходити одна,
Бо самотня ти — більше побачиш.
Кажуть люди, що ти — нам'яна,
Що в біді ти ніколи не плачеш.

Так, не бачив і я твоїх сліз,
Твоя туга сльозою не збіреть.
Тільки полиси провуглених ніс
Про сумну твою долю говорить.

І в повільному зорі з-під вій
Все те саме — зневіра і змора.
Та я знаю: в покорі твоїй
Десь на дні залягла непокора.

**
*

Як струмує, живе це тепло у осінньому промені,
У пригаслій надії, яну зберігає злидар!
Що було й відійшло — те щоразу вертається в спомині
І біліє крилом, голубіє у розпливі хмар.

А як змориться день і на схилі занвітне жоржиною,
Напливає печаль, і німотно щемить, і ятрить...
Цих ночей антрацит пломеніє крихною жариною,
Але все ж він теплить, але все ж він іскрить і горить!

Може це — лише сон. Може це — у блакитному пломені.
Може тільки у пісні, не скажеш — заплачеш про це.
От, було. Відійшло. Прошуміло в ясиновій повені
Через ночі і дні — і закрило кохане лице.

Свій тихий жаль я туго прив'язав
На дні душі. Чуття моє шалене!
Іще я Вам нічого не сазав,
А Ви вже дивитеся злякано на мене.

Не треба. Я нічого й не скажу.
Десь там комусь займаються світання,
А я вже став на ту лиху межу,
Яку мені накреслено зарання.

І ось тепер — яні мої жнива?
Нуди піду, нерадісно зібравшись?
І я пишу гірні оці слова,
Немов нану "прощай" — не привітавшись...

Г Р А Н Ь

(3 медитацій про щастя)

...І коли тобі доля не дасть
Більшу віру — зневіру затерти,
У крутому напливі нещастя
Залишається щастя — померти.

Тільки з ним, із таким, не спіши.
З ним і сонце не сходиться жодне.
І незвірених слів не нани,
Бо те щастя шорстне і холодне.

Може тільки любиме лице
Має щось від насправжнього щастя.
Тільки я не піддамся на це,
Бо я знаю: вернути не вдасться

Ні пісень, ані слів, ні бажань...
І на грані минулого ставши,
Я від себе накреслюю грань,
Від самого. Назавше, назавше...

21. I. 1977.

*
*
*

*Я зрозумів, що скільки не гукай —
Ти розучилася літати.*

Б. Плужник

Тан, ці слова... Яких ще треба слів?
Прохай, благай — не зміниться нічого.
Вже наш осінній вечір догорів
На схилах побережжя кам'яного.

І ось, німа, крадеться темнота...
Це листя, трави, квіти — все проснеться,
Засне знов. Та тільки ти не та,
І я не той — хоча і не здається.

Ще вабить золотом, черленим цвітом гай.
Ну, прилети! Ну, врешті вийди з хати!
Ні, пізно вже. Гукай чи не гукай —
Тобі вже не судилося літати.

9. III. 1978.

УРБАНІСТИЧНЕ

Нависло небо, димами вуджене,
Над круглянами ліхтарних плям.
І затихає це місто знуджене
В неоннім крику нічних реклям.

В кімнатках-кубиках, під абанурами,
Яні в достатку, яні в біді,
Живуть жуками за цими мурами
Старі й середні, і молоді.

І як малюнки в енциклопедії,
Життєві сцени, де кожен штрих —
Маленькі втіхи або трагедії
Людей складніших і нескладних.

І туго тягнеться, немов агонія,
Дочасний вечір, чадний, мов гніт.
А поруч — море. Яка симфонія!
А вище — зорі. Широний світ!

О, білий світе, ясний, улюблений,
О, смуга міста — як фатум злий.
Ось тут між вами стою, розгублений,
Такий безрадний, такий малий!

У хмарі місяць пливе, ховається,
Небесні шалі невпинно тче.
А злотні зорі мені всміхаються,
А срібне море тече, тече...

МАРІЇ

Ніби ім'я печальне — Марія...

В. Сосюра

Мені це ім'я зовсім не печальне,
Бо скільки я в житті не знав Марій —
Становище творилось ідеальне
Для щирих слів, і приятні, і мрій...

І серед них було найбільше вірних —
Чи в тихі дні, чи в спалаху заграв.
І хоч не мав я успіхів надмірних,
Але й не завжди з ними програвав.

І ще була в них мила непогора
В розльоті брів, у жестах, у речах...
Ось так і Ви. І дружня, і сувора,
Із ледь помітним вогником в очах.

1. VII. 1978.

**
*

Ноли тебе у яр зіпхне життя
І дні твої напояться журбою,
Не домагайся ні в ного співчуття —
Воно хутчій прийде само собою.

А як, бува, часом і не прийде
Чи, може, десь нугатиме позаду —
Не зупиняйся в розпачі ніде,
В малих речах знаходь собі розраду:

У книгах, травах, квітах — сян чи тан,
У кращих днях, що в спомині лелієш.
І хай назовні будеш ти бідан,
Але зате душею збагатієш...

24. XI. 1976.

... руки — наче білі птиці.

Ю. Клен

Білі руки — мов крила на тлі голубої емалі.
Білі руки — лілеї, в розквіті, в привіті комусь.
Ти тана, як Ізольда, як серцем ясна Ілаялі
Із прочитаних книг. Ти не з наших Марусь і Ганнусь.

Тільки що ж: тії руки, мов лотосу стебла, безвільні.
І дочасна печаль під високими дугами брів.
Хто сназав би тепер, що були ми нолись божевільні,
Але спалах погас, мов купальський вогонь догорів?

Тільки спомину-згадки скорботно жаріє жарина.
Білі руки, мов крила, в останнім привіті знялись.
Пропливай, пропливай, каравеле моя лебедина,
Каравеле бажань, що ніколи вповні не збулись!

2. VIII. 1978.

САДІВНИК

Я квіткар. Садівник. Я самотній,
І самотній без просвітку, нене.
Тільки зорі у синій безодні
З даліни промовляють до мене.

У саду моїм кани і рожі
І жоржини, розквітнулі зірно,
Що у росах, темні і хороші,
Нахиляють голівки понірно.

Тільки що мені кани, жоржини,
Тільки що мені чисті лілеї,
Як немає ні ночі, ні днини,
Щоб забув і не думав про неї?

Он за хмарною місяць, мов конин,
Що занушує срібну вуздечку.
Що, якби я пішов через гони —
Та ж вона і живе недалечно!

Е, це так лише легко сказати,
А насправді — тверді остороги:
Не приходь, — заявила, — до хати,
Не топчи надаремно дороги...

Ну, про це говорити не буду,
Свіжу рану ятрить — не гоже.
Затулю, затамую огуду,
Бо я знаю: ніщо не допоможе.

Годі, серце, даремно боліти!
Йду я в сад і сідаю на лаві.
Все один... Усміхаються квіти,
Небентежні і завше ласкаві.

А над ними гойдаються віти,
Вересневі обтрушують роси.
Що ж? Прийди, позбирай оці квіти —
Все одно їх ударять морози...

МІЙ СВІТ

Девізою Бетговена було:
 Durch Leiden Freude —
 через страждання радість.

Там сонця згаслого чадить захмарний гніт,
 Де обрії — у присмерку примарнім.
 Мій світ! Якби Ви знали про мій світ,
 Барвінок мій на камені цвинтарнім!

Не перейти заканзану межу.
 Ось тут спинись, де памороззя срібне,
 Де справді край. І як Вам рознану
 Про те, що Вам ні трохи не потрібне?

Як день за днем, понурий і лихий,
 Іде, бреде...

Та ніби в сяйві дальнім —
 Ось там! Бетговен, велетень глухий,
 Вергає грім у розгрімі рояльнім!

О, погамай печаль і жаль і гнів
 І розпач свій — свою пекельну спрагу!
 Терпи, забудь. Бетговен — він умів,
 А де ж тобі знайти тану наснагу?

Спадають зорі... Дивний зорецвіт,
 Рубіни і топази і агати...
 Мій світ! Якби Ви знали про мій світ!
 Але навіщо Вам про нього знати?

16. II. 1977.

БЕТГОВЕН

Коли глухий 56-річний Бетговен, огірчений і осамітнений, умирав — знепадька зиялася гроза. Почувши удар грому, композитор рештками сил сів на ліжку, погрозив у небо кулаком і впав мертвий.

З біографії.

Це "для Елізи" — зверху написав...
Славетний Людвігу, Еліза не допоможе.
"Через страждання радість". Може, може...
Та скільки радості тієї ти зазнав?

Еліза — це ілюзія. Ти знав.
А дійсність? Ось ти знову komponуєш
Симфонії, яних вже не почувеш.
Жорстоко Бог тебе, о майстре, покарав!

Десь під повіною тремтить снупа сльоза...
Вне п'ятдесят, і шість! — кінець дороги,
Вне бранне віддиху, а тут — перестороги:
Раптова блискавка, раптовий грім, гроза.

Востаннє встав. Не встав, а сів ривком
І погрозив у небо кулаком.

25. VII. 1978.

Прим. Еліза — здогадно Тереза Малфатті — дочка віденського вельможі, з якою Бетговен познайомився в 1810 р. і, не зважаючи на значну різницю ціку між ними (18 — 40), хотів одружитися. Цей намір композитора не здійснився. Терезі Малфатті (згодом фрау фон Дроздік) Бетговен присвятив один з своїх музичних творів, Klavierstück (Bagatelle a-moll), чомусь підписавши його «Für Elize».

Може ти ще заплачеш колись,
Як минуле, як давнє згадаєш.
А тепер ти мовчиш — і не знаєш,
Чого смутком поля поійнялись.

Є у спомині сяйво тале —
Спалахне, заяріє і згасне.
Наше щастя було передчасне
І на самому споді — гірне.

Так веселка барвисті кінці
Опускає за гори, де хмарно.
І поволі згасають примарно
На далених дахах промінці.

І моє погасає вікно.
Темні смуги лягають на лутну.
Може ти ще заплачеш у смутку,
Та мені все одно, все одно...

НОКТЮРН

(Жовтневий)

І. Качуровському

Вже, друже, осінь. Ні, ще не сльота,
Ще у повітрі лагідь промениста,
Ще далечінь бринить, прозора чиста,
Але щедрота сонця вже не та!

Як минється корона золота
На пишнім клені, сяйно урочиста!
А на калині — нетяги намиста
Осінній вітер пружить і гойда...

Це — час на спогади, на трохи пізній жаль,
Але також це час на мудру втіху.
Все повертається в невпиннім коlobігу —
Весна і осінь, радість і печаль.

У сонці зводиться, пливе в обійми дню,
В цей тихий жовтень, сповнений вогню...

6. X. 1978.

НОКТЮРН (Листопадовий)

Ляйтмотивом кількох Ваших поезій є думка, що життя має циклічну властивість, себто що в певний час все повертається, так як сонце повертається у своє вже перейдене коло. У відносному сенсі це правда, і це становить філософську основу деяких релігій, зокрема буддизму. Але в обсягу нашого буття багато що, напр. молодість, краса, кохання — не повертається ніколи, і про це Вам треба було б також написати.

З листа.

Вже відшумів крутіжний листопад,
Пожовкле листя стелиться навколо.
Як мало що вертається назад,
Як часто не вертається ніколи!

А ти прийшла. Бувають же дива!
І ось ми знов, розгублено тривожні.
Твій голос — той. І ніби ті ж слова,
Але чомусь звучать немов порожні...

Колись, я вірив — сонце, небо, світ —
За тебе все, омріяна, жадана.
Це ж скільки літ, кохана?

Стільки літ,
Що не збагну, чи й досі ти кохана!

Це ж стільни зим, нежданних бур і гроз,
І десь-не-десь — лиш проблисик цвітіння.
Понинли айстри. Вдарив їх мороз
І вітру свист, як пізніе голосіння.

О листопад, сумний порожній сад.
О ви, бліді, холодні виднокола!
Як мало що вертається назад!
Як часто не вертається ніколи...

29. XI. 1978.

*Життєву путь свою
Нерівно і хитаючись верстав я
І чашу мук за це належно п'ю.*

М. Рильський

Отан і я сназав би з Вами в лад
І теж нарався б вироком найтянчим.
Але якби вернути все назад —
Невже, снани́ть, хтось був би з нас інаншим?

Невже запізно зроблений ривок
Щось би змінив у замкненому крузі?
О, вічний хід вагань і помилбн,
О, легковіїні марива ілюзій!

Ян все біжить, як міниться, тече!
А з ним і ти, чи зла, чи добра славо.
Це завжди тан. Поглянь через плече
І посміхнись минулому ласнаво...

ПАМ'ЯТІ Т. ОСЬМАЧКИ

Прийди... я самотній... я не чув цього літа ні зозулі, ні солов'я, і моє серце має кривду до когось великого, на якого немає ні суда, ні справи...

Прийди!.. Я знаю, що ти могутніша від мого великого кривдника: звуки твого голосу заставляють зашуміти мою душу всіма переливами пісень всіх пташок з усіх садків весінньої України...

Прийди!

Т. Осьмачка.

Могила Тодося Осьмачки, на відміну від інших могил побіч його, цілком занедбана, забур'янена.

3 листа.

Цей сірий плащ. І бриль. І буйні брови.
Чола ясного лінія крута.
Так, це Тодось... Гортанний виспів мови
І сарнастично складені уста.

Яний же він інакший, незбагненний!
Все ніби тан — і ніби все не тан.
Поет, злидар. Бездомний і шалений,
Що по світах бродив, як вовнулан.

І не було ніде йому спокбю.
Весь білий світ здавався чорним сном.
І ось тепер — цей камінь над тобою,
Над гробівцем, порослим бур'яном.

“Ніхто, ніхто не буде нас жаліти,
Коли крилом війне над нами тьма...”
Ну, що ж, бур'ян. Він теж — немов би квіти,
Коли нічого іншого нема...

Цей хрест. І напис. Просто. Все до теми.
Ця вічна пам'ять — брама в забуття.
А він лежить — самотній і окремий,
Цілком таний, як був і за життя.

31. V. 1979.

НЕПОПРАВНІСТЬ

Довго ти, гордовита, воліла мене проминати,
Без уваги пливти, наче пава. Ніколи до хати

Не хотіла зайти на мої щиросерді прохання
І поеми мої, не читавши, судила зарання.

Чим тебе прогнівив? Може встряв у пусте яне діло,
Чи у віршах своїх похвалив тебе ялось невміло,

Чи в рядках моїх тужних немає опружної криці,
Чи твій шлях перейшов, коли брала ти воду з криниці?

Рознажи. Порозрадь. Бачиш — сонце сідає за плавні.
Ти — єдина, одна. В тебе очі — як небо у травні.

В тебе руки — мов крила якоїсь чудесної птиці,
А волосся твоє — пламеніюча хвиля пшениці...

Ну, гаразд. Ти пішла. Ти не чуєш, не хочеш... Не треба.
Буде так, як було. Буду ялось я жити без тебе.

Може врешті збагну: є на світі діла непоправні.
Але як же це так? В тебе очі — як небо у травні.

14. IV. 1979.

ВЕЧІРНІЙ ДЗВІН

Батькові

Ця нитка — золота, чи срібна, чи проста,
Чи, може, лиш тоненька павутина,
Що з неї — ось — зривається людина
І в ніч, у глиб, у темінь відліта?

Мов краплі з гілки, снапують літа
Кудись туди, де тінь, і тлінь, і глина.
І ледве чутно пісня журавлина,
Мов пізній плач, з підхмар'я доліта.

Яка ж вона непевна і крута,
Життєва путь! Колиска... Домовина.
А поміж ними — цяткою — людина,
Промітною — чи грішна, чи свята.

Криваве сонце нотиться на нін.
Вечірній дзвін. Сумний вечірній дзвін...

9. III. 1979.

**
*

Коли часом у розпачі розмови
Я спалахну, огірчений і злий, —
Прости мене за кожне зайве слово,
За кожний жест, досадний чи лихий.

У теміні, у розпачі, в тривозі,
У безпросвітті лютої пори,
Я завжди йшов по сплутаній дорозі,
Минаючи каміння і яри.

І спотинавсь. І падав. І неслав'я
І глупу славу в розпачі топив.
Життєву путь, хитаючись, верстав я
І чашу мун за це належно пив.

Та завжди знав, що інші — не повинні,
Що не для них трудні мої шляхи.
Прости мені за винні і невинні,
Прости мені за всі мої гріхи.

3. IV. 1976.

F I N A L E

(Признання у хуртовину)

Зима, зима! Сніги і буревії,
І заметіль — нрутіжно-біла тьма.
Які ж мені тепер лишилися мрії,
Коли, по-правді, мрій уне нема?

Коли, по-правді, змушене дозвілля —
Мов глупий грак у плутаних стрибках.
Коли в саду — скелетно-чорне гілля
І від морозу — квіти на шибках.

Зима, зима! Пора на білі вірші,
На білі сни, що мають гоний зміст.
Гірні слова — летить собі, найгірші,
У сніжний вир, бо снажуть — песиміст!

І так тебе в малій обмежать смузі,
І так тебе в тісну запхають кліть,
Що просто плач. Я, звісно, винен, друзі,
Але прошу: суворо не судить!

Зима, 1979.

ПРИМІТКИ

ПРИМІТКИ

ОЛЕКСИЙ КОСТЯНТИНОВИЧ ТОЛСТОЙ — російський поет і прозаїк, нар. 1817 р. Серед багатой письменницької продукції О. К. Толстого є вірші, історичні повісті, драми, сатиричні поеми, тощо. У одній зі своїх поем у пародійній формі змалював історію Росії. Чимало з його лірики покладено на музику Чайковським та Римським-Корсаковим. Помер 1875 р.

НІКОЛАЙ ГУМІЛЬОВ — російський поет, народився 1886 р. Разом з Ахматовою (його дружиною) був одним з основоположників літературного напрямку “акмеїзму” в Росії. Багато подорожував у Західній Європі й Африці, студіював у Сорбоні. 1921 р. був розстріляний — начебто за участь у змові проти радянської влади. Вірші Гумільова відзначаються особливою кольоритністю, екзотичною уявою й музичністю. Видав понад десять збірок поезій.

МАСЕЙ СЯДНЬОВ — сучасний білоруський поет. Нар. 1915 р. на Могилівщині. Пише з 1937 р. Відбув п'ять років заслання на Колимі. Видав друком збірки віршів: “У акіяне ночы” (1937), “Спадзяваньні” (1947) і “Ля ціхай брамы” (1955), що були прихильно відзначені українською літературною критикою та частинно перекладені на українську мову (переклади Л. Полтави, І. Качуровського, Я. Славутича та ін.). Живе в Німеччині.

МАКСІМ БАГДАНОВІЧ — видатний білоруський поет, нар. 1892 р. в Менську. За свого життя видав

1913 р. у Вільні лише одну збірку поезій “Вінок”, але як письменник звернув на себе увагу не лише співвітчизнян, а й свідомішої частини українського та російського громадянства. Майстер поетичної форми. Вмер від сухот у Ялті, 1917 р.

АЛЕСЬ САЛАВЕЙ — сучасний білоруський поет. Нар. 1922 р. на Менщині. Видав дві збірки віршів: “Мае песьні” та “Сіла гневу”. Приготував до друку дві інші збірки: “Вянкi” та “Несьмяротнась”. Непересічний знавець віршових форм, послідовник школи М. Багдановіча. Неоднократно друкувався в українській пресі. Помер у Австралії в 1978 р.

АННА АХМАТОВА — російська поетеса українського роду (дівоче прізвище Горенко), нар. в Одесі 1889 р., померла 1966 р. Належала до школи “акмеїстів”, що підтримували романтиків у їх бунті проти російських абстрактних символістів. В часі між 1912 і 1921 р. опублікувала п'ять збірок поезій, головною темою яких було трагічне кохання. Позначені релігійним, містичним та індивідуалістичним сентиментом, її твори були гостро критиковані офіційною радянською критикою. Багато перекладала. Головніші збірки поезій: “Вечер” (1912), “Чотки” 1913), “Белая стая” (1917), “Подорожник” (1921), Anno Domini MCMXXI (1921) та “Ива” (1940).

АЛЕН ГРАНБУА (Allain Grandbois) — народжений 1900 р. у Сен-Казімір (Порнеф). У великих подорожах об'їздив увесь світ. Працював адвокатом і радіописьменником. У Канаді його вважають за великого емансипатора модерної лірики. Його вірші, звільнені від

традиційних форм, часто нелегкі у своїй плинній асоціативності, говорять про космічний розпач і безнадію, з якої поет поривається вперед, у широкі простори, в яких спалахують тривожні видіння. Вплив Гранбуа на молоде покоління — величезний. Поетичні збірки: *Les Iles de la nuit* (Острови ночі) 1946. *Rivages de l'homme* (Береги людини) 1948. *L'Étoile pourpre* (Багряна зірка) і збірка збірок *Poesies* (Поезії) 1963.

СІЛЬВЕН ГАРНО (Sylvain Garneau) — народився 1930 р. в Монреалі. Був моряком, журналістом, актором і радіокоментатором. Скінчив самогубством 1953 р. У віршах Сільвена Гарно, які можна порівнювати з раннім Рембо, знаходимо витончену меланхолію, почуття абсурду і свідомість смерті — дивовижно опромінені сонцем молодости. Поетичні збірки: *Objects trouvés* (Знайдені предмети), *Les trouble-fête* (Ті, що псують розвагу) 1952, і том зібраних творів *Objects retrouvés* (Віднайдені предмети) 1965 р.

РОНАЛЬД ДЕПРЕ (Ronald Depre) — народжений 1935 року в провінції Нью-Брансвік. Працює перекладачем і тлумачем у федеральному парламенті в Оттаві. Збірки: *Silence a nourrir de sang* (Тиша спрагла крові) 1958, *Les cloisons en vertige* (Запаморочені огорожі) 1962.

ГАСЬЄН ЛЯПУЕНТ (Gacien Lapointe) — народився 1931 р. в Сент-Жюстін (долина Ечемен). Закінчив студії в Парижі. Працює професором університету. Поезія Гасьєна Ляпуента говорить про екзистенціальне єднання людини з рідною землею. Характерні для неї —

урочистий тон і епічна широта. Поетичні збірки: *Jour malaise* (Вентежний день) 1953, *Otages de la joie* (Закладники радості) 1955, *Le Temps premier* (Первочас) 1962, *Ode au Saint-Laurent* (Ода річці Святого Лаврентія) 1963.

БУНІН, ІВАН ОЛЕКСІЙОВИЧ — російський новеліст і поет-лірик, життя і творчість якого в значній мірі зв'язані з Україною. Народився 1870 року у Воронежі. Деякий час жив у Харкові, Полтаві й Одесі. Виявляв велике зацікавлення творчістю Т. Шевченка та "Словом о полку Ігореві". Автор реалістичних оповідань з життя дореволюційного селянства ("Деревня", "Суходол", "Лица") та пізніше написаних прозових творів "Господин из Сан-Франциско", "Темные аллеи", "Митина любовь", "Жизнь Арсеньева", "О Чехове" та ін. 1933 р. одержав нагороду Нобеля. Жовтневу революцію сприйняв вороже, виїхав за кордон і жив у Франції. Збірки поезій: "Под открытым небом" (1898) та "Листопад" (1901). Перекладав Байрона ("Каїн"), Лонгфелло ("Пісня про Гайявату"), Теннісона та ін. Помер 1953 р.

БЛОК, ОЛЕКСАНДЕР ОЛЕКСАНДРОВИЧ — російський поет-символіст. Народився 1880 року в Петербурзі. 1904 р. опублікував збірку віршів "Стихи о прекрасной даме", що принесла йому загальне визнання. Пробував сил також у драматургії, але без особливого успіху. Вірші Блока відзначаються свіжістю образів, оригінальністю тематики та елегантною вишуканістю мови. Жовтневу революцію привітав поемою "Двенадцать", що дала йому титул "барда революції", але фактично засвідчила початок його творчого занепаду. Видав декілька збірок віршів. Помер 1921 р.

КУЗМІН, МИХАЙЛО ОЛЕКСІЙОВИЧ — російський поет і композитор, близький до групи “акмеїстів”, до якої належали Анна Ахматова, Н. Гумільов, С. Городецький та ін. Народився 1875 року в Ярославлі, вчився в Петербурзькій консерваторії. Співробітничав у журналах “Аполлон”, “Весы”, “Золотое руно”. 1908 р. видав збірку віршів “Сети”. Після Жовтневої революції працював переважно як перекладач. Помер 1936 р.

АНСАРІ, ГАШІД — маловідомий іранський поет другої половини 14-го віку, автор нечисленних, але досконалих формою поезій — переважно любовної лірики.

ГЕКТ, АНТОНІ (Anthony Hecht) — сучасний американський поет, народився 1923 року в Нью-Йорку, де постійно мешкає. Викладає літературу в американських університетах. Збірки: *A Summoning of Stones*, *The Seven Deadly Sins*, *The Hard Hours*, *Millions of Strange Shadows* та інші. Перекладає з німецьких і французьких поетів. Неодноразово нагороджуваний літературними преміями в ділянці поезії.

РІД, АЛАСТЕР (Alastair Reid) — сучасний американський поет, народився 1926 року у Вітгорні (Шотландія). Кілька років викладав літературу в одному з американських коледжів, тепер працює як постійний співробітник журналу *New Yorker*. Живе в Барселоні (Іспанія). Збірки: *To Lighten My House*, *I Will Tell You of a Town*, *Fairwater*, *Allth*, *Once Dice Trice*, *Supposing*, *Rasswords* та інші. Багато подорожує.

ПАВЛЬО НЕРУДА (Pablo Neruda) — один з найвидатніших поетів Латинської Америки, нар. 1904 р. в Парраль (Чіле). Був студентом Педагогічного Інституту в Сантіяго, але більшість свого часу проводив у кав'ярнях, розмовляючи про літературу та пишучи вірші. У віці 17 р. виграв поетичний контест в Сантіяго. Автор декількох поетичних збірок. З них *Veinte poemas de amor y una canción desesperada* (1924), *Residencia en la tierra* (2 томи — 1933, 1939) та *Canto general* (1950) вважаються віхами в історії еспанської поезії. Був чилійським консулом у ряді країн. У політиці — крайньо лівий. Помер 1975 р.

САНДБОРГ, КАРЛ (Carl Sandburg) — американський поет, історик і фолкльорист, син шведського емігранта. Народ. 1878 р. в штаті Іллінойс. В молоді роки працював робітником на фермі, мулярем тощо. Видав декілька збірок поезій, головніші з яких: *Chicago poems*, *Cornhuskers*, *Smoke and Steel*, *Slabs of the Sunburnt West*, *Good morning, America*, *The People*, *Yes*. Автор кількатомової біографії Лінкольна та збірника американських народних пісень *The American Songbag*. Помер 1967 року.

КАМАКУРА й КІОТО — старовинні японські міста з багатьма пам'ятками культури. Камакура зокрема багата на пам'ятки малярства й скульптури, що їх позначус драматизм і жорстокість зображуваних об'єктів. **КІМОНО** — японський національний одяг (жіночий), надзвичайно мальовничий. **КАМІКАЗЕ** — літуні-самогубці, особливо відомі в часи другої світової війни.

ПЕТРАРКА, Франческо (Francesco Petrarca) (1304-1374) — італійський поет і вчений. Нар. в Ареццо. 1313 р. переїхав з батьками в Авіньйон (фр. Прованс), де студіював право. Багато подорожував. 1327 р. був висвячений. З молодих років виявивши небуденні здібності, був протегований духовними і світськими вельможами, працював на дипломатичній службі. В 1341 р. в Римі був коронований як найславніший поет. Автор біографій видатних людей античності ("Про знаменитих мужів") та ін. творів. Найбільшу славу, однак, принесла йому "Книга пісень" — збірка сонетів і канцон, у якій він оспівував Ляуру, вродливу жінку одного авіньйонського вельможі, яку він в молоді роки (1327 р.) випадково побачив у церкві й захопився нею на все життя. Помер у селі Арква біля Падуї. Коли 18 червня 1374 р. слуга зайшов у кімнату Петрарки, він знайшов свого пана мертвим, за столом, з головою покладеною на книжку віршів його улюбленого поета Віргілія.

САЯТ-НОВА (псевдонім; справжнє ім'я й прізвище — Арутин Саядян, 1712 — 1795) видатний вірменський поет-ашуг. Писав вірменською, грузинською та азербайджанською мовами. У своїх творах засуджував соціальну несправедливість, оспівував свободу людської особистості. Майстер любовної лірики. Твори Саят-Нови мали великий вплив на дальший розвиток мистецтва ашугів.

Поданий тут переклад зроблено на основі перекладу Я. Полонського.

ПОЛОНСЬКИЙ, Яків Петрович (1819 — 1898), російський поет-лірик, автор численних романсів, елегій

і ліричних мініатюр. Дещо з його лірики П. Чайковський поклав на музику (“Ніч”, “Пісня циганки” тощо). Поезії останніх років його життя позначені сумним, меланхолійним настроєм. Лірика Полонського відзначається музичністю і формальною досконалістю.

АСПАЗІЯ — нар. біля 470 р. до нашої ери, рік смерті невідомий — одна з видатних жінок старовинної Греції, дружина Перикла. Відзначалася розумом, всесторонньою освітою й красою. В її домі збиралися поети й учені.

ГОРАЦІЙ ФЛАКК, Квінт (Quintus Horatius Flaccus) (65 — 8 до нашої ери), видатний римський поет, автор од, сатир, послань тощо. Особливо відомі оди “Пісні віків” та “Пам’ятник” — хвала поезії. Горацій знаний також як теоретик поетичного мистецтва, автор *Ars poetica*. Літературна спадщина Горація відіграла велику роль у становленні європейської поезії та її ліричних жанрів, особливо в 16 — 18 ст. Деякі з Горацієвих од і сатир переклав українською мовою М. Зеров.

КЛЕОПАТРА (69 — 30 до нашої ери), цариця Єгипту, дружина Марка Антонія. Напередодні битви під Актіоном, біля зах. побережжя Греції, несподівано повернула свої кораблі до Єгипту, тим самим обумовлюючи її фатальний вислід. Антоній залишив битву і теж подався до Єгипту. Деякий час вони боронилися в обложеної Олександрії, але врешті Антоній скінчив саможубством, а Клеопатра вбила себе, приклавши до тіла отруйну змію — вчинок, що згодом став темою багатьох творів.

ГАМЗАТОВ, Расул — сучасний дагестанський поет, нар. 1923 р. Видав понад 30 збірок поезій, перекла-

дених багатьма мовами. Популярність його поезій пояснюється рідкісним поєднанням природного таланту з традиціями народніх мітів і пісень та новочасною літературною культурою. Характерним для Гамзатова є вживання форм октави та афористичних “інскрипцій”, що їх мешканці Кавказьких гір викарбовують на похилих стелях своїх домівок, на надмогильних плитах, держаках шабел та сідлах.

Расул Гамзатов неодноразово одержував літературні нагороди.

МАРТИНОВ, Леонід — російський поет, нар. 1905 року. Віртуоз слова, поезію якого характеризує тонке розуміння асоціативних спроможностей у словозначеннях. Вірші його цікаві структурально й фонічно. Гостро відчуває і відгукується на нові, постійно-змінні процеси у нашому змінному світі. Л. Мартинів є також одним з видатних перекладачів західніх класичних та слов'янських поетів.

ОВІДІЙ, Публій Назон (Publius Ovidius Naso) римський поет, нар. 43 р. до нашої ери в м. Сульмо біля Риму, помер у засланні на побережжі Чорного моря (сучасна Констанца) в 17 або 18 р. нашої ери, куди був висланий імператором Августом “за неморальність”. Головніші твори: “Метаморфози”, “Героїди”, “Мистецтво кохання”, “Трістії”, “Скорбні елегії”, “Медея” та ін. Для Овідієвих творів характерна надзвичайна легкість вислову при одночасній вишуканості форми. Вплив його на творчість пізніших поетів, не лише римських — величезний. Найвидатнішим твором Овідія вважаються “Метаморфози” (обробка грецьких і римських мітів, 15 томів), однак “Мистецтво кохання”,

три уривки з якого тут перекладено за англомовною версією Кеннета Кавандера, є його найдотепнішим і в наші дні найвідомішим твором.

Твори Овідія (зокрема дещо з його "Метаморфоз") переклав українською мовою М. Зеров.

МАРШАК, Самуїл — російський поет єврейського походження. У молоді роки якийсь час жив і студіював у Англії. Автор ліричних та сатиричних віршів, п'єс і критичних статей, але найбільше відомий як перекладач і дитячий письменник. Перекладав Шекспіра, Байрона, Верна, Кіплінга та ін.

РЕКВІСМ — написана частинами в різні роки (від 1935 до 1943) одна з найтрагічніших у світовій літературі поема Анни Ахматової, темою якої є страшні роки єжовщини в Радянському Союзі, зокрема в Ленінграді. Довший час твори Ахматової були заборонені, і лише з 50-х років, обережно вибрані, почали з'являтися в друку. Поема "Реквісм" перекладена майже на всі головні мови світу, однак ніколи не була опублікована в Радянському Союзі і належить до "захалявної" літератури.

(Примітни автора)

ЗМІСТ

Про автора	7
В незнаний світ пливе мій вутлий човен	13
Імпровізація	14
На вокзалі	15
Подивися щиро. — Може ми й не друзі?	16
Прошуміли дощі, пролилися на ниви росю	17
Про любов твою, друже, я марив не раз	18
Люто завиває за вінном зима	20
Після бою	21
Ой, хрести серед поля, хрести	22
Я знов один	23
І невже не прийду?	24
Осінь	25
І ноли по грозі ти до мене прийдеши одинока	26
Самота	27
До	28
На чужих дорогах	29
Коні	30
Пісня	31
Місто	32
В нав'ярні	33
У вечірньому шумі садів	35
В горах	37
Сонет	38
Мов у білому сні	39
Замість сонета	41
Чи нохаю? — не раз ти питала мене	42

Припадав до землі стоголосий буран	43
І піду по панелях бродить	44
Ти підкралася знову до серця вужем	45
Акорди	46
Вечірня пісня	48
Замок	49
Ти ніколи не будеш чужою	50
Їй	53
Відхід	54
Другові	57
В'яне осені цвіт	59
Музина	61
В морок ночі вривалися дужі потвори	63
Відренлася, забула, чи їдеш	64
На мосту	65
Це не втіха — себе заставити	66
Залишена	67
Осінь	68
Ну, от і все	70
Дружині	71
Колискова	72
Каштан лишився в нашому дворі	74
Лесинові	75
Хороший друже мій, самотнику печальний	76
Час	79
Чекання	80
Новорічне	81
Камінь	82
Коли гнів спалахне	83
Як складати вірші	85
Найкращий вірш	87

Сині зорі — і небо без дна	88
Листоноша	89
Мудрець	91
Найгірше — це загинути безслідно	92
Поет на Соловках	93
Це остання хлібина, остання	94
От піду, побреду по сліду	95
Старий	96
Часом це відступає	97
Ваш лист	98
Спомин про голубиний гомін	99
Той сонет, про який ти питаєш, давно потонув	100
Розмова з панотцем про нохання	101
От би рушити в мандри	102
Прощання з князем	103
Ілюзорне	104
Бандурист	105
Рефлексії в осіннє надвечір'я	106
Кредо	108
Березень	109
На смерть автомеханіка	110
На смерть поета	111
Над морем	112
Все це прийде хутчій, ніж здається	114
Спомин	115
Неможливість	116
Як сказати тобі	118
Спізніле	119
Емігрант	120
З шпитальних віршів	122
Маріє-горлице!	127

За минулим сльози не проллю	128
Присвята	131
Перетворення	132
На буддійському цвинтарі	133
Ось я тут — чи ти чуєш мою присутність	134
Може б так відізватися речитативом	135
Художник	136
Скрипаль	138
Що мені із твоїх срібnodзвінних слів	139
“Визволена” дівчина	140
Старий артист	141
Понажу тебе, дівчино, синові	142
Пісня космонавта	143
Не боліти за марні згуби	144
Над могилою батька	145
Баяда про поета, що потрапив у Аргентину	146
Розведена	148
Напис на літографії, подарованій А. та М. Г-ам	149
Пізно	150
Снарга	151
На пляжі	152
От, звідусіль мені замкнувся світ	153
Не нарікай!	154
Син	155
Початок осені	156
Залишились по ньому годинник, перо, намізельна	157
На шумних зборищах, на торжищах ідей	158
Назна про козана Сагайду та про його кохану	159
Знахідка	161
Поводься так, неначе все як слід	163
Назна	164

Петрарна	168
Лист додому	169
Чи був лихий?	171
Апологія	172
Для берегів отчизни-мрії (З Ол. Пушкіна)	175
Апеллес (З Ол. Пушкіна)	176
Поетові (З Ол. Пушкіна)	177
Парус (З М. Лермонтова)	178
Осінь (З Ол. К. Толстого)	179
На шумному балі (З Ол. К. Толстого)	180
З древньоєгипетських папірусів	
(За Анною Ахматовою)	181
Туга за Мемфісом (Папірус Амастасі IV, 4, 11-55)	183
Плач Ізиди по Озірісові	
(Папірус Бремнер-Рінд 6, 27-7, 16)	184
Отруєний (З Н. Гумільова)	185
Із Саят-Нови (З вірменського)	186
В Аспазії (З Я. Полонського)	187
Клеопатра (З Горація)	188
Овідієва порада ноханцям (З книги <i>Ars Amatoria</i>)	189
З "Олександрійських пісень" (За Кузміним)	191
Вона прийшла з морозу (З Ол. Блона)	192
Зірна Венера (З М. Багдановіча)	193
Це було в лихоліття (З Ів. Буніна)	194
Ніч (З Ів. Буніна)	195
Уривок (З Ів. Буніна)	196
Казна про русалку і п'яниць (З Пабля Неруди)	198
Пояснення любови (З Карла Сандборґа)	199
Снігопад (З М. Сядньова)	200
Життя (З М. Сядньова)	201
Зажурена мати (З А. Салав'я)	202

Три поезії (З Р. Гамзатова)	203
Ювілейне (З Гашіда Ансарі)	205
Відлуння (З Л. Мартинова)	206
Любов (З Л. Мартинова)	207
Тільки завтра (З Алена Гранбуа)	208
Весілля (З Алена Гранбуа)	211
Моя школа (З Сільвена Гарно)	215
Гра (З Сільвена Гарно)	216
Українці (З Сільвена Гарно)	218
Бідний Франсуа (З Сільвена Гарно)	219
Річка (З Сільвена Гарно)	221
Зрада Сонця (З Роналда Депре)	222
Ода річці Святого Лаврентія (З Гасьєна Ляпуента)	223
Лист (З Антоні Гекта)	225
Я до тебе (З Аластера Ріда)	227
Реквієм (З Анни Ахматової)	228
Художникові, що малює манабричні картини	239
Другові, не стриманому на язик	240
Бородатому студентові у подертих штанах	241
Ода псам	242
Коли дивлюсь на Ваші я уста	244
Собака перебіг мені дорогу	245
На полюванні	246
Провокативне	247
Оксана	248
Добре!	249
Коли дружина зрадила Гюго	250
Артистка	251
Баляда про вірність	252
Слава	253
Баляда про мою смерть	255

Мрія	259
Ти волієш ходити одна	260
Ян струмує, живе це тепло у осінньому промені	261
Свій тихий жаль я туго прив'язав	262
Грань	263
Так, ці слова	264
Урбаністичне	265
Марії	266
Коли тебе у яр зіпхне життя	267
Білі руки — мов крила на тлі голубої емалі	268
Садівник	269
Мій світ	271
Бетговен	272
Може ти ще заплачеш колись	273
Нонтюрен (жовтневий)	274
Нонтюрен (листопадовий)	275
Отан і я сказав би з Вами в лад	277
Пам'яті Т. Осьмачки	278
Непоправність	280
Вечірній дзвін	281
Коли часом у розпачі розмови	282
FINALE (Признання у хуртовину)	283
Примітки	287

Ця книжка видана з фінансовою допомогою
від Міністерства Багатокультурности Канади,
а також
приятелів і прихильників творчости поета.

